פר' **בהר בחוקותי** תשפ"ו לפ"ק | גליון א'תמט, שנה ל'

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

וספרת לך שבע שבתות שנים

שבור ורצוץ התהלך לו העני בדרך כשמקלו בידו ותרמילו בין כתפיו שכן, אחרי שעבר עליו יום עבודה קשה ומפרכת ולא עלתה בידו לקבץ כי אם פרוטות שחוקות שלא יספיק אפילו ללחם צר ומים לחץ לבניו הרעבים.

שקוע במחשבותיו נדד עד שהתקרבו לעומתו קבוצה של עניים אחים לצרה שגם הם עברו את כל התלאה כשחזרו על הפתחים כדי לפרנס אותם ואת ביתם, בעמדם כך פתח בשיחה על מצבם הקשה ועל הירידה הגדולה שחלה במתן צדקה, אף העשיר הגדול ביותר בעיר, שפעם הי' נותן לכל עני רובל שלם, אינו נותן עכשיו כי אם פרוטות אחדות.

אחד מן העניים ישב כל העת בצד, וספר לעצמו את כספו אשר אגר לו במשך היום, ואחרי שגמר לספור קפץ ואמר: ברוך ה' היום היתה לי הצלחה גדולה ותרמילי עמוסה וכבדה היא מגודל המשא, וכך היה מתפאר ומשתבח במטבעות הרבות שברשותו, הפרוטות שכבדו על תרמילו הטעו אותו, ודומה היה בעיניו שהוא עשיר גדול, ולרשותו עומד אוצר בעל ערך עצום.

העניים צחקו ממנו ואמרו לו: טעות גדולה יש לך, הרי לא ספרת רק פרוטות, אכן פרוטות יש לך לרוב, אולם אם תנסה להמיר את פרוטתך לדינרי זהב, יתברר לך לדאבון לבך שיש לך דינרים מועטים בלבד, אינך עשיר כלל וכל דבריך אינם אלא דמיון.

והנמשל מובן, האדם מתהלך לו בעולמו של הקב"ה וסבור שהוא יחיה כאן עוד זמן רב, זמן שכמעט ואי אפשר לספרו ולהעריכו, הסיבה לכך היא מפני שהאדם סופר ימים או שבועות ונדמה לו שימיו רבים, גם מי שסופר שנים דומה לו שעוד שנים רבות ממתינות לו, אולם אם יספור את חייו לפי שמיטות או יובלות, שגם הם עוברים וחולפים, יתברר לו שזמנו מועט ויקר ועליו לנצלו לטובה ככל יכולתו.

על כך אומר הכתוב "וספרת לך שבע שבתות שנים, שבע שנים שבע פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה", ולכאורה יקשה למה צריך התורה לפרט כמה שיצא בחשבון שהם תשע וארבעים שנה, אלא לימדך הכתוב שעל האדם להתרגל לספור את חייו לפי שמיטין ויובלות, ואז הוא יחוש כאורה שבא לזמן מועט ובקרוב הוא יאלץ להפרד ולחזור למקומו.

בוודאי שמחשבה זו תשפיע לטובה על מהלך חייו והוא ישתדל להרבות בתורה ובמצוות, כדי שבבוא יומו יהיו בידיו אוצרות גדולים ואמיתיים של תורה ומצוות לרוב.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דבש תפרים ~ לקיטת תפרים ..... ג
קדו"ש יאפ"ד ..... ג
בשפתי צדיקים ~ לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה ~ דורש טוב ..... ה
שברה"י רפלין ..... ז
פיתוי קדת ..... ז
חוקים להורותם ..... ז
פשיט כהלכה ..... ז
לשכתם ..... ו
לוח ההילולא ..... ט
דבר בעתו ..... י
פשולחן פלכים ..... יא
דברות קודש ..... יד

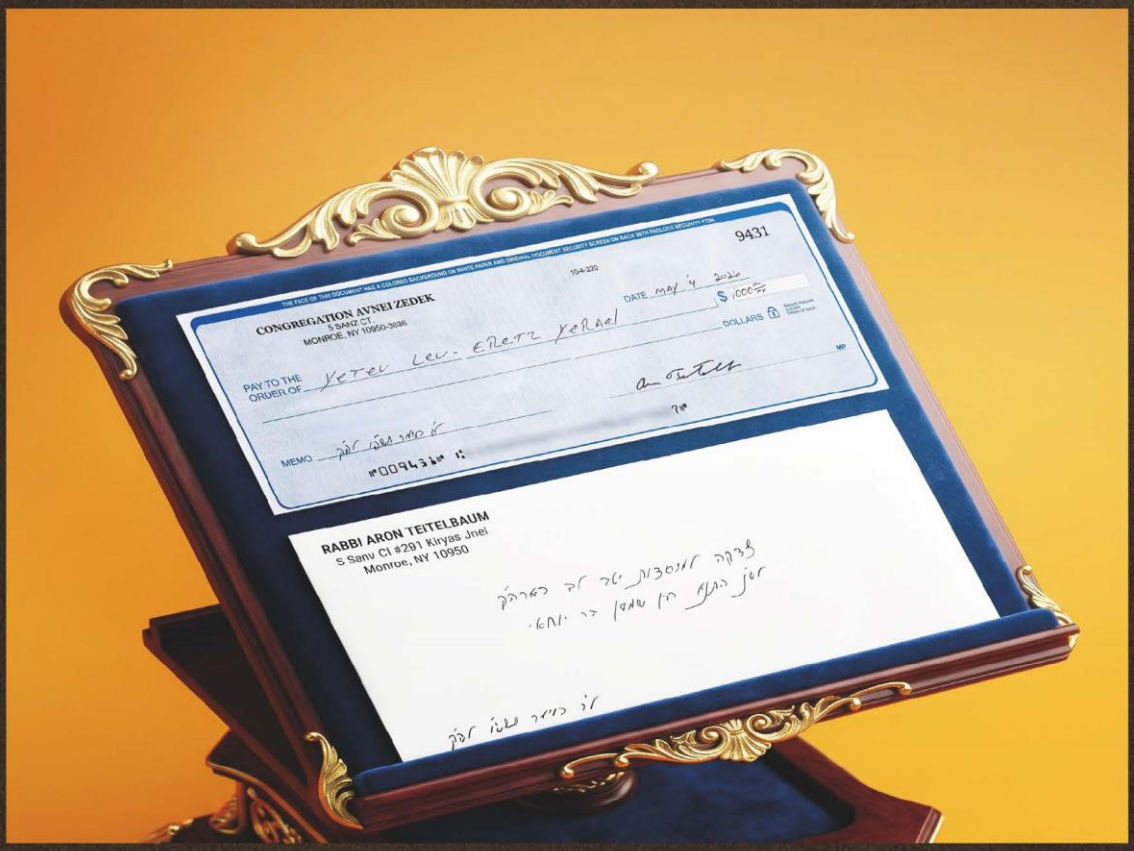
אגרת פרק ה'

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

ועשית ככל אשר יורוך!
פארן הייליגסטן צוועק

קודם הדלקת הפדורה בפקהלות רבוא רבבות מישראל

איז פרן רבינו שליט"א מפריש צדקה לע"נ התנא רשב"י

און געט איבער **"טויזנט דאָלאַר"** פאר הנהלת פוסדות יטב לב

הכרזת קודש פכ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א

לכה"פ

טויזנט דאלער

והפוסיף פוסיפין לו פן השפים!

מגבית תקופה: במדבר - נשא א'

די א' ב' פון יעדן
סאטפארער איד

מקיש זריעה לשביתה, לענין האמונה והבטחון

שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך וגו'. ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ. לכאורה תמוה הציווי על הזריעה והזמירה בשש שנים, הלא עיקר הציווי היא על השביתה בשנה השביעית. ונראה שהכתוב מתכוין להקיש זה אל זה, דהיינו, כשם שהשביתה בשנה השביעית מורה על מדת האמונה והבטחון, כי האדם מראה בזה ששברו על ה' אלקיו ואין עושה שום מלאכת הארץ רק מצפה לישועת ה', **כן בשש השנים אשר הוא עובד האדמה לא יבטח בכחו לאמר כחי ועוצם ידי עשה לי החיל הזה, רק שישען בה' אלקי ישראל.**

עבודת הגרשוני להרה"ק רבי גרשון מקאליסייע זי"ע

המשביע אחרים מטובו אף בעת מחסור, יזכה לשפע

ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול. וברש"י ז"ל: **"כל זמן שחיה אוכלת מן השדה, האכל לבהמתך מן הבית. כלה לחיה מן השדה, כלה לבהמתך מן הבית".** יש לפרש על פי הכתוב (תהלים עד, יט) **"חיית ענייך אל תשכח"** (ופירש"י שם: "חיית ענייך נפש עניך") ורמז כאן: **"כל זמן שחיה אוכלת"** רוצה לומר, כל זמן שיש ל'חית עניך' לאכול, אכול גם אתה ובהמתך, **"כלה לחיה מן השדה"** שאין לעניים מה לאכול [וכתב שם 'כגון עכשיו שעת מלחמה' שנות רעב, ואין לחית עניך לאכול. שהיה אז בסערת מלחה"ע הראשונה], **'כלה מן הבית'** ותפזר לעניים ואל תאמר שלום יהיה לי. כיוצא בזה מה שנאמר ביובל (להלן פסוק יב) **"מן השדה תאכלו"**, ופירש רש"י: **"על ידי השדה אתה אוכל מן הבית, שאם כלה לחיה מן השדה אתה צריך לבער מן הבית"**, היינו גם כן להאכיל 'חית עניך', שאם כלה להם אתה צריך לבער מן הבית ולתת להם, **ועל ידי זה: 'אתה אוכל מן הבית' בפרנסה בריוח,** כמו שנאמר (משלי כב, ט) **"טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל"**, ו**"יש מפזר ונוסף עוד"** (שם יא, כד)

דברי ישראל

אף לימוד תורה ביגיעה לבד, מזכך ומרומם את האדם

אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם וגו' פירש"י: **"שתהיו עמלים בתורה".** לא נקט רש"י **'שתעסקו בתורה'**, אלא "שתהיו עמלים", להורות כי גם אם האדם לומד תורה, בלא חשק ואהבה, שאז נקרא הלימוד 'עמל' שהרי כשלומד תורה באהבה לא נחשב כעמל כלל אלא מנוחה ותענוג, כענין שנאמר אצל יעקב אבינו: **"ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה"** (בראשית כט, כ), **ואף לימוד שכזה שכרה נדול מאד, ובכוחה להחזיר את האדם למוטב,** להתגבר על יצרו ולכבוש תאוותיו. וזהו הרמז בכתוב: "אם בחוקותי תלכו וגו'. ונתתי גשמיכם התאוות הגשמיות, שתוכלו להתגבר עליהם שלא ישמשו כי אם "בעתם", **ובכח קדושת התורה אף שאינו ברום המעלה אלא ביגיעה ונמיכות רוח, גם בה יש די לטהר האדם ולרוממו על החומר העכור.**

דברי חיים (ע"ש)

עיקר קבלת עול מלכות שמים לעבדו ית' בכל הזמנים ובכל המצבים, הן בשעת גדלות הן בשעת קטנות

כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים אני ה' אלקיכם. דהנה הרב בוצינא קדישא מוה"ר דוב בער זללה"ה אמר שמצינו בדברי רז"ל שהשי"ת ב"ה כפה על ישראל הר כגיגית, ואמר אם תקבלו את התורה מוטב ואם לאו כו', ולמה הוצרך לכך, הלא ישראל אמרו נעשה ונשמע ומרצונם קבלו את התורה, אלא מפני שהיו ישראל אז במדריגה גדולה כזו במוחין גדולין ואמרו נעשה ונשמע, שאמר השי"ת מי גילה לבני רז זה לשון של מלאכי השרת וכו', הראה להם השי"ת **שאף על פי שאחר כך יפלו ממדריגתן ויפלו המוחין, שלא יעשו עצמן חפשי מן העבודה והמצות, וכפה עליהם הר כגיגית לומר שהם מוכרחים בעבודה ואף על פי שאינן נהנין מן העבודה שאין להם מוחין, צריכין לעבוד השי"ת כפי יכולתם ומדריגתם במקום שהם** עכ"ד, ודפח"ח:

וזהו שאמר **'כי לי בני ישראל'**, צריכין לעשות הכל לי לשמו, **'עבדים'**, רצה לומר אף על פי שהם בבחינת עבדים במדריגה תחתונה בלי מוחין, אף על פי כן הם מוכרחין בעבודה כפי מדריגתם ויכולתם, **"וחפץ אני בעבודה כזו גם כן"**, והראיה על זה **'עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים'**, רצה לומר בעת שהוצאתי אותם מארץ מצרים, ואף על פי כן נתתי להם מצות פסח ומילה בארץ מצרים כשהיו בבחינת עבדים במדריגה תחתונה, **הרי שהשי"ת חפץ אפילו בעבודה זו:**

ואמר **'אני ה' אלהיכם'**, רצה לומר אני ה', אפילו בזמן **'אלהיכם'**, שאני אצליכם בבחינת דין **שאין אתם יכולין לעבוד אותי כראוי, אף על פי כן אני ה', וצריכין אתם לעבוד אותי כפי יכולתם:**

אורח לחיים

זהרורי אורה
מספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות איתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
העריכים חיזוק כל הימים

תורה

תוה"ק תוכו רצוף כל מדרגות היראה ואהבה, וכל החכמות

ויבר ה' אל משה בהר סיני לאמר פירש"י מה ענין שמיטה אצל הר סיני אלא מה שמטה נאמרו כללותיה ופרטי' מהר סיני **אף כל התורה כולה נאמרו כללותיה ופרטי' מסיני.** נקדים ביאור פסוק בשיר השירים, **אפריון עשה לו המלך שלמה עמודיו עשה כסף רפידתו זהב תוכו רצוף אהבה** וגו'. לבאר זה שמעתי משל בשם מוהר"ז, שרצה להוכיח לא' איך כל חכמות שבעולם הן חכמת מדידה והן תשבורת וז' חכמות, הכל נרמז בש"ס. ושאל השואל הא יש כמה עוסקים בליטוד הש"ס, ואינם יודעים חכמות אלו. **והשיבו על פי משל** שהיה מלך אחד ולו כמה מיני אוצרות זה גדול מזה, וגם היה לו כמה מיני עבדים, ובן א'. ולעת זקנתו התחכם והטמין אוצרות החשובים בבנין בכותלי אפריון וחדרי המלך, ועשה רק שינוי אחד בכותל שירגיש בו החכם ומבין, ומה שהיה האוצר יותר חשוב הטמינו יותר ועשה שינוי דק בתכלית. **ואחר כל אמר לבנו ביחידות שתדע כל מה שעשיתי אינו דבר רק, שים לבך להבין.** והנה אחר מיתת המלך האוצרות הגלוים חטפו העבדים, וזה הבן נתן לב להבין מה שאמר לו אביו, ואחר עיוני הרגיש שיש שינוי בכותל במקום זה וחפש ע"י סתירת הכותל ומצא אוצר, ואחר זה נתן לב יותר והרגיש במעט שינוי שיש שם אוצר יותר חשוב. כך בנמשל חכמות היצוניות חטפו עבדים שהן האומות, ואוצרות החשובים היא יראת ה' לבנו יחידו, ואוצר החשוב מזה תוכו רצוף אהבה ודפה"ח. **ובזה יובן שרמז כאן שעשה המלך אפריון ובו טמונים כמה אוצרות. עמודיו עשה כסף כפשוטו.** (וזה שיר שבח גדולת תורתינו הק' שתוכה רצוף אהבה במטמוניות, וכפי יגיעת האדם יזכה להשיג תכלית חכמת התורה והיראה והאהבה בעמלו בתורה, כי זה הכלל אשר כולן נאמרו למשה מסיני, וטמונים וגנוזים בתורה, אך כלום חסר מבית המלך).

תולדות יעקב יוסף

היום פרק אחד ולמחר פרק אחד, כך ישיג ידיעת התורה

ויבר ה' אל משה בהר סיני וגו' כו'. על דרך שדרשו רז"ל (ויק"ר יט, ב) על פסוק **'ראמות לאויל חכמות'** (משלי כד, ז), **כי האויל אומר איך אוכל ללמוד התורה, ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים** (איוב יא, ט), **יש בה כמה מסכתות וכל מסכת כמה פרקים, מתי תעלה בידי, אבל החכם שונה היום מעט ולמחר מעט,** עד כאן לשונו בשינוי לשון קצת, עיין שם היטב. וזהו אמרו (זידבר ה' אל משה', היינו לזה שיש בו דעת עליון) **"בהר"**, הגם שהתורה בהר, ואיך תוכל ללמוד אותה. לכן אמר **"סיני"**, הוא גימט' סלם (ב"ר שח, יב), **הלא הסולם המוצב ארצה ולרום יעלה שיאו, התוכל לעלות בפעם אחת למעלה העליונה, כי אם במדריגה אחר מדריגה אז תעלה גם עלה. כמו כן בעסק התורה, תלמוד היום מעט ולמחר מעט, ואז "לאמר"** כו' כנ"ל.

בינת משה (קאזניץ)

התוה"ק הוא חיות הכל בנשמיות וברוחניות

אם בחקותי תלכו וגו' **ופירש"י שתהיו עמלים בתורה.** כמו שאמרנו **כי התורה היא קיום וחיות העולמות, וגם המצוות אין להם חיות רק מהתורה,** ולכן אף שכבר יודע הוא לקיים כל המצוות ועושה אותם, **מ"מ צריך להיות עוד עמל בתורה כדי להמשיך חיות למצוות שעושה בכל יום כשהקב"ה מחדש כל העולמות וכו' הברואים והתחדשות הזה הוא רק בתורה ולכן צריך להיות עמל בתורה** כו'. ולכן החי יתן אל לבו ויחזק האדם את עצמו **לדבר תיכף בבוקר אחר קימת האדם ממיטתו בהתוה"ק כי הוא חיינו ובה אנו מתחדשים לבקרים ונעשים כברי' חדשה.**

ילקוט אוהב ישראל – בחקותי

עסק התורה בכל מצב ובחינה מזככו ומרוממו

אם בחקותי וגו'. ופירש"י **שתהיו עמלים בתורה** (תו"כ). ויש להסביר לענ"ד דלכאורה למה מקרי עסקי התורה בחקותי תלכו, וגם קשה למה קראו רש"י ז"ל עמל בתורה, ולמה לא פירש אם תעסקו בתורה. **והנראה לע"ד דהנה באמת מי שעושה המצוה והתורה באהבה לא מקרי עמל כלל, ואדרבה הוא הוא המנוחה** כמ"ש [תר"י] ז"ל בברכות (ו' ע"ב) (בד"ה היוצא מבית הכנסת) דלכן נקרא מקום המקדש מנוחה, יעו"ש בדבריו. וכן האמת דמחמת האהבה נחשב כל העמל כלא, ורק למנוחה יחשב, כמ"ש גבי יעקב (בראשית כט, כ) **ויהיו בעיניו כימים אחדים, ורק כשאינו עוסק בתורה באהבה הוא לעמל בעינו. אך אף על פי כן הזהירונו חז"ל** (פסחים נ ע"ב) **דיעסוק בתורה אפילו שלא לשמה,** וכמ"ש (איכ"ר פתיחתא ב) 'הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו' דהמאור שבה מחזיר למוטב. והנה באמת לכאורה דבר זה הוא לפלא, דהלא קיי"ל (חגיגה יג. תנתומא משפטים ה) **דאסור ללמוד** תורה רק לבעל ברית, ואם אינם מקיימים המצות כמ"ש אותי עזבו, אם כן ח"ו אינם בגדר הברית ונקרא ערל לב,

ומה מועיל תורתו. **אך באמת התורה נקראת מאורסה לנו** (עי' ברכות נז.) **ואף על פי שחטא ישראל הוא** (סנהדרין מד.) **והתורה מחזרת אותו למוטב, וזה באמת שכרת עמנו השם בחורב בנתינת התורה, שתורה תהא לנו מאורסה לעולם.**

ואם כן י"ל דזה כוונת רש"י ז"ל, **אם אפילו תהיו עמלים בתורה שלא מחמת האהבה, אף על פי כן היא נקרא הליכה בחק וברית, ועל ידי זה יגרום ש'נתתי גשמיכם', היינו גשמיות, והתאוות יכבשו תחתיכם, ולא ישמשו רק 'בעתם'. 'ושכבתם', היינו אפילו בבחינת שכיבה שהוא ענין הורדה, 'אין מחריד', היינו בחינת האי"ן הנעלם, יחריד ויפיל עליכם יראה מלמעלה מהתערותא דלעילא בבחינת אין,** 'וישבתם לבטח', היינו שיהפוך אותיות ח"ט לט"ח כמבואר בזוה"ק (זוה"ש שה"ש סג, ד) והיה בטח, וד"ל.

דברי חיים (ע"ש)

תפלה

תפילות ימות החול ותפילות שבת קודש

ויבדר ה' וגו' ושבתה הארץ שבת לה' וגו'. שצריך האדם להתעורר בכל יום בעת קריאת שמע ותפלה במסירות נפש בשלימות עד שישאר רושם הקדושה אצלו לכל היום ע"י שיהי' אצלו לב נשבר בעת השמו"ע אשר תקנו אנשי כנסת הגדולה אשר זה ענין הד' כריעות דתפילה שיתעורר בו תכלית השפלות ולא ירגיש עוד שבכחו הוא מדבר רק רוח ה' דובר בו ואז יהי' בכח תפלתו לעשות התקשרות כל ימי המעשה שיהי' עולים בהכללות הקדושה במס"נ דק"ש ותפלה וכו', לכן נאמר אח"כ **'שש שנים תזרע שדך'** שצריך לעסוק בתורה ותפלה בימות החול ואח"כ **'ביום השביעי'** רומז ליום השבת שבתפלת השבת יתעלו כל המדרגות הנפולות למקורם ועיקר העליה הוא ע"י דבורי התפלה וכו', ובעת ק"ש ותפלה שחרית וערבית הוא מוסר נפשו לה' אזי יכול הוא לפעול בברכות התפלה בימות החול לעשות התקשרות לכל הדברים גשמיים ומדרגות הנפולים ולהעלותם למדרגת התפלה אשר הוא עד הח"י הוליות שבשדרה וכו', **ואח"כ בתפלות השבת הוא התעלות תפלות החול וכו' ולכן ביום השבת מתעלים כל התפלות דימות החול וארץ התחתונה ותעלה לארץ עליונה ונותן ביכולת להשפיע כל טוב על בני ישראל**, ועיקר ההשפעה הוא ע"י האדם וכו', וכל עשיותיו יהיו בבחי' קרבן לה'.

עמק תפילה (טשערקאס)

המתפלל בהרגש שאין לו תקוה רק הש"י לבדו, יוושע

ואיש כי לא יהיה לו גואל והשיגה ידו וגו'. יש לרמז **"ואיש כי לא יהיה לו גואל"** שמדמה בנפשו **שאין לו גואל מכל בני אדם**, כי משליך יהבו על הש"י לבדו, ובהרגשה כזאת 'אליך ה' אקרא ואל ה' אתחנן', איש כזה יהיה נפשו סמוך ובטוח, כי סופו **"והשיגה ידו" ונגאל.**

חתם סופר

ע"י עבודת התפילה מוסיף והולך באהבתו ית"ש

אם בחקותי תלכו וגו'. אמרו רז"ל אין נא אלא לשון תחנונים שנא' לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו כו'. **והנה מקום החילוך ועת ההילוך לכל אדם להיות מרחיב ומגדיל אהבתו לה' הוא בעת התפלה וקודם התפלה פסוקי דזמרה וברכות אשר תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה ע"י אבות העולם** כמארז"ל תפלות אבות תקנום אברהם יצחק ויעקב והם מדות גדולה גבורה רחמים כאשר כללו לנו חז"ל פסוקים המבארים גדולת הבורא ית' ולגדולתו אין חקר וגו', וכן פסוקים המבארים גבורתו ויראתו ית' הוא מדת יצחק, ופסוקי' המבארי' רחמנותו ית' אשר היא נקראת נחלת יעקב נחלה בלי מצרים בל גבול כו'. **והלואי שיהי' הליכת האדם בתפלה הנתקנה לנו מאנשי כנסה"ג ואין צריך לחפש הליכות אחרות כי היא טובה שבכולן כו', ובהם יכול האדם לבוא לבחי' הילוך באהבתו ית"ש.** והיינו **בחקות"י תלכו** הם בחי' אבות אשר בעבר הנהר ישבו בחינת מחשבה עיילאה אותיות חקוקים והיו לאחדים ממש במקורן ומקומן החקוקים שם **ועל כן בהם יכול האדם לבא לבחי' הילוך כו', כי שם הוא מקום ההילוך למעלה מעלה** כו'.

לקוטי תורה

התורה והתפילה צריך לחיות באופן קבוע דיקא

ואם תלכו עמי בקרי, צריך לקבוע מקום לתורתו ולתפילתו, כמו שאמרו רז"ל (ברכות ג, ב). הכוונה שלעולם יהיה דבוק בהם ולא יסור מהם אפילו בפעם אחת, לא בדיבור ולא במחשבה ולא במעשה, **כי אם לפעמים עושה ולפעמים אינו עושה נקרא הולך בקרי כלומר באקראי. רק צריך לקבוע מקום לתורתו ולתפילתו לקדושה, שלא יזוז ממנה עולמים, רק להעלות נר מצוה ותורה אור תמיד.**

של"ה הק' (דרך חיים, בפרשתנו)

[ומן הנכון להסמיך לזה לשון התיקוני זה"ק (ת' דף כ"א):
בְּזִמְנָא דְּלַיְת לָהּ לִשְׁכִינְתָּא אֲתַר לְשַׁרְיָא תַּמָּן בְּקִבְיעוּ, אִיהִי אָזְלַת בְּמִקְרֶה, וְרָא אִיהוּ כָּל חַקּוֹבֵעַ מָקוֹם לִתְפִלָּתוֹ וכו', כְּמָה דְּנִשְׁמָתִין עָבְדִין, חָכִי שַׁרְיָא שְׁכִינְתָּא עַמְּהוֹן, נְשָׁמָתָא דְּאִיהִי קְבוּעָה בְּצִלּוֹתָא אוֹ בְּאוֹרַיְיתָא אִיהִי אֲתַר קְבִיעַ לְשַׁרְיָא בָּהּ שְׁכִינְתָּא, אֲבָל נְשָׁמָתָא דְּלַיְת לָהּ קְבִיעוּ בְּצִלּוֹתָא אוֹ בְּאוֹרַיְיתָא, אֶלָּא אִי אִזְדַּמְנַת לָהּ בְּמִקְרֶה, חָכִי אִיהִי שַׁרְיָא עָלָהּ בְּמִקְרֶה, כו' בְּזִמְנָא דְּלָאו אִינּוּן קְבוּעִין בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת]

ושבתה הארץ שבת לה'. ופירש"י לשם הי' כשם שנאמר בשבת בראשית, ויובן בהקדם דברי העיר דוד טעם לשמיטה להשלים שבתות הי' מה שמגדל צמחים בשבת, כי אף שאנו מונין ללבנה מי"מ ע"י העיבורים נחשבת שנת החמה שס"ה ימים והוי השבתות של ששה שנים שי"ב שבתות כי בכל שנה יש נ"ב שבתות לשס"ד יום ועם הנ"ב שבתות של שנת השביעית הוי שנה שלימה שס"ד ימים ועוד יום א' כי בצירוף כל השבעה ימים יש כאן עוד שבת א' עכ"ד, ולפי"ז יובן מה שנאמר בשבת בראשית שבת לה' כי כביכול גם לפניו הוי שבת, אכן הרי גידול הצמחים הוא ע"י השי"ת כמ"ש המצמיח הרים חציר, וע"כ כתב רש"י ושבתה הארץ שבת לה', היינו שענין השמיטה הוא כפרה לה' על מה שמצמיח בשבת, וע"ד הביאו כפרה עלי על שמיעטתי הירח, כשם שנאמר בשבת בראשית שבת לה' וע"כ צריך כפרה.

(ישמח משה)

☆

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף תבואתינו וצויתי את ברכתי וגו'. ונ"ל דהנה הקשה בבי"י למה קבעו חי' ימי חנוכה הלא היה בו כדי להדליק יום אחד, ותי' בטוי"ז עפ"י הזוהר עה"פ מה יש ליכי בבית דברכתא דלעילא לא שרי באתר ריקניא א"כ למפרע אנו רואין שנעשה נס ביום א' דאלו נדלק כל מה שהיה בלילה הא' לא היה מקום לנס לחול על שום דבר ע"כ, והנה כמו שהיא במצות חנוכה שהיה הנס ביום א' ג"כ דאל"כ לא היה מקום לנס לחול על שום דבר, כן הוא בכל ענייני ברכות לישראל שצריכים לחול על שום דבר, ולפי"ז י"ל פי' הכתוב וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתינו וא"כ לא יהיה שום דבר מקום לברכה לחול ושאלו כהוגן כיון דברכתא דלעילא לא שריא על אתר רקניא, וע"ז השיב הקב"ה וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש שנים ופירשי"י לקצת הששית וכו' הכוונה לרמז שהוא יתי' ינחיל ויצוה את ברכתו שיהיה להם מעט כי הוא כל יכול להשפיע להם אפילו יש מאין וכאשר תבא הברכה קצת בשנה הששית בבחי' יש מאין ממילא יש מקום לחול לכל השלש שנים לאכול לשובע.

(קדושת יו"ט)

☆

ונתתי שלום בארץ והשבתי חיה רעה מן הארץ. ואפ"ל לפי דברי החת"ם על מה ששנינו עשרה נסים וכו' עומדים צפופים ומשתחוים רווחים ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם ולא אמר אדם לחברו צר

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות"ק עצי התמרים

שאלת 'מה נאכל' היינו שחששו שיאבדו עבודת האכילה לברר ניצוצי הקודש באכילתם

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתינו, וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש שנים. דקדק כ"ק רבינו הגה"צ אב"ד דפה סאטמאר (שליט"א) [זללה"ה] דלכאורה במה שאמר מה נאכל הלא אחז"ל (סוטה מח:) האומר מה נאכל למחר, הרי זה מקטני אמנה, ואיך דיברה תורה מקטני אמנה. **ויפורש בס"ד** עפי"ד הבאר מים חיים דכל הל"ט מלאכות כולם נתהוו ממה שנתקלל אדם הראשון בזיעת אפיך תאכל לחם (בראשית ג יט), שבזה נתקללה האדמה שלא תוציא המזון, כי אם על ידי עבודת המלאכות, **כי על ידי חטא אדם הראשון נפלו ניצוצות הקדושים לדברים הגשמיים, וע"י העבודה והטורח מבררין ענפי הקדושה על ידי הל"ט מלאכות**, וזה אמרו ששת ימים תעבוד ופו' (ויקהל), כי הציווי הוא באמת בהכרח לעבוד, **וע"י האכילה שנהנין ממנו נגמר הבירור ונתעלו הנצה"ק שבמאכל, כמבואר כל זה בספרים הקדושים באורך.** והנה במדבר לא היה להם שום עבודה בהמאכל, כי במן לא היה שום פסולת כי היה כולו אך רוחני, ויש לפרש בזה טענת בני ישראל (במדבר כא-ה) **ונפשינו קצה בלחם הקלקל כי רצונם היה כולו לה' לעבוד ולעשות בכל דבר ודבר נחת רוח ליוצרם ולבוראם לתקן דבר הצריך תיקון, כדי לתקן גם נפשם ויעלו למדריגה, ומחמת זה לא היה להם שום נחת רוח במאכל המן הרוחני, כי לא היה להם בזה מה לתקן.**

ומעתה יפורש שאלתם 'מה נאכל' כי כששמעו מזמן השמיטה שלא יהיה צריכין לעבוד שום עבודת אדמה בתיקון הניצה"ק, ואם כן אפשר שאכילתם יהא לחם אבירים, כמו שהיה במדבר המן מאכל רוחני, וזה ששאלו "מה נאכל" אם אכילה רוחני או אכילה גשמי, **כי לא ניחא להם אכילה רוחנית לבד שאין בו עבודת תיקון הנצה"ק, על זה אמר 'וצויתי את ברכתי וכו' ועשת התבואה לשלש שנים' ר"ל שיהיה מאכל גשמי ויהיה צורך לתקנו.**

ירחון 'לקט ששנ"ה' (שנה ה' סימן ק"א)

לי המקום שאלין, דנהי שהקב"ה שולח ברכה שיהא מועט מחזיק המרובה מ"מ אין הברכה חלה רק כשיעמדו בנסיון שיהיו עומדים צפופים ומקבלים עליהם בשמחה ואינם מרגישים הדחק ברוב שמחה שזוכים לעמוד במקום קדוש זה ובזכות זה משתחוים רווחים שהברכה חל ולא אמרו לא היה צר בירושלים, רק לא אמר אדם, כי נתן הקב"ה בקרבם אהבה ואחוה ועי"ז שהיה שלום וסבלו זכו לברכה שלא הזיק נחש ועקרב בירושלים, וז"ש ונתתי שלום בארץ שישכין ביניהם אהבה ואחוה ועי"ז יסבלו דוחק המקום מרוב שמחה וחדוה, וזהו שנמר אומר והשבתי חיה רעה מן הארץ כי בזכות השלום זכו לברכה שלא הזיק נחש ועקרב.

(ברך משה)

☆

אם בחוקותי תלכו. איתא במדרש ההי"ד (תהלים קי"ט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מוליכות אותי לביהמ"ד. וצ"ב דהאיך יתכן שהי' דהמע"ה מבקש לילך בכל יום למקומות אשר לא לחי המה, ונראה עפימ"ש כ"ק מרן אאמוי"ר שליט"א [זללה"ה] לפרש מה שאחז"ל אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא וכו' ואחר אשר מונה והולך המצוות מסיק ותלמוד תורה כנגד כולם, הכוונה בזה כי אי אפשר לו לאדם לקיים מצוות הבורא אם לא עסק בתורה ויודע הלכותי, וכדמצינו אצל כיבוד אב יש מאביל לאביו פסיוני (פרש"י עוף חשוב ממין שליו שירד במדבר) וטורדו מן העולם (שנענש עליו שמראה לו צרות עין על סעודתו) ויש מטחינו בריחים (שהיא מלאכה קשה) ומביאו לחיי העולם הבא (שמכבדו בדברו דברים טובים ונחומים, והמלאכה מטיל עליו בלשון רכה, מראה לו צורך השעה שאינן יכולין להתפרנס אלא ביגיעה זו) הרי שצריך האדם לידע באיזה דרך לקיים מצוה, והוא רק כאשר ידע הלכותי' של כל מצוה ומצוה, ולכן אחר אשר מונה והולך כל אלו המצוות מסיק ואומר ותלמוד תורה כנגי"ד כולי"ם כי כל אלו הדברים הם טובים כאשר הוא ביחד עם תלמוד תורה כי רק ע"י עסק התורה ידע בבירור איך לקיים המצוה עכ"ד הנעימים. ובחינה זו כתב גם באוחה"ק לפרש הכתוב אם בחקותי תלכו על דרך אמרם ולא עם הארץ חסיד פירוש שאסור לעם הארץ להתנהג בחסידות שיעשה חומרות וגדרים כמנהג החסידים כי לפעמים יעשה חומרא בדבר שהוא אדרבה עבריין, והוא מאמר הכתוב כאן אם בחקתי תלכו שהוא עסק התורה אז ואת מצותי תשמורו פירוש תעשו לכם משמרת כדי לקיימם גדרים ושמירות ולא זולת זה, עכ"ד, ובזה יתבאר מה שאמר דוד בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני אני הולך ולבית דירה פלונית אני הולך כי נפשו חשקה לכתת רגליו ולילך לקיים ממצוות ומעשי"ט ולהתנהג בחסידות, אכן חשיב תמיד בענוותנותו מאן יימר שהנו מקיים המצוה כראוי וכהוגן אפשר שמעשה הלז יטרידו מן העולם אף שנראה בעיני כמצוה, וכן להוסיף גדרים וסיגים אפשר עוד יעשה חומרא בדבר שהוא כעבריין ולכן ורגלי מוליכות אותי לביהמ"ד, לעסוק בתורה ולידע הלכותי בבירור, ורק אז יוכל לילך ולקיים מצות ומעשי"ט ולהתנהג בחסידות, ומזה ילמד כל אחד לעצמו לקח מוסר עד כמה הוא צריך להשתדל להרכיש ידיעות התורה כי רק ע"י יכול לקיים מצות ומעשי"ט ולהיות בטוח שלא יכשל במעשיו.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

הטעם שאין מחלקין הקללות, כדי שלא לקלקל הברכות הטמונות בהם

ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצות האלה. ושמעתי בשם מרן בעל דברי יואל זי"ע דלכן נוהגים שלא לחלק את קריאת התוכחה לתרי גברי, משום דמקובל מצדיקים דגם בפרשת התוכחה טמונים בצירופי אותיותיה אך טוב לישראל, **וכיון שאין אנו יודעים עד מה, איך צריך להיות צירוף אותיות אלו באופן שישפיעו ברכה וחסד, אין מפסיקים בהם, שלא לפגוע בצירוף אותיותיהם** ודפה"ח וש"י.

שמן ראש (ח"ה עמ' תק"א)

יתבונן במעשי הרשעים כדי לדעת לעשות ההיפך

שמעתי מפי מרן (שליט"א) [זללה"ה] **מסאטמאר מוצש"ק פר' בחוקותי תשט"ז שאמר משמי' דאביו כ"ק מרן הקדושת יו"ט זי"ע** לפרש הפסוק (תהלים קיט, צח) 'מאויבי תחכמני', ר"ל **אם איש ישראל מסופק במפעליו, אם הם על פי התורה הקדושה, ואם רצויים הם לפני הקב"ה, אז יראה ויתבונן במעשי המינים ואפיקורסים כדי לעשות ההיפך ממה שעושים הם,** כי מנאצי השם מסתמא מתאמצים בכל מפעליהם בדיוק נמרץ לעשות נגד חוקי התורה הקדושה ורצון הבורא, ע"כ. ופי' בזה דברי המדרש רבה על הפסוק 'אם בחוקתי תלכו' הה"ד חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד המלך ע"ה **בכל יום ויום הייתי מחשב והולך למקום פלוני אני הולך וכו והיו רגלי מוליכות אותי לביהמ"ד.** ויל"ד, הלא אפילו יהודי היותר פשוט אחר קומו בבוקר השכם, טרם כל רגליו יהא מוליכות אותו לביהמ"ד, ורק אחר כך יחשב והולך למקום פלוני אני הולך וכו' ואמר מרן על פי הנ"ל דהכי פי' דוד המלך ע"ה אע"פ שהוא בעצמו לא היה צריך לתחבולות כאלה, **אבל לנו נתן עצה איך ובאיזה אופן יהא רגלינו מוליכות אותנו לביהמ"ד, את זה נלמד ע"י שנהיה מחשב והולך איך אויבינו הולכים ל'מקום פלוני' ומזה נלמד דלמקום פלוני בשום אופן לא נלך, כי מסתמא אין זה דרך הישר, ורגלי יהא מוליכות אותנו לביהמ"ד ע"כ.**

בית אולפנא (חלק ד' עמ' פ"א)

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר. לעתיד לבוא יהיה יהוד שמו יתברך בשלימות, ולא יהיו לריכים לשום מלאכה, כי כל חלו הל"ט מלאכות הם כדי לברר ענפי הקדושה מכל דבר, ובעת התיקון השלם לא יהיו לריכים עוד לשום מלאכה (הת"י לקוטים תולדות). לפי זה נראה, דלעתיד לא יהא שייך לקיים מלות שמיטה כפשוטה, דכיון דלפ שאר כל השנים לא יעשו כל עבודה בשדה, אם כן לא יהיה להם עוד ממה לשבות בשנה השביעית, ואי יקיימו מלות שמיטה בתופן פיומי, ועל דרך שכתב **הבני יששכר** (סיון ג): שהמלאכים רלו לקבל את התורה (שבת פח:), דוקא לפ הס ידעו שאין להם שייכות בפשטות התורה, לפ השתוקקו לקבל את עיקר התורה שהיא בפנימיותה, וזה רלו לקיים; וכמה תמרו (שם קמו.): כשעמדו ישראל על הר סיני פסקה זוהמתן, ולולא חטא העגל היו זוכים שיהיה מיד עולם התיקון; נמלא שגם אז כשעמדו על הר סיני היו במדריגה לעתיד, ואם כן לפי זאינם לא היו לריכים לעשות שום עבודה בשדה, וכשנטטוו אז במלות שמיטה, היתה הכוונה שיקיימו תומה בתופן פיומי כמו לעתיד לבוא. וזהו **וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר**, על העת ההיא כשעמדו על הר סיני, על זה תמר מיד **דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם כי אתם באים**, ולא תמר תחלה **שש שנים תזרע שדך**, דלפי זאינם בתומה שעה לא היתה שמיטה תחר שש שנים של עבודה בשדה, ומה שנטטוו אז במלות שמיטה בשנה השביעית היה על תופן פיומי. (דברי יואל)

כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה'. כל מה שאנו לריכין לעשות בשלחה כדי להתפרנס, אינו אלא בזמן הזה שגרם החטא (קדושין פב:). אבל לאחרי בילת משיח צוד לא יצטרכו לעשות בשלחה, כי מזונותיהם יהיו מצויים בריות, ויהיו ישראל פנויים לתורה ולעבודת ה', אלא שהכרח לעשות בזמן הזה בשלחה לצורך פרנסה, ומכל מקום לריך שיהא בשדה שיותר פנוי לעשות בתורה. וזהו **כי תבואו אל הארץ**, לעתיד בעת גאולתינו, אז יהיה **ושבתה הארץ שבת לה'** בכל השנים, אלא יהיה צורך להתעסק בפרנסה, ואמר כך אמר **שש שנים תזרע שדך**, זה מוסב על זמן הזה שלריכין אנו לעשות בשלחה לפרנסה, הרשות נתונה לעשות בעבודת השדה לצורך פרנסה, **ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ.** (דברי יואל)

כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה'. לעתיד לבוא יביא ה' את הר תבור והר סיני והר הכרמל, ויבנה עליהם את בית המקדש (ברחשית רבה צט). וזהו מה שפרט **הר סיני** במלות שמיטה, ומפיך ליה **כי תבואו אל הארץ**, לרמוז כי בילת ישראל לארץ תלויה בשמירת השמיטה. וגם מעלת הר סיני ומקום המלאו, תלוי בקיום מלוה זו, כי אם ישמרו ישראל מלות שמיטה כראוי, מהרה תהיה גאולתם הגמורה, ואז גם הר סיני יגוע ממקומו, לעלות ולהקבע בירושלים. וזהו **כי תבואו אל הארץ**, לכלול בתוך הבתים אל הארץ גם את **הר סיני**, שיעקר ממקומו לבוא לשכון בשוד בתלנו. (דברי יואל)

אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו'. התלם הוא בגמרא 'הולך', כי זה תפקידו כל ימי חייו להיות עולה ממדריגה למדריגה, ודבר זה שייך אף בלימוד תורה אלא לשמה, אם תכלית לימודו הוא על מנת לעשות, בסופו יגיע למדריגת לשמה, ועל הליכה זו מגיע לו שכר בעולם הזה,

ואף דקיימא לן (קידושין לט:) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, זהו דוקא על המצוה גופה, אבל על הכשר מצוה מגיע שכר בעולם הזה, ולימוד אלא לעשה הוא הכשר להגיע לבחינת לשמה, כדלרשו (שבת סג.): בשמאלה עושר וכבוד (משלי ג), זהו העוסקים בה אלא לשמה; וזהו **אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם**, בבחינת אלא לשמה, הכתוב מבשרנו **ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה**, שהם ההשפעות הגשמיות שיתברכו בהם בעולם הזה, ונוסף לזה נפון להם רב טוב לעולם הבא, כדכתב **השל"ה**: הברכות הללו כוללות גם שכר עולם הבא הקיים והנצחי, אלא אלא גילה אותם הכתוב וטמנם ברמז. (דברי יואל)

אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו'. הלא דכתיב (תהלים קיט): **מאמתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך**, אמר דוד **וכל יום הייתי מאמר לבית פלוני למקום פלוני אני הולך**, ורגלי מוליכות אותי לבית הכנסת ולבתי מדרשות (מדרש) דוד המלך בא לבתי כנסיות ולבתי מדרשות והרבץ תורה ברבים, ומיזק ותמך ופעל בכל כוחותיו להגדיל תורה ולהאדירה, ממנו עדיין היה מפקפק אם יגע ידי חובתו כדבעי, על כן **מאמר** אילך **לבית ולמקום פלוני**, ומחיבי מחכמי לישות המחלוקת בעניים המתנגדים לעבודת ה', ומהם ארחה ולמוד אם יגע ידי חובתו, ומאמר **רגלי מוליכות אותי לבתי מדרשות** להאמתל כמותם לחיזוק התורה. ובעוונותינו הרבים כשרואים בדורינו את גודל האמתלותם לביטולה של תורה, ראה ראינו כי עדיין לא יגעו ידי חובתנו לקיומה של תורה, ותרעו שמפזרים הון תועפות למקורות הטומאה, אמת הדבר שגם היצר הרע מסייע להם, מה שאין כן להחזקת התורה יש התנגדות מצד היצר, ממנו צריכים להתגבר בזה ולעשות זה לעומת זה, כי הוא חיינו ואורך ימינו. (ושב רועך)

אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו'. אמר דוד בכל יום הייתי מאמר לבית פלוני למקום פלוני אני הולך, ורגלי מוליכות אותי לבית הכנסת ולבתי מדרשות (מדרש) מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ (תהלים לז). **הבעל שם טוב הק'** פירשו: המלה סבור בדעתו, כי הוא מהלך אל מקום שהוא חפץ ללכת לצורך הגאתו, אבל באמת 'מה' מצעדי גבר כוננו' ללכת אל אותו מקום, לצורך חיזה מטרה לתקן שם דבר הטעון תיקון, ומחמת כן 'ודרכו יחפץ', המגבר בו החפץ ללכת למקום זה, וכיון שהמלה שלום מאת ה' אל המקום אשר הוא מהלך, אסור לו למעול בשליחותו, ועליו לעבוד את ה', ודזה מעלה העילות שנפלו במקום ההוא, המצפים להתעלות על ידו; והנה דוד בגודל קדושתו הרגיש חיזה השתוקקות אל מקום פלוני ובית דירה פלונית, והבין כי אין זאת אלא שאם טמונים ניצוצות המצפים להיות נתקנים על ידו, ולפיכך נפשו שוקפה ללכת לשם. וזהו **בכל יום הייתי מחשב לבית פלוני אני הולך**, כי רצונו מושכו לשם, אבל באמת לא היה זקוק לכך, כי כל כך גדלה מעלתו, שהיו **רגלי מביאות אותי**, כל הניצוצות היו מתלקטין מעצמן ממקום המצפה ומשכים **לבית המדרש** למקנם, ולא היה לו צורך בהליכה בפועל לאותן מקומות. (דברי יואל)

אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו'. אמר דוד בכל יום הייתי מחשב לבית פלוני למקום פלוני אני הולך, ורגלי מוליכות אותי לבית הכנסת ולבתי מדרשות (מדרש) אם ברצון המלה לדעת בבירור אם הוא הולך בדרך האמת, יסקול דרכיו בחמד משני דרכים, אם דרכו והנהגתו הוא על דרך מצותינו ורבותינו, ואם הנהגתו הוא להיפוך מדרכי הרשעים. וזהו **בכל יום הייתי מחשב למקום פלוני אני הולך**, כדי לרעות במעשי הרשעים, ומהם נקח לדעת את הדרך האמיתית, אבל **רגלי מוליכות אותי לבית המדרש**, כי לא היה צורך לדוד להשתמש לשפוט דרכו על פי מעשי הרשעים, כי בגודל כח קדושתו לא טעה בזה, אלא ידע והשיג בשכלו בבית המדרש מהו דרך התורה האמיתי. (דברי יואל)

מה נאכל בשנה השביעית

גביר אחד בא לפני הנצי"ב מוואלאזשין וסיפר לו שהשקיע כל הונו ואונו בהשטת רפסודות עצים על גבי הנהר, וביקשו שיתפלל בעדו שעסק זה יוכתר בהצלחה, שאם לא יורד הוא חלילה לדלי דלות, אמר לו הנצי"ב בטח בה' ויעזרך, ענה לו הגביר אבל מה אעשה שלא זכיתי להגיע למידה זו ולבי מלא חרדה והיסוס על העתיד, אמר לו הנצי"ב: בפרשת בהר כתיב "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית" ולכאורה למה ישאלו שאלה זו דייקא לגבי שנה השביעית, הלא בשנה השביעית עוד יהיה להם מה לאכול ממה שקצרו וזרעו בשנה השישית ומלאו אסמיהם בר, והו"ל לשאול מה נאכל בשנה השמינית, הן לא נזרע בשביעית, אלא הענין הוא שהעניים שבכל יום ויום צריכים המה להגיע למידת הבטחון כיון שאין להם משלהם כלום, אבל העשירים שאינם נזקקים למידת הביטחון אלא אחת לשבע שנים קשה להם להתרגל למידת הביטחון, ולכן אפי' בעודם שבעים כבר בשנה השביעית הם דואגים למחסוריהם ושואלים ודורשים "מה נאכל". **(בפי ישרים)**

אם בחוקותי תלכו - שתהיו עמלים בתורה (רש"י)

בעת כהונת הגאון רבי משולם איגרא כרב בעיר טיסמניץ, נכנסו אליו פעם שני בעלי בתים מעיר הסמוכה לדין תורה, כששמע הרב את הויכוח והבין חומר הענין השיב להם שיחזרו למחרת ואז ישיב להם. כשיצאו מביתו החליטו שאינם יכולים להמתין עד יום מחר, והסכימו לחזור לעירם ואת דבר השאלה ישאלו להרב דמתא וכן עשו, כששמע אותו רב את שאלתם הקשה, ביקש מהם שימתינו שעה מועטת, ונכנס הרב לחדרו והתפלל להשי"ת בבכיות גדולות שיצילהו מידי בזיון שיוכל לפסוק את הענין הקשה שהובא לפניו, ואכן נתקבלה תפילתו ונפל בדעתו לפתוח איזה ספר והנה להפתעתו נתגלה לפניו אותה שאלה ממש, והתשובה בצידה, שמח הרב שמחה גדולה ומיהר לצאת אל בעלי הדין ופסק להם את דינם. לימים נזדמן להם לשני בעלי בתים האלו לשהות בעיר טיסמניץ, וחשבו בלבבם שהגם שכבר נפסקה להם שאלתם, בכל זאת מן הראוי להיכנס לרבי משולם איגרא לשמוע מה היה הוא פוסק בכגון דא, נכנסו אליו וביקשו ממנו מחילה על שלא שבו אליו בעת ההוא, אמנם עתה מבקשים הם לשמוע את תשובתו. ענה להם רבי משולם את תשובתו, והנה היה זה ממש אותו פסק שפסק להם הרב של עירם. אז סיפרו לו השנים את כל השתלשלות המעשה שכיון שהיתה שעתם דחוקה פנו אל הרב של עירם כדי שיפתור להם את שאלתם, ובתוך רגעים ספורים פסק לנו פסק זה. כששמע רבי משולם את דבריהם חשב בלבבו, שאם היה ביכולתו של אותו רב לפסוק שאלה כה חמורה תוך כמה רגעים, אז מן הסתם הוא גאון גדול וא"כ חייב הוא להקביל פניו. כאשר הגיע הגאו רבי משולם לבית הרב, תמה הרב על מה ולמה זכה לכל הכבוד הזה, וסיפר לו רבי משולם את כל הענין ושהתמלא התפעלות כיצד עלה בידו לפסוק במהירות רבה כ"כ שאלה עמוקה וקשה כזו. הודה לו הרב וסיפר לו כי אמנם לא ידע מה להשיב, ובכה במר נפשו להשי"ת שיחלצהו מן המיצר ויעזרוהו למצוא את הפסק, וכן היה. כששמע רבי משולם את הדברים האלו נענה ואמר: "לבכות גם אנו יכולים, אולם הדרך הנכונה היא לעמו"ל בתורה, אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה".

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו ישרים, ברוך צחות ומליצה נאמרים

ונתתי גשמיכם בעתם. נראה לי על פי ששמעתי אומרים **על דרך הצחות בשם הרב הקדוש מו"ה מיכל מזלאטשוב זי"ע,** שפעם אחת בלילה בקרירות גדול בחורף בא אליו סוחר, והרבי ישב בבית חם מאוד, ולסוחר היה קר מאוד, שאל הסוחר לרבי, רבי יהיה לכם עולם הבא גם כן, השיב לו: שוטה, לנו יהיה עולם הבא מקל וחומר, ומה על דבר שאין אנו יגיעים, הוא העולם הזה, יש לנו, עולם הבא שאנו יגיעים עליו מכל שכן שיהיה לנו. ולכם גם עולם הבא לא יהיה, מקל וחומר הנ"ל, ומה על דבר שאתם יגיעים, דהוא עולם הזה, אין לכם, על דבר שאין אתם יגיעים, העולם הבא, מכל שכן שלא יהיה לכם, עד כאן דברי קדשו.

וזה שהתורה הבטיח יעודים גשמיים, ור"ל **'אם בחקותי תלכו'**, כפירש"י **אם בחקותי** שתהיו עמלים בתורה, **ונתתי גשמיכם בעתם,** דהוא שכר גשמי, וכ"ש שכר רוחני שאתן לכם עד אין שיעור, כי על זה אתם עמלים, וזו אין צריך לומר זו קאמר, **והכתוב מודיע לנו דאפילו שכר גשמי יהיה לנו,** ע"ד המשנה (פאה א, א) שאדם אוכל מפירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא.

רביד הזהב

ואכלתם לחמכם לשובע וגו' ושכבתם ואין מחריד. י"ל בדרך צחות, דהמבחן יורה **שאם רועדים עם הכף ביד נשפך האוכל, וכן מי שאין לו אמונה, הוא רועד וחרד מאבדן השפע ח"ו,** ומרומז בדברי חכז"ל (נדה ט.) **'חרדה' מסלקת את הדמים,** היינו ממונו, וזשה"כ **'ואכלתם לחמכם'** השי"ת ישפיע שפע כל טוב **'לשובע'** בלי גרעון, **'ושכבתם ואין מחריד'** שתבטחו בו יתברך ועל ידי זה לא תאבד **השפע.** [ועל דרך שפי בפרשתן בספה"ק נועם אלימלך בשם אחי החסיד המפורסם, דע"י חסרון הבטחון מקלקל צנורות השפע וצריך להבטחה מיוחדת שיתחדש השפע, עי"ש בדה"ק]

שארית מנחם

יובל היא וכו' לא תזרעו ולא תקצרו. איתא בגמ' (חולין ס':) רבי אסי הקשה כתיב ביום שלישי של בריאת העולם "ותוצא הארץ דשא" וביום הששי נאמר "וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ" מלמד שיצאו דשאים ועמדו על פתח הקרקע עד שבא אדם הראשון ובקש עליהם רחמים וירדו גשמים וצמחו, וי"ל דאמרו חז"ל (ב"ר ח' ב') שהתורה קדמה שני אלפים שנה לבריאת העולם וא"כ מנין השנים של התורה התחילה שני אלפים שנה לפני הבריאה נמצא שאותה שנה שבה נברא העולם היה שנת היובל וימי הבריאה שהם מכ"ה אלול עד א' תשרי היו עדיין בשנת היובל והקב"ה רצה בזה להוכיח ששנת היובל יש בה קדושת הקרקע לכן גזר על הדשאים שלא יצאו מפתח הקרקע עד יום הששי שאז התחילה השנה החדשה שהיא שנת פשוטה ומותרים בה עבודות הקרקע.

(נחלת בנימין)

☆

ונתתי גשמיכם בעתם. ופרש"י בלילי רביעית ובלילי שבתות, ויש לפרש דברי רש"י ע"פ מה דאיתא במדרש (ב"ר י"א ה') שאל טורנוסרופוס את ר' עקיבא אם הקב"ה שומר שבת האיך מוריד גשם הלא זה הוצאה מרשות לרשות השיב לו כל העולם של הקב"ה והוה חצירו, אכן קשה ע"ז ממה דאיתא במדרש כשחרב ביהמ"ק השליך הקב"ה גט לישראל, ואם העולם היא חצירו אז הגט אינו מועיל משום שצריך לזרוק לרשות המתגרשת, ותירצו שהקב"ה הקנה לבנ"י מקום בחצירו, וא"כ שוב קשה האיך הקב"ה מוריד גשם בשבת, וז"ש הכתוב "את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו.. אם בחוקתי תלכו" שתיזהרו על שמירת השבת שלי וזה ע"י אם בחוקותי תלכו ואז לא יחרב ביהמ"ק ולא יהיה צורך להקנות לכם מקום בחצירי עבור גט "ונתתי גשמיכם בעתם" שאוכל להוריד גשם בלילי שבתות.

(בני יששכר)

☆

ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד והשבתי חיה רעה מן הארץ, ונל"פ המשך הפסוקים עפי"מ דאיתא בספר חסידים שני שונאים לא יקברו זה אצל זה, וכן לא יקברו צדיק אצל רשע, ופעם אחת רצו לקבור רשע אצל צדיק והיה נחש כרוך על פי המערה, וז"ש אם בחוקותי תלכו ויהיו כל ישראל עושים רצונו של מקום ולא יהיו רשעים, וכמו"כ ונתתי שלום בארץ, שלא יהיו שונאים זה את זה, ולכן ושכבתם שתוכלו לאחר מיתה לשכב בשלום, ואין מחריד שיקברו שני שונאים זא"ז או צדיק אצל רשע, כי יהיה שלום בין כולם, ואז והשבתי חיה רעה מן הארץ שלא יהא נחש כרוך ע"פ המערה מפני שכולם יהיו צדיקים.

(דברי מהרי"א)

☆

עוי"ל עפי"מ שנאמר בכנענים (שמות כ"ג ל') מעט מעט אגרשנו מפניך פן תרבה עליך חית השדה, נמצא שבכל עת צריכים הכנענים לישאר בארץ פן תרבה עליך חית השדה, אמנם כשאין חיה רעה בארץ יכולם לגרש כולם. וזהו וישבתם לבטח בארצכ"ם, ולא יצטרך לישאר אפי' כנעני אחד בארץ, אך לכאורה יש לדאוג פן תרבה עליך חית השדה, לכך הבטיח והשבתי חיה רעה מן הארץ. (תפארת יהונתן)

דורש טוב

ואכלתם לחמכם לשובע וגו', ונתתי שלום בארץ. פירש"י: "אוכל קימעא והוא מתברך במעיו. ונתתי שלום שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה, אם אין שלום אין כלום", תלמוד לומר "ונתתי שלום בארץ". וצ"ב אמאי יעלה על הדעת שיתאוננו ישראל לומר "ואם תאמר אם אין שלום אין כלום". וגם הלשון הרי מאכל והרי משתה אם אין שלום כו' תמוה.

אלא דידוע מאמר חז"ל (ברכות כ:) אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבש"ע, כתוב בתורתך (דברים י, יז) **"אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד"**, והלא אתה נושא פנים לישראל, דכתיב (במדבר ו, כו) **"ישא ה' פניו אליך"**. אמר להם: וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה (דברים ח, י) **"ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך"**, והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה. והנה, ממה שכתוב **"ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום"** משמע שהשלום בא בנשיאות פנים.

אמנם מעתה יש לחוש דכיון שהנשיאות פנים באה רק בשכר שמדקדקים לברך ברכת המזון אפילו בלא שביעה, אם כן מאחר שכתוב כאן **"ואכלתם לחמכם לשובע" שאפילו אוכל קימעא ישבע,** וממילא יהא חיוב הברכה מדאורייתא אפילו באוכל קימעא, אם כן שוב לא יהא מקום לנשיאות פנים, ואפשר ח"ו לא יקויים **"וישם לך שלום".**

ולהכי בא הכתוב להסיר חשש זה, ולהוסיף ברכת השלום ביחוד, וכפירש"י ז"ל **"ואם תאמר הרי מאכל והרי משתה"**, והוא, שחולקים התנאים (ברכות מט:) **דר' מאיר** סבירא ליה **'ואכלת'** זו אכילה **'ושבעת'** זו שתיה, והרי אכילה בכזית, **ור' יהודה** סבר **'ואכלת ושבעת'** אכילה שיש בה שביעה וכו', וא"כ הרי הכי כיון שנתברכו הן במאכל לשובע והן במשתה, הרי לכולי עלמא חיוב הברכה הוא דאורייתא, ואם כן **"אם תאמר, אם אין שלום אין כלום" דמנין יזכו לנשיאת פנים ושימת שלום,** לפיכך אמר הכתוב: **"ונתתי שלום בארץ"** להוסיף ברכה מיוחדת על השלום.

פנים יפות

(וכ"ה בכסף נבחר, דגל מחנה אפרים, תפארת יהונתן וישמח משה בשם "מפרשים העולם". וע"ע בשו"ת חת"ס או"ח סי' מט)

כוונת התורת כהנים שתקיעת יובל דוחה שבת בכל ארצכם

וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אַרְצְכֶם: (פרק כה פסוק ט)

בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. מִמַּשְׁמָע שֶׁנֶּאֱמַר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ, אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ, אֶלָּא תְּקִיעַת בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ דּוֹחָה שַׁבָּת בְּכָל אַרְצָכֶם, וְאֵין תְּרוּעַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה דּוֹחָה שַׁבָּת בְּכָל אַרְצָכֶם אֶלָּא בְּבֵית דִּין בִּלְבַד, לְשׁוֹן רַשִׁ"י.

וְהִנֵּה הָרַב מִפְּנֵי בְּקִיאוּתוֹ בַּתַּלְמוּד וְהַכֹּל לְפָנָיו כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ וְסוֹתֵם הַבָּרָיְתוֹת, וְהֵן מַטְעוֹת לְשָׁאָר בְּנֵי אָדָם. שֶׁיָּדוּעַ הוּא וּבָרוּר בַּגְּמָרָא (ר"ה כט) כִּי הַתְּקִיעוֹת כֻּלָּן, שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים וַאֲפִלּוּ שֶׁל רְשׁוּת, מֻתָּרוֹת הֵן בְּשַׁבָּת לְפִי שֶׁהִיא חָכְמָה וְאֵינָהּ מְלָאכָה, וְתוֹקְעִין הָיוּ בְּרִין תּוֹרָה בְּשַׁבָּת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְשֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּכָל מָקוֹם. וְעִנְיַן הַתְּקִיעָה בְּבֵית דִּין, תַּקָּנַת רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי הִיא מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לְפִי שֶׁנָּזְרוּ בָּהּ מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל חַיָּבִין בִּתְקִיעַת שׁוֹפָר, וְאֵין הַכֹּל בְּקִיאִין בִּתְקִיעַת שׁוֹפָר, שֶׁמָּא יִטְלֶנּוּ בְיָדוֹ וְיֵלֵךְ אֵצֶל בָּקִי לְלַמֵּד וְיַעֲבִירֶנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהִתִּיר לָנוּ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי בְּבֵית דִּין בִּלְבַד, וְאֵין לָזֶה עִקָּר בְּעִנְיַן הַתָּעוּב כְּלָל[א].

וּמָה שֶׁחִזְּרוּ (בת"כ פרשה ב ה) תְּקִיעָה בְּעָשׂוֹר דּוֹחָה שַׁבָּת, לוֹמַר שֶׁהִיא נַעֲשֵׂית בְּכָל יוֹם הַכִּפּוּרִים, כִּי הַדְּחִיָּה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת וְשֶׁחָל לִהְיוֹת בְּחוֹל אַחַת הִיא, שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים כְּשַׁבָּת לְכָל מְלָאכָה בֵּין לְהוֹצָאָה בֵּין לְכָל הַמְּלָאכוֹת[ב]. וּמִכָּל מָקוֹם רָצָה הָרַב לְלַמְּדֵנוּ שֶׁתְּקִיעַת שׁוֹפָר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים נַעֲשֵׂית בְּכָל מָקוֹם, שֶׁפֵּרוּשׁ 'תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אַרְצְכֶם' לְלַמֵּד שֶׁכָּל יָחִיד חַיָּב לִתְקֹעַ, וְאֵין הַתְּקִיעָה בְּבֵית דִּין בִּלְבַד כְּמוֹ הַסְּפִירָה[ג].

מעשה חש"ב

א כוונת רבינו להקשות, מכיון שדרשת התורת כהנים אינם פשוטו של מקרא, שהרי אי אפשר לומר שכוונת הכתוב לומר שדווקא תקיעת שופר של יום כפור דוחה שבת, ולא תקיעות של ראש השנה, שהרי מן התורה יכולים לתקוע אפילו בראש השנה שחל בשבת, ואינו אלא תקנת רבי יוחנן בן זכאי. וע"כ שדרשת התורת כהנים אינו אלא אסמכתא, **וא"כ רש"י הבא לבאר הכתובים כפשוטו של מקרא, למה הביא דרשה זו, שאינו אלא אסמכתא בעלמא.**

ב פירוש, שאין לומר שלכן הביא רש"י התורת כהנים, לומר שתקיעת יובל דוחה שבת, שהרי על זה לא צריכים קרא, שהרי שבת ויום כפורים שניהם שווים הם לענין איסור עשיית מלאכה, שהרי בשניהם כתיב שבת שבתון. וכשאמרה התורה שיש לתקוע ביוהכ"פ של יובל, כולל בזה שצריכים לתקוע גם כשחל יוכ"פ בשבת. ומש"כ התו"כ שתקיעת יובל דוחה שבת, אין כוונתו לומר כשחל יוכ"פ בשבת, שהרי שבת ויום כפורים שניהם שווה הם. אלא כוונתו באמרו שדוחה שבת, היינו שתוקעים ביום הכפורים שדינו כשבת. ולא גזרים שמא יעבירנו. וא"כ צ"ב למה הביא רש"י דברי התו"כ, דהרי לענין ראש השנה מותר מן התורה לתקוע. ולענין יוכ"פ אין צריך לרבות שמותר כשיוכ"פ חל בשבת.

ג רבינו מבאר שלכן הביא רש"י דרשת התורת כהנים, ללמוד מהתורת כהנים שחובת תקיעת שופר ביובל הרי הוא לכל יחיד ויחיד, כמו תקיעת שופר דראש השנה, ולא כמו הספירה של השבע שבתות שנים, שהחיוב הוא על הבי"ד בלבד. וכוונת הכתוב 'בכל ארצכם' הנאמר ביום הכפורים, כמו כוונת הכתוב 'בכל ארצכם' בראש השנה, דהיינו שהחיוב לתקוע על כל אחד ואחד, **וזהו כבר ביאור לפי פשוטו של מקרא שחיוב תקיעת שופר ביובל הרי הוא לכל ארצכם, דהיינו לכל יחיד ויחיד, ולא רק בבית דין בלבד. ולכן שפיר הביאו רש"י.**

וראיה לדבר שכוונת התו"כ ללמד שהחיוב לתקוע על כל יחיד ויחיד אפשר לומר, שהרי אם נאמר שהחיוב לתקוע ביובל רק על בית דין, הרי בבית דין גם בראש השנה תוקעים בשבת, וא"כ מה החילוק בין יובל לראש השנה. אע"כ שכוונתו לומר שביובל חיוב תקיעה על כל יחיד ויחיד.

והטעם שביום כפורים לא גזרו שמא יעבירנו כמו שגזרו בראש השנה כשחל בשבת אפשר לומר, מכיון שהחכמים לא עוקרים מצוה מן התורה, והנה בזה שגזרו שאין תוקעים בראש השנה כשחל בשבת, לא עקרו תקיעת שופר של ראש השנה, שהרי שפיר יוכלו לתקוע כשחל ראש השנה בימות החול. אבל אם יגזרו ביום כפור שחל בשבת שאסור לתקוע, שוב יהא אסור אפילו ביום כפור שחל בחול, דשניהם שווה. ולכן לא רצו לעקור מצוה מן התורה, לכן לא גזרו כשחל יוכ"פ בשבת.

וטעם הדבר שכל יחיד ויחיד חייב לתקוע בשופר, ולא על הבית דין בלבד, אפשר לומר משום שע"י תקיעת השופר משוחררים העבדים. ואם נאמר שתקיעת שופר יהיה רק בבי"ד, נמצא שבמקום שאין בי"ד לא יוזכרו לשחרר העבדים. לכן חייבו כל יחיד ויחיד לתקוע, לזכור שצריכים לשחרר העבדים.

מה חלק לרופאים בבית עושי רצון השם

וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנַי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם: (פרק כו פסוק יא)

וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנַי בְּתוֹכְכֶם... וְהַכְּלָל, כִּי בֶּחֱיוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁלֵמִים וְהֵם רַבִּים, לֹא יִתְנַהֵג עִנְיָנָם בַּטֶּבַע כְּלָל, לֹא בְּגוּפָם וְלֹא בְּאַרְצָם, לֹא בִּכְלָלָם וְלֹא בְּיָחִיד מֵהֶם, כִּי יְבָרֵךְ ה' לַחְמָם וּמֵימָם, וְיָסִיר מַחֲלָה מִקִּרְבָּם, עַד שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ לָרוֹפֵא, וְלֹא לְהִשְׁתַּמֵּר בַּדֶּרֶךְ מִדְּרְכֵי הָרְפוּאוֹת כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (שמות טו כו) 'כִּי אֲנִי ה' רוֹפְאֶיךָ'. וְכֵן הָיוּ הַצַּדִּיקִים עוֹשִׂים בִּזְמַן הַנְּבוּאָה, גַּם כִּי יִקְרֶם עָוֹן שֶׁיֶּחֱלוּ[א], לֹא יִדְרְשׁוּ בְּרוֹפְאִים רַק בַּנְּבִיאִים, כְּעִנְיַן חִזְקִיָּהוּ בְּחָלוּתוֹ (מלכים ב כ ב-ג). וְאָמַר הַכָּתוּב 'גַּם בְּחָלְיוֹ לֹא דָרַשׁ אֶת ה' כִּי בָרֹפְאִים', וְאִלּוּ הָיָה דָּבָר הָרוֹפְאִים נָהוּג בָּהֶם, מָה טַעַם שֶׁיַּזְכִּיר הָרוֹפְאִים, אֵין הָאָשָׁם רַק בְּעָבוּר שֶׁלֹּא דָרַשׁ הַשֵּׁם. אֲבָל הוּא כַּאֲשֶׁר יֹאמַר אָדָם לֹא אֹכַל פְּלוֹנִי מַצָּה בְּחַג הַמַּצּוֹת כִּי אִם חָמֵץ[ב].

אֲבָל הַדּוֹרֵשׁ הַשֵּׁם בַּנְּבִיא לֹא יִדְרֹשׁ בָּרוֹפְאִים. וּמָה חֵלֶק לָרוֹפְאִים בְּבֵית עוֹשֵׂי רְצוֹן הַשֵּׁם אַחֲרֵי שֶׁהִבְטִיחַ, 'וּבֵרַךְ אֶת לַחְמְךָ וְאֶת מֵימֶיךָ וַהֲסִרֹתִי מַחֲלָה מִקִּרְבֶּךָ', וְהָרוֹפְאִים אֵין מַעֲשֵׂיהֶם רַק עַל הַמַּאֲכָל וְהַמַּשְׁקֶה לְהַזְהִיר מֵהֶם וּלְצַוּוֹת עָלָיו.

אפילו אם רוצה ליתן כופר להשם אין ליקח ממנו

כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יָחֳרַם מִן הָאָדָם לֹא יִפָּדֶה מוֹת יומת: (פרק כז פסוק כט)

כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יָחֳרַם מִן הָאָדָם. הַיּוֹצֵא לַחֲרֵג וְאָמַר אֶחָד עָרְכּוֹ עָלַי לָא אָמַר כְּלוּם "מוֹת יוּמָת" חֲרֵי הוּא הוֹלֵךְ לָמוּת, לְפִיכָךְ לֹא יִפָּדֶה אֵין לוֹ דָּמִים וְלֹא עֶרֶךְ, לְשׁוֹן רַשִׁ"י. וְרַבּוֹתֵינוּ נָחְלְקוּ בְּדָבָר (ערכין ו) וְיֵשׁ מֵהֶם אוֹמְרִים, שֶׁהוּא אַזְהָרָה לְחַיְבֵי מִיתוֹת, שֶׁאֵין לוֹקְחִין מֵהֶן כֹּפֶר לְפִטְרָן. וְיִתָּכֵן שֶׁהַזְכִּיר זֶה בְּכָאן לוֹמַר שֶׁלֹּא יִתֵּן מָמוֹן לְשֵׁם כִּשְׁאַר הַחֲרָמִים וְיִפָּטֵר.

מעשה חש"ב

א כוונת רבינו ע"פ מש"כ בספרו שער הגמול דאמרינן שאין יסורים בלא עון, והיסורים שבאים להאדם הם עונש על החטא, וגם יסורים של 'אהבה' באים לכפר על חטא. ולכן נקראת יסורים של 'אהבה', שמורה על גודל אהבתו של הקב"ה לבני ישראל, שרוצה ליתן להם שכרם משלם בעולם הבא, ולכן מעניש אותם בעוה"ז על מיעוט עוונותיהם שנעשו בשגגה והעלם דבר, כדי למחוק מהם כל רושם חטא, שמתכפרים ביסורים, כדי שיהיו נקיים לעולם הבא, אבל מ"מ אפילו יסורין של אהבה באים לכפרה ולמירוק חטא [וכידוע שנחלקו בדבר זה הראשונים, ויש הסוברים דלמסקנא נקטינן שיש יסורים בלא עון, והרי הם יסורין של אהבה, ואכמ"ל].

ב רבינו הביא ראיה לדבריו שבזמן הנבואה לא היו דורשים ברופאים כלל רק בנביאים, מהמסופר על אסא 'גם בחליו לא דרש את ה' כי ברופאים', דמשמע מהכתוב שהיה שני טענות על אסא, א' שלא דרש בה'. ב' שדרש אצל הרופאים, ואם הנהגה הנכונה היתה שאמנם בודאי יש לדרוש בה' באמצעות הנביאים לדעת על מה באה המחלה ומה צריך לתקן, אלא שהיו הולכים גם להרופא לטפל במחלה ע"פ דרך הטבע, אם כן לא היה מקום לטעון על אסא על מה שדרש ברופאים. והטענה היתה צריכה להיות רק למה לא דרש בה'. הרי לנו מוכח מהכתוב שלא היה לו לדרוש כלל ברופאים רק בה', והרי כאשר יאמר אדם 'לא אכל פלוני מצה בפסח רק אכל חמץ'.

ג וזהו מש"כ רבינו "וכן היו הצדיקים עושים בזמן הנבואה, גם כי "יקרם עון' שיחלו", דהיינו אפילו צדיקים כשהם חולים, תולין סיבת החולי מפני שבוודאי קרה להם עון, שהרי אין יסורים בלא חטא

[משא"כ לשאר הראשונים הסוברים שיש יסורים בלא חטא, והם יסורים של אהבה, הרי כאשר הצדיק נחלה אינו מפני שבוודאי חטאו, ודו"ק].

ולפי"ז א"ש ההמשך, דלכן חטא חזקיהו במה שדרש ברופאים, ולא הלך לנביא, שהרי החולי בא בסיבת העון, וא"כ היה צריך ללכת להנביא לבקש דרך תשובה.

[משא"כ לשיטת הראשונים דיש יסורים בלא חטא, אפשר שלא היה נחשב לחטא שהלך לדרוש לרופא, שהרי לא היה צריך לדרוש בנביא על איזה חטא בא העונש, דאפשר שלא חטא, ולא היה צריך לחזור בתשובה].

לכאורה צ"ב, שהרי דין זה שאין לוקחין כופר ממי שנתחייב מיתה, מבואר להדיא בקרא בפרשת מסעי שנאמר (במדבר לה לא) "ולא תקחו כפר לנפש רוצח". וא"כ מה נתחדשה לנו כאן.

ואפ"ל דמה שמבואר בפרשת מסעי 'ולא תקחו כפר לנפש רוצח' מיירי בנותן כופר למשפחה שהרג, וע"ז נאמר שאין לקח כופר ממנו, ויש להרגו. אמנם הכתוב כאן מיירי שרוצה לתת כופר 'לשם', והיה סברא לומר דכופר כזה מהני, קמ"ל הכא שגם כופר כזה לא יקחו ממנו. ואפשר לומר שזה כוונת רבינו 'ויתכן שהזכיר זה בכאן', שהיה קשה לו כנ"ל למה הוצרך לומר דין זה כאן, הרי זה מבואר להדיא בפרשת מסעי. ע"ז מתרץ רבינו 'שלא יתן ממון לשם', שכאן קמ"ל חידוש שאפילו אם רוצה ליתן כופר להשם אין ליקח ממנו.

פּינת יקרת
מאמר פקיח ויסודי להרחיב הידיעות בענינא דיומא ופרשת השבוע

אַרְבַּע מִדּוֹת בְּהוֹלְכֵי לְבֵית הַמִּדְרָשׁ.
הוֹלֵךְ וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה, שְׂכַר הֲלִיכָה בְּיָדוֹ

(אבות פ"ה י"ד)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

כ"ה לשון המשנה (פ"ה י"ד): "ארבע מדות בהולכי לבית המדרש, הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו". וב'רש"י' פירש: "דאינו לומד רק שומע אחרים הלומדים". וב'רע"ב' פירש: "הולך לשמוע אבל אינו שונה ולומד, ולא מבין", עי"ש. ויל"ע מה המדה הזו.

וב'רבינו יונה' כנראה מבאר המשנה דאינו עושה היינו דאינו מקיים מה שלומד, ולכן פירש בזה"ל: "אין הכוונה שאינו עושה כלל מכל מה ששמע בבית המדרש, כי אף הנמנע מעשיית המצוות רשע גמור אף שאינו עושה עבירות, ועל זה אמרו בירושלמי הלומד ואינו עושה נוח לו שנהפכה לו שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם, אך הכוונה שאינו מחזר אחריהן לעשותן וכשיבואו לידו עושה אותם על מקרה", עי"ש.

ועי' בס' מגן אבות להרשב"ץ שמפרש המשנה בזה"ל: "העשייה במקום היה אם נפרש אותה לענין מעשה המצוות, איך יהיה מי שהולך ואינו עושה שכר הליכה בידו, והלא אמרו בירושלמי הלומד ואינו עושה נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם, ואפשר לפרש הולך ואינו עושה שהוא עוסק בתורה ולא בגמילות חסדים, ורבינו שלמה ז"ל פירשו לענין הלימוד שזהו ענין זאת המשנה בהשכים לבית המדרש, וההולך ואינו שומע ואינו שונה ולומד יש לו שכר הליכה", עי"ש.

ובס' 'מילי דאבות' לרבינו יוסף חיון (רבו של האברבנאל) פירש דמיירי בהולך לשמוע דרשה, אולם למעשה לא הטה אזנו ללמוד הדרשה או הלכה (וזו דבר שכיח דהולכים בכונה טובה לדרשה, אבל למעשה אינו מטה אזנו וכו') ולכן יש לו שכר פסיעות, אבל שכר הדרשה אין לו דלמעשה לא שמע, עי"ש.

ומש"כ רש"י וכעין זה הרע"ב דהולך לבית מדרש ואינו לומד או שומע ואינו מבין, יל"ע האם מיירי דבדוקא אינו שומע או אינו לומד, או דרוצה להבין ואינו בעל כשרון, או מוקף בטרדות, ועי' להלן.

והמהר"ל פירש בספרו 'דרך החיים', וז"ל: "ופירוש הולך ואינו עושה **שלא הבין הלמוד מפני שהיה קשה מאוד להבין**, שאין לפרש כי לא רצה להבין אם כן רשע גם כן הוי, אלא שכל כך קשה להבין ומ"מ אם טרח הרבה והיה מצטער על הלמוד היה מבין, ומה שאמר בלשון ואינו עושה ולא אמר הולך ולא למד, מפני שהיה משמע שלמד ותכף שכח מה שלמד, ונקרא שלא למד אף אם הבין רק שלא נשאר אצלו, ולכך אמר הולך ואינו עושה כלומר שלא עשה דבר, ועוד דהוי משמע שלא למד דהיינו שלא הבין, מ"מ הוציא מן הפה בגרסא אף שלא הבין, ולכך אמר שלא עשה דהיינו שלא עשה כלל דאפילו לגרוס אינו יכול, ואפילו הכי שכר הליכה בידו", עי"ש.

ובתורתו של מרן רבינו שליט"א בספרו הנחמד 'לב אהרן' על אבות מצאתי בענין זה, שכתוב לבאר

שגם בהולך ללמוד ולא הבין מגיע לו שכר הליכה גם על הלימוד מטעם חישב לעשות, בהקדם מה דאיתא בגמרא (ברכות ו.) חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. והגם שתב בנועם מגדים (פ' פינחס) דבחוץ לארץ לא אמרינן מחשבה טובה כמעשה, רק בארץ ישראל, עי"ש באורך. כבר כתב ע"ז בייטב לב (פ' נצבים) דלא ניחא למארייהו דלימרו הכי, אלא בהולך בשוקא ובבראי, אבל מה שמקבל עליו לטוב בבית הכנסת מחשבה טובה הוה כמעשה כמו בארץ ישראל, וכמו שכתב המהרש"א (ברכות ח.) שבתי כנסיות ובתי מדרשות יש להם דין ארץ ישראל, על שם שעתידין להקבע בארץ ישראל לעתיד לבא, עכ"ד.

ובזה מבאר מרן שליט"א המשנה, הולך ואינו עושה, היינו מי שהלך לבית המדרש כדי ללמוד תורה, אז גם אם לאחר שהגיע לשם נאנס ולא למד כלום, שכר הליכה בידו, כי בהיותו יושב בביהמ"ד מחשבתו הטובה שחישב ללמוד מצטרף כמעשה, מה שאין כן לא הולך ולא עושה, אז אף אם היה לו מחשבה טובה, מכל מקום אינו מצטרפת למעשה, כיון שלא חישב מחשבה זו בהיותו בבית המדרש.

ואגב עי"ש מש"כ דיש להקשות מאי שנא דלגבי הליכה לבית המדרש שכר הליכה בידו משאר מצות, שהיה לו לומר גם כן שאם הלך לתת צדקה ולא עשה שכר הליכה בידו, ועוד כיון שלא עשה המצוה בודאי לא שייך בזה שכר הליכה בידו וכו'. ופירוש דבר זה, כי שאר מצוה אינו כמו תורה שהוא הולך לשמוע מאחר התורה המלמד אותו, כי אין התורה אצלו רק אצל המלמד תורה, והוא הולך לקבל את התורה ולכך בכאן המצוה יותר בהליכה, כי ההליכה היא הכנה גמורה כאשר הולך לבית המדרש, ובשאר מצות אין נראה שיהיה שייך לומר בזה שכר הליכה בידו, שאפי' אם הולך לקנות לולב שאין לו לולב, מ"מ אי אפשר שתהיה המצוה בידו, אבל התורה אינו כך כי עיקר התחלת התורה צריך לקבל מאחר, וכן אצל בית הכנסת אמרו (סוטה כב:) שאם הולך לבית הכנסת יש שכר פסיעות משום כי דבר זה הוא המצוה שילך ממקומו אל בית הכנסת שהוא לרבים ביחד וגם בזה שייך שכר הליכה, ולפיכך קאמר הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו, כיון שהכין עצמו ללמוד תורה יש בידו שכר הליכה שהוא הכנה כי ההכנה למצוה כמו זאת אי אפשר שלא יהיה מצוה בפני עצמו, ועוד כי ההליכה בענין תורה עושה דבר בגופו אבל הלומד אינו בגופו, והרי כאשר הולך ללמוד תורה עוסק במצוה בגופו ובשכלו כי ההליכה הוא בגופו והלמוד הוא בשכלו וכל אחד ואחד דבר בפני עצמו, ולא כן ההולך לעשות מצוה אין זה דבר בפני עצמו כי הכל על ידי גופו, רק אצל הליכה לתורה שיש בזה שכר הליכה ושכר למוד כל אחד ואחד בפני עצמו וכו' עי"ש.

וב'רבינו יונה' (מס' ברכות דף ז: ד"ה כל הקובע) כתב: "ואפילו מי שאינו יודע אלא מעט יש לו לקבוע באותו מקום (בבית המדרש) וללמוד במה שיודע כדי שיזכה לזה ויחשוב בענייניו ויכנס בלבו יראת שמים, **ואם אינו יודע כלל יש לו ללכת לבתי המדרשות שלומדין ושכר הליכה בידו**", עי"ש. וה'דרכי משה' (או"ח סימן קנ"ה סק"א) מביאו, וכן פסק להלכה (שם סעי' א') וז"ל: "ואף מי שאינו יודע ללמוד ילך לבית המדרש ושכר הליכה בידו" וכו', עי"ש. וב'משנה ברורה' (סק"ו) כתוב: "אפילו אינו מבין מה שלומדים מ"מ העכבה גופה מצוה הוא", עי"ש.

וסמך לזה איתא ב'מסכת סופרים' (יח ח'): "ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה בישיבה פתח ואמר אתם נצבים היום כלכם טפכם נשיכם אנשים באים לשמוע נשים כדי לקבל **שכר פסיעות** למביאיהן", עי"ש. וב'תועפות רעם' (על ס' יראים סימן תל"ג) ביאר בזה דהנה היו נשים רבות שהתקשו לשמוע את פרשת המלך בגלל רעש וטירדת הטף, דודאי בכלל הטף הוי ג"כ קטני קטנים וכרוכים הם לאמותיהם, ואיתא באבות (פ"ה מי"ד) דארבע מידות בהולכי ביהמ"ד, הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו והיינו שכר פסיעות (כבסוטה כ"ב.), וכן איתא בברכות (ו:) דאגרא דכלה דוחקא, וע"י הטף נהיה דוחק גדול ומקבלים מביאיהן שכר כפול עבור עצם הבאת הטף וגם שע"י הדוחק נתרבה שכר עצמם", עי"ש.

המשך המאמר בגליון שבוע הבא בס"ד

הפיוט 'לכה דודי לקראת כלה'

מחברו, מהותו וביאורו

פתיחה

בפיוט זו הוא המקום הראשון שמדברים בשבח של השבת קודש גופי', דע"כ הי' מדברים בשבח דלעתיד לבא דשבת הוא מעין זה, והי' שייך לכאן מצד שהוא שבחו של מלך, וכלשון התיקוני שבת, מכאן ואילך מדבר בשבחו של השבת ממש

ביתר פרטיות: הפיוט נחלק להפזמון ולחרוזים, הפזמון אנו מדברים אל הדודי כביכול, והחרוזים מדברים בשבחו של הכלה השבת קודש, (ובתוך הדברים יתעורר בהרגשי השתוקקות לבנין ביהמ"ק וגאולה, בעזהי"ת במאמר הבאה נרחיב בזה).

מחברו

הרה"ק ר' שלמה אלקבץ ז"ל, הוא הי' רבו וגיסו של הרמ"ק ז"ל.

חיבור ספרים על ה' מגילות: **מנות הלוי** על אסתר (ששלח בתור משלוח מנות לחותנו בעת היותו חתן), **שורש ישי** על רות, **אילת אהבים** על שיה"ש, **ברית הלוי** על יציאת מצרים והגדה של פסח. כ"כ חיבור ספר **אפריון שלמה** פירוש על התורה ועוד ספרים קדושים בנגלה ובנסתר.

הי' מפורסם בדורו לקדוש אלוקי מכובד, גם הי' בין החבריא שלמדו תורה בליל שבועות בניקפול (במרוקו) ושם נתגלה השכינה כביכול עליהם מתוך פיו של מרן הבית יוסף ז"ל (כמובא בשל"ה הק' מסכת שבועות נר מצוה אות ז'), ותבעה מהם לעלות לא"י ולקרב הגאולה, וכן עשו שעלו משם, ויסדו חבריא קדישא ללימוד תורת הנסתר, הר' שלמה הנ"ל למד עם הרמ"ק זוהר אשר מזה נתגלה בעולם את ספה"ק פרדס רימונים ואור יקר על הזוהר, והאריז"ל טרם רדתו למצרים אשר שם התגלה אליו אלי' הנביא זכור לטוב במשך ז' שנים, הי' ג"כ תלמידו של הרמ"ק, עכ"פ הכל התחיל מהחבריא של הר' שלמה אלקבץ, ומנו"כ שם בצפת בין הרמ"ק להאר"י.

עכ"פ הוא הי' הראשון לייסד חבורה על קבלה ולא לחנם זכה הוא להכנים תפילה של קבלה שנתקבל אח"כ בכל תפיצות ישראל, דהיינו דודי לקראת כלה שהוא ענין של קבלה, שכל עיקרו של קבלה הוא שע"י מעשינו אנו מיחדים יחוד קוב"ה ושכינתי' (המדובר הרבה בשיר השירים) ולא מצינו דוגמתו בכל הסידור.

אגב: יש לציין ענין נפלא, הנה סדר התגלות פנימיות התורה הי' בעיקר בג' תקופות בכלל"י: **א'** ע"י התנא רשב"י והחבריא אחר החורבן. **ב'** ע"י האריז"ל והרמ"ק בעיר צפת בשנות הש'. **ג'** ע"י מרן הבעש"ט ותלמידיו הק' באוקריינא ואח"כ בגאליציע בשנות הת"ק. והנה בסדר קבלת שבת שלנו אנו אומרים: א' כגוונא שהוא מיסודו של **רשב"י** (ויש נוהגין לומר ג"כ פתח אליהו לפני תפילת מנחה). **ב'** הפיוט לכה דודי של **הר"ש אלקבץ** ממיסדי החבורה בצפת כנ"ל. בואי ונצא ומזמור כ"ט וצ"ב מיסודו של **האריז"ל**, חמשה מזמורי לכו נרננה מיסודו של **הרמ"ק** ותלמידו בעל התיקוני שבת, ג' מזמור ק"ז שבתהלים מיסודו של **הבעש"ט** (ויש להוסיף דשורש כולם הוא משה רבינו, ונגד זה אומרים ז' מזמורים שמיסודו ממרע"ה ה' מזמורי לכו נרננה, ואח"כ מזמור שיר וה' מלך, שכולם הם ממזמורי תפילה למשה והלאה).

חשיבתו

פיוט זו אין בדומה לו שנתקבל כהיום בכל תפיצות **ישראל** (זולת בביהמ"ד של המקובלים בירושלים בית א-ל דחששו משום הפסק בין מזמור לדוד בואו ונצא, לבואי כלה של בואי בשלום).

ועוד חידוש בזה מצינו שתלמידי הבעש"ט הק' אמרו תורה עליו, ע' בדגל מחנה אפרים כמה פעמים, מאור

ושמש פ׳ ואתחנן ופ׳ קדושים, בעל התניא בלקוטי תורה פ׳ ברכה, ובמאמרי אדמו״ר הזקן ועוד.

מהותו

הפיוט נבנה על יסודו של שיר השירים, דהקשר של כלל ישראל לאביהם שבשמים הוא בצורה של בן זוג.

וביתר ביאור: החידוש של מגילת שיש השירים, ולמה הוא קודש קדשים, הוא מפני השפרא״ך שם הוא גבוה מכל התורה, כלומר בכל כ״ד ספרים הקשר שלנו עם השי״ת הוא בצורה של אדון ועבד (כי לי בני ישראל עבדים) או אב ובן (בני בכורי ישראל – בנים אתם לה׳ אלוקיכם). אולם שונה הדבר בשיר השירים, שנתחדש צורה חדשה של קשר שהוא כביכול כבן זוג, דהוא שונה משאר ב׳ קשרים, דמצד הבחנה זו יש כביכול תועלת להשי״ת מעבודה שלנו, בבחינת תנו עוז לאלוקים, וכמו בן זוג שיש תועלת מא׳ להשני (והוא ענין דק הצריך ביאור רחב ואכ״מ). ובאמת ענין זה הוא יסוד בכל תורת הנסתר, איך ישראל מפרנסים אביהם שבשמים, באתרעותא דלתתא איתער לעילא, ומה״ט אומרים לפני כל מצוה לשם יחוד דע״י המצות שלנו גורמים תיקונים לעילא (אף שאין לנו השגה בזה, הן מצד היותו שלם בכל מיני שלימות, והן מצד לא ישיגהו משיגי הנוף, אבל אנו מאמינים דכן הוא).

וענין זה יתגלה בעיקר לעתיד, ולכן כל תורת הנסתר כעת צריך להיות בהצנע דהוא גילוי שלעתיד, ואינו מימות הגלות. זולת בשבת שיש לה שייכות עם בחינה זו, מצד שהוא מעין עוה״ב ולפיכך נתגלה קצת ענין זה, ומה״ט מקבלים את השבת באמירת שיר השירים.

וכ״ה בהדיא במאמרי אדמו״ר הזקן (על מאמרי חז״ל במאמר על קבלת שבת) דלכה דודי נתקן על דרך שיר השירים.

ובחב״ד ישנו גירסא על מימרא מהאדמו״ר הזקן, שאמר אי איישר חילי הייתי אומר שיר השירים במקום לכה דודי.

ובסידורים של כמה קהילות מעדת המזרח, כמו תימן המנהג לומר אחר לכה דודי, כל השיר השירים או לכל הפחות, הד׳ פסוקים של שיה״ש המודפס בסידורים שלנו אחר שיר השירים, שר״ת שלהם הוא יעק״ב, והענין כנ״ל קבלת שבת הוא בהבחנה זו של לעתיד לבא, שהקשר ביננו להשי״ת הוא על דרך דודי וכלה.

אגב: יש לציין דבס׳ סדר היום ישנו גי׳ נוסח אחר לגמרי בפיוט של לכה דודי, אולם הפזמון של הפיוט ׳לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה׳ שוה בו, רואים דהנקודה הוא לקבל שבת בנוסח של דודי וכלה.

[באמת יש בחינת נוספת, דבכל שבת ויו״ט שהם זמני יחוד נקראת אז השכינה בבחינה של כלה, ומה״ט כתב באור יקר להרמ״ק (פ׳ אמור) דבכל יומא דפגרא מוסיפין קרבנות מוסף בנוסף על התמידים, שהוא בחינת תוספות כתובה ומתנות שנותנים לכלה, ומצד בחינה זו גם יו״ט נקראת כלה ולא רק שבת, אולם בתפילות מצינו רק בשבת ענין של כלה, זולת ביו״ט שבועות שמצינו בפיוט, תואר כלה מאד נתעלה, מצד שהוא יום של פנים בפנים דיבר ה״א עמכם, דהכוונה הוא דהשי״ת התיחד עמנו אז]

וענין דכנס״י נקראת כלה, איידו דאתא לידן, נציין **לדברי הזוה״ק בפרשתן פ׳ בחוקותי, על פסוק ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם**, דכתיב כלתם חסר וא״ו, מלשון כלה, דהטעם דלא מאסתים הוא כיון שאנו כביכול הכלה של הקב״ה, משל למי שאשתו דר בשוק של בורסקי שיש שם ריח רע, דאי לאו שאשתו דר שם לא הי׳ נכנס לשם, אבל השתא נדמה לו שיש שם כל מיני ריח טוב, כמו״כ הקב״ה אינו מואם בנו, ושורה עלינו תמיד לעולם ועד, אף שאנו נמצאים בכיכול בשוק של בורסקי מחמת העוונות, <u>דאנא רחימנא לה דאיהי רחימנא דנפשאי דשרייא תמן, ודמי עלי ככל ריחין טבין דעלמא</u>, עכל״ק.

פירושו

לכה דודי, להיכן?

עפ״י פשט: הכוונה להמנהג של האר״י לצאת בשדה לקבל שבת (לעורר הענין דעליות עולמות הנעשה כעת בקבלת שבת, שונה מעליות העולמות הנעשה לקמן בעת התפילה, דשם הוא עלי׳ בפנימיות עולמות, משא״כ בקבלת שבת העלי׳ נעשה בחיצונית העולמות, ולכן יוצאים לחוץ) ולהכי אומר **כל אחד לחבירו** לכה דודי **לחוץ לקבל את השבת** הנקראת כלה.

אולם מנהגו של הרמ״ק ותלמידיו הי׳ שלא לצאת לחוץ בפועל, וז״ל הרמ״ק בסידור תפלה למשה: יש רבים

שדימו שצריך לצאת לחוץ לקבל שבת, ותמיהא לי טובא, שהרי השבת אינה באה מדרך השדה אלא מלמעלה למטה. אלא כוונת הגמ' בואי ונצא הי' לא נמתין עד שתבוא השבת עלינו ואז נקבל אותה, אלא בואי ונקדים מחול על הקודש, ומסיים כלל הדברים הנראה אלי היוצא לחוץ אינו מן החסידים אלא מן המתמיהים, דהעיקר הוא להקדים לקבלו.

והאריז"ל לעומתו מקשה על סברת קצת קלי עולם, דדי בקבלת שבת כל אחד בחצירו, א"כ למה פטרו את הרץ בערב שבת מנזקים שהזיק (כגמ' ב"ק לב:) הלוא אין ריצתו לחוץ מצוה, אלא ע"כ דיש ענין דייקא לצאת לחוץ.

ולמעשה כבר כתבו אף תלמידי האר"י דבזמנינו שאנו שרויים בין העמים והארץ טמאה אין לצאת לחוץ, ויוצאים בשירה וזמרה בביהכ"נ, כמו שמצינו בנר חנוכה דבשעת הדחק מניחו על שולחנו ודיו (כ"כ בתיקוני שבת לבעל עמק המלך, מנדולי מקובלי אשכנז אחד האריז"ל).

ומה"ט כ' ביוסף אומץ דבזמה"ז דאין יוצאים עוד לחוץ מביהכ"נ, יש לדלג על הפזמון, לכה דודי, כיון שלא שייך לומר לכה. וכתב עוד שם שהי' מדלג החרוז של לקראת שבת לכו ונלכה, מכיון שלא הי' יוצא איך יאמר לכו, אלא במקומו הי' אומר חרוז אחר, עי"ש בפנים.

עפ"י פנימיות [ובפשטות לזה כיון המחבר הר"ש אלקבץ]: הכוונה למדריגה עליונה הנקרא קוב"ה הנקרא דודי בשיר השירים, שהוא יצא לקראת השכינה הנקראת כלה (וכ"ה ביסוד שורש העבודה, וכ"ה במאמרי אדמו"ר הזקן).

עפ"י חסידות ודרך עבודה: הכוונה לצאת כ"א ממדריגתו שנמצא בו בחול כדי שיוכל לקבל את השבת (פרי צדיק וינש ו), וזה לשונו בפרשת עקב ה': שנצא לגמרי מעניני הגוף שהוא בחינת התפשטות הגשמיות שלא נרגיש כלל מעניני הגוף, (כעי"ז הוא בשם משמואל ויצא תרע"ח).

[הם כתבוהו לענין מה שאמרו בגמ' בואי ונצא לקראת כלה, אולם ה"ה לגבי הפיוט לכה דודי לקראת כלה, אם נאמר דדודי הכוונה שכל אחד קורא כן לחבירו לצאת לקראת הכלה].

סדר ובנין הפיוט לכה דודי בקצרה

לכה דודי לקראת כלה: א' מדבר כביכול להשי"ת שיצא לקראת הכלה העליונה, **ב'** מדבר לחבירו לצאת לקראת השבת הנקראת כלה

פני שבת נקבלה: עפ"י פשט הלשון רבים הוא, אנו בני ישראל נקבל שבת ביחד, כמו בואי ונצא ביחד (יסוד ושורש העבודה).

עפ"י פנימיות: קאי על הדודי והכלה ביחד שהם יקבלו הפני שבת מבחינה שלמעלה מהם (מאמרי אדמו"ר הזקן קבלת שבת).

זכור ושמור: משבח את השבת.

לקראת שבת: מדבר לכלל"י, ומעוררם לצאת לקראת השבת.

ג' חרוזים לעורר את ירושלים וכלל"י לצאת מהגלות

מקדש מלך: מדבר לירושלים, ומעוררם לצאת מהגלות.

התנערו: מדבר לכנסת ישראל, ומעוררם לצאת מהגלות ע"י האתרעותא דלתתא שלהם, לבשי בגדי תפארתך.

התעוררו: ממשיך לדבר לכנסת ישראל, שיתעורר לקבל האתרעותא דלעילא, (אחר שכבר עשו האתרעותא דלתתא בכחרוז הקודם) כי בא אורך מלמעלה, וע"י שידברו שיר, יקבלו האור ה' שמאיר עליהם מלמעלה.

ומכאן ואילך מתחילים ניגון של שמחה, דבג' חרוזים הבאים, מתחיל בעידוד אודות העתיד המרומם שיהי' לירושלים ולכלל"י.

לא תבשו: מדבר לירושלים בצורה של חיזוק ועידוד, (אחר שעוררם לחזק עצמם לצאת מהגלות), ומחזקם בעתיד הטובה שיהי' להם, ומתחיל בחיזוק על ירושלים, עיר על תילה, ובפיסקא הבאה ימשיך כן בחיזוק לכנסת ישראל.

והיו למשיסה: ממשיך לדבר לכנס"י, אחר שחיזק את ירושלים בעתיד הטוב שיהי' להם, מחזק כן את הכלל ישראל במיוחד, כמשוש חתן על כלה.

ימין ושמאל תפרוצו: אחר שיהי' לעתיד האתרעותא דלעילא להוציא את כנס"י מהגלות (כבב' החרוזים הקודמים) יהי' העבודה של כלל"י לפרוץ מכל הצדדים, ולהעריץ ולשבח את השי"ת בכל המקומות (מלשון ומעריצים שאומרים בברכת יוצר).

בואי בשלום: חוזר לקבל את השבת

(תם ולא נשלם, ועוד נרחיב בעזה"י השייכות עניני גאולה לקבלת שבת)

ענין הדילוג על כמה חרוזים שבפיוט לכה דודי כשחל שבת ביו"ט או תיכף אחר היו"ט.

מצינו בזה כמה מנהגים:

א' בפרי מגדים (תפ"ח א"א) מביא מנהג לדלג כל לכה דודי, ומתחילין קבלת שבת ממזמור שיר ליום השבת, וכן הביא המנהג במטה אפרים (תרי"ט סקי"ג לענין יו"כ, ותרכ"ה סקט"א לענין סוכות).

ב' במטה אפרים שם מביא מנהג נוספת, והוא דאומרים רק חרוז הראשון דהיינו לכה דודי, ואח"כ תיכף בואי בשלום, וכ"ה בשלחן הטהור רס"ב י"ב בשם דודו הרה"ק העטרת צבי זצ"ל (אולם כתב שם דביו"ט שני יאמרו כרגיל).

ג' באלף המגן שם כתב דהמנהג במדינתינו לומר ב' חרוזים הראשונים ואח"כ מדלגים עד ב' חרוזים האחרונים וממשיכים עד הסוף, והטעם ידוע ליודעי ח"ן, וכן נהוג אצלינו.

ד' בפ"מ שם מביא מנהג לומר לכה דודי כרגיל ולדלג רק חרוז של התנערו מעפר, וכן הביא בסידור יעב"ץ דכן הי' מנהג אביו.

ה' מנהג צאנז, ראפשיץ ומונקאטש לדלג רק ב' חרוזים, מקדש מלך והתנערו.

ו' במנהגי קודנוב אשר בסוף ספר משמרת שלום כתב: דמנהגם לדלג חרוז מקדש מלך לגמרי, ואח"כ תיבות התנערו מעפר קומי, ומתחילין שוב 'לבשי בגדי תפארתיך' וכו' וממשיכין הלאה כרגיל.

טעמי מנהגים בזה

בליקוטי מהרי"ח מבאר, דהנה מצינו בשע"ת סי' ע"ר (בשם השלמי חגיגה שמביא פמ' בית דוד) שמעתי יש שאין מקבלים את השבת ביו"ט דס"ל דהוה זילותא דיו"ט, שמקבלים את השבת ולא את היו"ט, ומדחה הבית דוד דאין לחוש לזה, דיו"ט כיון שאנו מקדשים אותו, מקדש ישראל והזמנים, אין אנו צריכים לקבלו, משא"כ שבת שהוא מקודש ועומד מלמעלה, צריכים לצאת ולקבלו.

ועפי"ז מובן **מנהג א'** לדלגו לגמרי, **ומנהג ב' וג'** ס"ל דאף שאין לחוש לזה ויש לקבל את השבת כראוי ונכון, מ"מ כל ששייך למעט מלהרבות מלומר פני שבת נקבלה עדיף, לפיכך אומרים הפיוט ומקבלים את השבת אולם ממעטים בהרחזים, (וכ"כ טעם זו בדברי תורה ט' ע"ב).

מנהג ד' ה' ו' ס"ל לאמרו כרגיל, אולם כיון שאין יוצאים כעת מימות החול אלא מיו"ט, אינו נכון לומר התנערו מעפר, דכנסת ישראל לא הי' נמצא בעפר לפני השבת.

יש שכתבו הטעם משום דביו"ט אין להזכיר אבלות על ירושלים וכנס"י, אולם יש להעיר דלפי"ז במה עדיף החרוז של ימין ושמאל תפרוצו, מהחרוז של והיו למשוסה.

ומנהג בעל התניא, דבקבלת שבת אשר במוצאי יו"ט, כלומר שבת שחל באסרו חג אמרו כרגיל, (ומובן שפיר לפי הטעמים של הליקוטי מהרי"ח ודברי תורה, דעיקר הקפידא הוא בזמן שהי' שייך לקבל את היו"ט ואין אנו מקבלים אותו) . **ומנהגינו גם בזה לדלג** (ומובן לכאורה רק לפי הטעם של זולתא דיו"ט להזכיר החורבן כשיוצאים מיום שהוא טוב).

אמירת כגוונא ביו"ט שחל בשבת או בשבת שחל במוצאי יו"ט

אגב: קבלת שבת כשחל ביו"ט יש בו עוד שינויים, וא' מהם הוא אי אמירת כגוונא, וכבר מוזכר כן במטה אפרים תרכ"ה לגבי סוכות, וכ"ה בסידור היעב"ץ, וליקוטי מהרי"ח.

ובדברי תורה ט' אות ע"ב כתוב: דאין לאמרו דמיחזי לזילותא לומר דכשנכנס שבת בטלים כל מרעין בישין, בו בזמן שכבר בטל מלפניו מצד היותו יו"ט, וכן בחל ביו"ט עצמו אין לאמרו דהלא גם בלי השבת לא הי' בו הס"א וכל הענינים המוזכר בכגוונא (וכ"ה באלף למטה על מטה אפרים תקפ"ב).

ויש לציין דבהרבה מקומות המנהג לומר כגוונא כרגיל גם כשחל שבת ביו"ט, שינאווא, בעלזא, טשערנאבל, גור, קארלין, וכ"ה בשער הכולל דכ"ה מנהג חב"ד ואומרים כרגיל, ויש נוהגים כעין פשרה לאמרו בלחש.

חוקים להורותם

הלכות ודינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תשפץ ביאורים וטעמים שונים

נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

פרנסה בדרך כבוד

בפרשתן (ויקרא כה, כ) **וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וגו' וציויתי את ברכתי וגו.**

ופי' הרבי ר' זושא זצ"ל דבשעת בריאת העולם הקב"ה השפיע לעולם שפע שיספיק לצורך כל הברואים בכל ימיהם, אולם כשיש לאדם חסרון באמונה והוא דואג מה נאכל, הוא גורם שיפסיק השפע חלילה, וצריך הקב"ה לצוות מחדש על השפע שימשיך, ובזה פירש דאם יאמרו "מה נאכל" שידאגו מה יאכלו, זאת אומרת שיהא חסרון אמונה, חלילה יופסק השפע, ויצטרך הקב"ה להשפיע מחדש וזהו "וציויתי את ברכתי" (הובא בנועם אלימלך בשם "אחי החסיד המפורסם", ויש לציין דאיתא בשיח שרפי קודש (ח"ה עמ' ט:) ובשפתי צדיק (ר"ה) בשם החי' הרי"ם, שהעולם אומרים על הרבי ר' זושא שלא היה למדן, ובאמת מוכח מדברי התורה הזאת, שלא כן הוא, רק היה גאון ולמדן).

נמצא דמי שאינו דואג לפרנסתו, הקב"ה משפיע לו פרנסה, מהשפע של ימי בראשית.

ונביא מקצת מקורות ועובדות ביסוד זה.

הבוטח פרנסתו מזומנת שלא בצער

הקב"ה מוכן ומזומן בכל עת לפרנס לכל איש מדי יום ביומו פרנסתו מהשמים, אך כשהאדם מחוסר אמונה ויוצא מהגדר הנכון והראוי לבטוח בה', צריך להתחדש אליו מחדש, כי אם היה בוטח בלב נאמן הייתה פרנסתו מוזמנת לו שלא בצער ועבדות כלל (נוע"א פר' בשלח).

כפי שאומרים בשם הרה"ק ר' בונם מפרשיסחא זצ"ל, כי אם היה לגנב אמונה, היו מביאים לו את הגניבה לתוך ביתו בדרך היתר, אלא שהוא הקדים לעשות כן בדרך איסור (מובא באמרי אמת וישב).

מי שאינו רודף אחר פרנסה, הפרנסה רודפת אחריו

עפ"י רוב הצדיקים אינם בני משא ומתן ואינם עוסקים בפרנסה, ומכל מקום ניזונים בכבוד בלי טורח גדול, וכל זה הוא משום בטחונם רק בהשי"ת ולא על שום סיבה (מאור עינים ואתחנן (ד"ה ועל).

פרנסה רודפת אחר הבוטח

אם לא היה האדם רודף אחר פרנסתו, אז היה פרנסתו רודפת אחריו (שם ד"ה ואם).

מה שנגזר משמים יבוא ממילא

מסופר על הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זצ"ל דפעם כשהיה חי בעוני, בדרכו לביהכ"נ ראה מטבע זהב על הארץ, וכאשר רצה להגביהה, אמר לעצמו, דחלילה להתכופף בשביל זה, דהרי "מה שנגזר מהשמים, יבוא אלי ממילא", לאחריו נסע עשיר, וראה את המטבע, ולאחר שהרימו חשב לעצמו, שבביהכ"נ יושב אברך הלומד תורה בהתמדה, ובודאי הוא צריך כסף למחיתו, והוא הלך ונתן המטבע להרה"ק הנ"ל, "כי מה שנגזר מהשמים יבוא לאדם ממילא".

בבטחון אפשר להמשיך "מן"

ירידת ה"מן" לישראל, היה על ידי אמונה ובטחון, כמו ששמעתי שכתב הרמב"ם, אילו היה עכשיו בעלי אמונה ובטחון כבדור המדבר, היה בדורות הללו גם יורד "מן" לישראל (ספר כתונת פסים לבעל התולדות, והוסיף דזהו מה שנאמר קח צנצנת והנח אותו למשמרת לדורותיכם,,, הרי שאפשר שירד "מן" לישראל לדורות).

הבוטח בה' מתפרנס בדרך כבוד

לפעמים אף שהאדם רודף אחר טרדות הזמן כל הימים לרבות הלילות, אינו עולה בידו כי אם לחם צר, ואם יבטח בשם ה' ויט שכמו לתורה ועבודה, בודאי יתפרנס בנקיות, כמו שעינינו רואות, שבכל דור ודור יש כמה צדיקים אשר נטו שכמם לעבוד עבודת הקודש, והם מתפרנסים בכבוד גדול מאת ה' מן השמים, ומהן ילמדו בני דורם לבטוח בהשי"ת, כמו בצנצנת המן שהניח אהרן לְמִשְׁמֶרֶת לַדּוֹרוֹת, שממנו יקחו מוסר שלא לעסוק בהבלי עולם ומאת ה' ירד פרנסתם (מאור ושמש בפרשתן בד"ה ואם ימוך אחיך).

אף בדורינו אפשר לזכות לזה

ומסופר על רבים מתלמידי הבעש"ט, שנתפרנסו שמצאו בכל יום בכליהם כדי פרנסתם, וכן ידעתי בבירור, מאחד נאמן אשר סיפר,

שזמן אחד נתפרנס בדרך נס כזה, אשר מצא מעות בדלוסקמא שלו,,, ולא תאמר, כי זה היה רק בדורות הקודמים, בשביל שהיו קדושים וטהורים, כי אני ה' לא שניתי, כי אצל הקב"ה אין שום השתנות חלילה, ואמרו חז"ל הבוטח בה' חסד יסובבנהו (שולחן הטהור, אמונה ופרנסה).

חובת ההשתדלות

יכול היה האדם להיות יושב ובטל, אלא שקדם הקנס "בזיעת אפיך תאכל לחם", לכן חייב האדם להשתדל איזה השתדלות לצורך פרנסתו, אך ההשתדלות אינו הדבר המועיל, אלא שההשתדלות מוכרח, וכיון שהשתדל מעט הרי יצא ידי חובתו, וכבר יש מקום לברכת שמים שתשרה, ואינו צריך לבלות ימיו בחריצות והשתדלות ע"כ (מסילת ישרים).

השתדלות במקצת

ומסופר על הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זצ"ל שרכש זכות השתתפות בהגרלת הפיס, באומרו כי יתכן שנגזרה עליו עשירות, אבל היות שאינו עוסק במשא ומתן, זה יהא הצינור להשפיע, אמנם את פתק ההגרלה שקנה, הניח בבית גנזיו, ולא פנה לבדוק המספר שעלה בגורל, באמרו שאם רצון השי"ת להעשירו, יש לו הרבה שליחים להודיעו על הזכיה, והוא צריך לעשות רק השתדלות, שיהא לברכה מקום לחול, וזאת עשה בפעולת הקנייה.

גודל השתדלות תלוי בקלקול

גודל ההשתדלות תלוי כפי גודל החטא, כדמובא בס' דברי יחזקאל (פר' וישב) העובדא מהבעש"ט שפעם אחת לא היה לו מעות לצרכי שבת, בערב שבת באשמורת הלך ונגע בחלון של איש אחד, ואמר לו שהוא נצרך לצרכי שבת ומיד הלך, האיש התלהב וקם תיכף ממטתו, ויצא החוצה לראות מי זה, ואמר לו "אם כבודו צריך כסף, מדוע ברח", השיב לו הבעש"ט שעם כל אדם הנולד, נולדה עמו פרנסתו, אך מחמת החטא הוא צריך לעמול על הפרנסה, ולכן כל אחד לפי ערך הקלקול, כך צריך לעמול על פרנסתו, יש שפרנסתו מזומנת לו בביתו, ויש מי שצריך להביא ממרחק לחמו, ואני כפי שגמרתי בדעתי, איני צריך לעמל רב, רק לעשות איזה פעולה, וכאשר עשיתי מה שמוטל עלי, בודאי יעזור השי"ת, ואין לי שום נפקותא אם אתה תתן לי או לא (ובה ביאר שם מה שאמר יוסף לשר המשקים שיזכרהו, דיוסף שהיה שפל בעיניו, לכן חשב שצריך לעשות איזה פעולה להצלתו, אולם באמת לפי רוממות קדושתו, היה צריך לבטוח בה' בלא פעולה).

גודל ההשתדלות אינה מועילה לגודל הפרנסה

וכידוע המשל הנפלא מהרה"ק מרוזין זי"ע – אחד שהיה בדרך רחוקה שנכנס לעיר וביקש לשבור רעבונו, והורה לו אחד על בית של הכנסת אורחים, והלך האיש ונכנס בטעות לבית הסמוך, שהיה אדם רע וגס לב, וכשביקש אוכל אמר לו שהלחם אינו בחינם, ושילך קודם לחטוב עצים, והיה האוכל שכרו, הלך האיש ועשה כאשר ציווהו, ובגמר עבודתו כשביקש את שכרו, אמר לו הבעה"ב "עבור אל הבית הסמוך ושם יאכילוך", ויהי כבואו שמה מצא שנותנים אוכל בלי תמורה כלל, האורחים שהיו שם צחקו בשמעם את סיפורו, ואמרו לו "פשוט טעית בבית, העמל שעמלת לא היה בשביל האוכל", והנמשל "פרנסת האדם אינה תלויה בעמל" הפרנסה תלויה במה שנגזר עליו, והעמל תלוי בגזירת "בזיעת אפיך תאכל לחם".

פרנסת האדם כמאכל הדגים

וכפי שביארו (מובא בס' גנזי צדיקים עמ' צז בשם הרה"ק ר' מענדלי מפרמישלן זצ"ל) הכתוב (מבקוק א, יד) "ותעשה האדם כדגי הים", ודרשי' (ע"ז ד.) מה דגים שבים כל הגדול מחבירו בולע את חבירו כך האדם, דהנה הדג הגדול רודף אחר הדג הקטן להשיגו ואינו משיגו, ובאמת את הדג שהוא רודף אחריו, הוא אינו משיגו, אלא דבשעת ריצתו הקב"ה מזמין לתוך פיו דג אחר ששט מולו ממקום אחר, והוא מחליק עצמו בלא שימת לב לתוך לועו של הדג הגדול, וסימן לזה דכשפותחים את בטן הדג, רואים שהדג הקטן נמצא ראשו לצד זנבו של הדג הגדול, נמצא שאת מזונו השיג ממקום אחר שלא השתדל עליו, וכן פרנסת האדם "אחר מה שירדוף לא ישיג, ואילו מזונותיו הקצובים לו, יבואו ממקום אחר השתדל עליו".

איש אינו נוגע במוכן לחבירו

ויהודי חסיד היה בירושלים בשם ר' זלמן בריזל שניהל את הבעקעריי המפורסמת, פעם אחת נפתחה חנות נוספת לדברי מאפה בסמוך לחנותו, ור' זלמן ראה בכך חסד ה', באמרו "הרי הפרנסה קצובה לכל אחד מן השמים, ואיש אינו נוגע במוכן לחבירו אפילו כמלוא נימה, אלא שמשמים ריחמו עלי, ושלחו לי את שכני החדש שיבוא לעזרתי, ומעתה לא אצטרך לעמול קשה כל כך לצורך פרנסתי, ויהיו לאנשים שיבואו לעזרתי, וכוונתו לאנשים שפתחו החנות בסמוך.

ישועה מה' ולא מבני אדם

והבית אברהם סיפר אודות גודל האמונה שראה אצל אנשי א"י, שנוכח פעם לראות בהיותו בציון הרשב"י, שבא יהודי ובכה בכי רב וניגש אליו יהודי שעמד לצידו ושאלו לפשר הדבר, השיבו שהוא אדם אביון וצריך להשיא את בתו,,, שאלו כמה עולה,,, וההוא כתב לו צי"ק על הסכום, לצידו עמד יהודי נוסף שגם הוא היה נוקק לישועה, והוא פנה אל ה' ואמר "רבש"ע דער איד איז שוין געלאפן געווארן, איך דארף הויבט א ישועה" והוא התפעל שלא עלה בדעתו שהישועה היא בגלל שהגביר הוא המצילו, אלא הבין פשוט שיש כאן שעת הכושר לבקש מהקב"ה ישועה.

בחיזוק האמונה יחזור השפע

אפי' אדם שאמונתו רפויה, ואינו שלם בבטחונו, עד שגורם לקלקול צינורות השפע בחסרון אמונתו, אל יתייאש כי שוב אין לו תקנה, אלא עדיין יש לו תקנה שיתחזק לבו בבטחון בה', ובזה יחזרו צינורות השפע לתיקונן (דברי יואל בפרשתו עמ' שנו, ועי"ש מה שפירש בזה הפסוקים).

דיני אונאת דברים (ב)

לברר מחיר אצל פועל שאינו בעל החנות

א. מותר לשאול ולברר מחירו של חפץ אצל עובד בחנות שאינו רק פועל של הבעה"ב אף שבאמת אין בדעתו לקנותו [א] ובלבד שהבעה"ב אינו נוכח במקום [ב] וגם לא יעסיק את העובד באופן שיכול לגרום לו להפסיד לקוחות [ג].

ליכנס לחנות כדי לראות המחירים המופיעים על החפץ מבלי לשאול כלל

ב. מותר ליכנס לחנות כדי לראות המחירים באופן שאינו שואל כלום אף שאין בדעתו לקנות כלל [ד].

יש המתירים בזמנינו לשאול ולברר מחירים

ג. דעת הרבה פוסקי זמנינו שמותר לשאול ולברר מחירים אצל המוכר בזמנינו שנוהגים לברר ולהשוות מחירים והמוכר יודע שלא כל מי ששואל דעתו לקנות [ה]. אך זהו דווקא אם אינו מטריח את המוכר ולא מבזבז זמנו לריק ואין גורם לו נזק [ו].

לעיין בספר שבחנות כשאין בדעתו לקנות

ד. יש שכתב דאין היתר לעיין בספר שבחנות הספרים אם אין דעתו לקנותו [ז] ויש המתירים באופנים מסויימים[ח].

ביאורים והוספות

(א) כיון שהעובד אינו מצטער כלל בזה שהשואל אינו קונה לבסוף דמשכורתו נקבעת לפי השעה ולא לפי כמות הקניות אך אם מקבל אחוזים מכל חפץ שמוכר או שמקבל בונוס אם מוכר הרבה שוב שייך גם אצלו אונאת דברים ואסור

(ב) ומצוי ברשת גדולה שהמוכר אינו הבעלים ולא נמצא בקרוב לראות כל קונה הנכנס בחנות דבאופן שהוא נוכח ורואה שאדם מברר מחיר אצל העובד הוא חושב שבדעתו לקנות ומצטער אם לא יקנה לבסוף

(ג) והיינו שאין שם לקוחות הממתינים או שאינו שוהה בבירור המחיר רק שואל בלבד. וכמו כן יש לו ליזהר שלא יתווכח על המחיר בנוכחות אחרים לומר שהוא מחיר יקר דגורם לו שיצטרך להוזיל המחיר עי' כל זה בספר לרעך כמוך במכתב ט' להגרח"ק

(ד) עי' ב"מ (נ"ח ע"ב) דאמר ר' יהודא לא יתלה עיניו על המקח בשעה שאין לו דמים שהדבר מסור ללב ונאמר בו ויראת מאלוקיך אך דעת חכמים דלא כוותיה דאין בזה איסור עי' בספר חובת השמירה להחפץ חיים (פי"ד) וברית יעקב (סי' ט"ו) דלמעשה אינו אסור רק אם גם שואל ומברר את מחיר החפץ עיי"ש כמו כן מצוי שאנשים נכנסים סתם לחנות להגן מפני הגשם והחום ואין בדעתם כלל לקנות מ"מ יתכן כי בסוף יתעורר בלבם חשק לקנות

(ה) דהאיסור הוא רק כשנותן למוכר רושם שרוצה לקנות שהמוכר תולה תקותו שיש לו קונה ויש לו צער אם לבסוף אינו קונה אבל לשאול סתם אין איסור ובפרט די"ל שלא יצטער כיון שיחשוב שהקונה הולך לברר במקום אחר אם הוא יותר זול שזהו דרך מקח וממכר שהמוכר מסכים לכך, וכבר הבאנו לעיל מהאמרי יעקב לדייק בלשון המאירי שכתב "שמטריחו ומצערו" די"ל דכל האיסור הוא רק אם מטריחו ובסוף אינו קונה אבל אם רק שואל ומברר אין בזה איסור. ובפרט לדעת השו"ע הרב (אונאה סי' ב' סכ"ח) דהאיסור הוא רק באופן שחבירו "מכיר" שבא להטעותו ולצערו להתלוצץ ממנו שיחשוב שדעתו לקנות ולפי"ז באופן שהמוכר אין יודע כלל בכוונת הלוקח וחושב שדעתו לקנות אין בזה איסור כלל

(ו) דבודאי המוכר אין מסכים לכך שיטריחנו בחנם או שיגנוב מזמנו או שיתעסק אתו ועי"ז יגרום לו להפסיד לקוחות אחרים - ויש לדעת דאף בכה"ג דאין איסור מעיקר הדין מכל מקום ממידת חסידות נכון למנוע מזה כמבואר בפסחים (קי"ב) שלשה דברים ציוה ר' ישמעאל ברבי יוסי את רבי וכו' ואל תעמוד על המקח בשעה שאין לך דמים ומשמע שאין זה מדינא אלא מדת חסידות עיי"ש במהרש"א

(ז) כגון דרוצה רק לבדוק את מספר הטלפון של המחבר או לבדוק איזה תמונה או ידיעה שכתוב שם אבל אין דעתו

להציע שידוך או מקום עבודה ויודע שלא יתקבל

ה. אין להפנות אדם למקום עבודה כשיודע מראש בוודאות שלא יקבלוהו וכן לא יציע לחבירו שידוך אם בטוח שצד השני לא יסכים לגשת לשידוך זה [ט].

אסור לפרסם שמוכר חפץ כשאין כוונתו למוכרו

ו. אם רוצה לדעת כמה שוה דירתו [י] ומפרסם שדירתו עומדת למכירה כדי שיבואו אנשים ויציעו מחיר גבוה לקנותו ובכך ידע ערך הדירה אסור לעשות כן אם אין לו צד למוכרו [יא].

אם מותר לברר מחיר כשבעל החנות הוא גוי

ז. האיסור לברר מחיר כשאין בדעתו לקנות הוא רק אם המוכר ישראל אבל מותר לברר מחיר אצל מוכר גוי אפילו אם ברור אצלו שאין הולך לקנותו [יב].

כשהמוכר הוא חילוני שאינו שומר תורה ומצוות

ח. י"א דגם ביהודי שאינו שומר תורה ומצוות אין בו איסור אונאת דברים [יג] אך יש שהחמירו בזה [יד] וראוי להחמיר באיסור דאורייתא.

ביאורים והוספות

לקנות הספר כלל יש בזה איסור לעיין בספר דלא גרע מהשואל את המוכר על המחיר דיש בזה אונאת דברים דנראה שמתכוון לקנות והמוכר מצטער כשלא יקנה בסוף. וגם בעל החנות מקפיד על זה והוי כשואל שלא מדעת דעלול ליפגם תוך כדי העיון ויוכרח למוכרו בזול

(ח) דאונאה הוא רק כשבעל החנות רואה אותו מעיין אבל בחנות גדולה שהמוכר טרוד או שהמוכר הוא פועל ולא הבעה"ב עצמו אין איסור מצד אונאה רק מצד שהמוכר מקפיד ובזה י"ל דבזמנינו הרבה בעלי חנויות ספרים אינם מקפידים על עיון בלבד דעי"ז הם מושכים אל החנות אנשים שלא חשבו לכתחלה לקנות ופעמים מחליטים תוך כדי הקריאה לקנות, וכמובן שתלוי לפי הענין דבילדים מקפידים יותר, וכן ליזהר לעיין רק מעט ובזהירות שלא יגרום קלקול ונזק לספר וכן אם יודעים שהבעה"ב מקפיד ואין נותן לעיין סתם אם לא רוצים לקנות אין היתר זה

(ט) בגמ' (ב"מ נ"ח) ובשו"ע חו"מ (סי' רכ"ח ס"ד) מבואר דאם היו חמרים מבקשים תבואה ממנו לא יאמר להם לכו אצל פלוני שמוכר תבואה והוא יודע שאין לו תבואה למכור וברש"י שם ביאר דהאונאה הוא שמצער את מי ששלח אליו את החמרים שיתבייש כשאין לו תבואה אבל בכסף משנה (הל' מכירה פי"ד הי"ד) ביאר שמצער את החמרים עצמם ששלחם לבקש תבואה ממי שאין לו, ואפשר שגם שייך בזה טעם המאירי שהובא לעיל שהאדם תולה תקותו שיש לו מקום עבודה או שידוך ובסוף כשרואה שנגמר בכלום נגרם לו צער ויש בזה אונאת דברים

(י) כדי לדעת כמה עלה ערך הדירה מאז שקנאה או לצורך ערעכת צוואה

(יא) ספר חסידים (סימן שי"א) "ואל יתעה החפצים לקנות שיראה להם פנים כאומר למכור אותם חפצים שבידו ואין בלבו והם אינם קונים במקום אחר כי סבורים שזה ימכור להם וכתיב לא תונו שהונהו בדברים" וכ"כ בסימן תתרס"ט ועי' בפתחי חושן (אונאה פט"ו הערה ט"ו) שדן מי שרוצה למכור דירתו והמצרן רוצה לקנותה והמוכר אין יודע כמה כסף יכול לדרוש ומפרסם שיש לו דירה למכור למי שיציע המחיר הגבוה ביותר והמצרן מוכן לשלם סכום זה דיש בזה איסור שמטריח קונים לבוא סתם כשהוא יודע שלא ימכור להם אלא למצרן אמנם אם המצרן מוכן לשלם רק עד סכום מסויים אז מותר דאפשר שימצא קונה מעל המחיר שהמצרן מוכן לשלם

(יב) פתחי חושן (שם) דהאיסור של אונאת דברים נאמר רק ב"עמיתו" אבל בגוי אין איסור אונאה ויש ליזהר רק מצד חילול השם אבל באופן שהגוי לא ידע אין חשש. אך מסתבר דזהו דוקא אם רק שואל ומברר המחיר אבל להטריחו להביא ולהראות לו או למדוד וכדומה יש בזה איסור גניבת דעת לגוי דאסור כמבואר (בסי' רכ"ח ס"ו) דאיסור גניבת דעת שייך אף בגוי

(יג) עפ"י הרמ"א (סי' רכ"ח ס"א) שהביא בשם י"א דאין איסור אונאת דברים רק ביראי השם שהם בכלל "עמיתך" עם שאתך בתורה ומצוות

(יד) בשו"ת שבט הלוי (ח"ה קונטרס המצוות סי' נ"א) כתב שדווקא מי שיודע ויכול לשמור תורה ומצוות ואינו שומר מותר להונותו אבל תינוק שנשבה שלא למד ולא יודע אע"פ שבמעשיו הוא רשע אינו נענש ע"ז דהוא תינוק שנשבה ואסור להונותו עיי"ש וע"ע בשו"ע הרב (דיני אונאה ס"ל) ובאמרי יעקב ביאורים (ד"ה פירשו חכמים) שהביא מכמה ראשונים דכל ההיתר לבזות מי שאינו שומר תורה ומצוות הוא רק בדרך תוכחה שכוונת המוכיח לשובו מדרכו הרעה אבל סתם לצערו באונאת דברים בין אדם לחבירו אין היתר וכן משמע מהערוך השולחן (סי' רכ"ח ס"א) שכתב "דלרשע מותר להונות בדברים דשמא עי"ז ישוב בתשובה ולכן אם כוונתו לשמים להונותו לרשע בדברים כדי שישוב בתשובה יכול לעשות כן"

הלכה ברורה

קניה בתשלום מראש - פסיקה [ג]

איסור פסיקה

אסור מדרבנן לשלם מראש על חפץ, על מנת שיתן המוכר החפץ לאחר זמן, לפי המחיר שקבעו בשעת התשלום. אף אם אינו מוזיל לו המחיר עבור זה – איסור זה נקרא איסור 'פסיקה' על הפירות.

ג' אופנים שמותר להקדים מעות:

א. **'יש לו' – כשיש למוכר את החפץ ברשותו בשעת הקדמת המעות. ואז מותר לו אפילו להוזיל מהמחיר[1].**

ב. **'יצא השער' – אם החפץ קיים בשוק ויש לו מחיר קבוע. ואז מותר אפילו אין למוכר את החפץ ברשותו. אבל אז מותר לו רק להבטיח המחיר שבשעת תשלום. אבל אסור להוזיל לו[2].**

ג. **'אין שומתו ידוע' – חפץ שאין לו מחיר קבוע כלל– כגון חפצים בהזמנה מיוחדת. ואז מותר לו אפילו להוזיל מהמחיר[3].**

ובס"ד במאמר זה נפרש ההיתר של 'יש לו'.

מקור מצות רבית בפרשתן

בפרשתן (כ"ה לו -לח) **אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ: אֶת כַּסְפְּךָ לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית לֹא תִתֵּן אָכְלֶךָ: אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים:**

פירוש 'נשך'

כתב ברש"י (שמות כב כד) שנקראת הריבית 'נשך' לפי שהיא דומה לנשיכת הנחש, שבתחילתה אינה אלא חבורה קטנה ברגל, ואינה מורגשת, עד שלפתע מתפשטת בכל הגוף, וכן היא הריבית, בתחילה אינה אלא חוב קטן, ומבלי שיבחין היא הופכת לחוב גדול.

החילוק בין 'נשך ל'תרבית'

ברש"י הביא דברי חז"ל (ב"מ ס:) שבכל הלואה ברבית יש גם 'נשך' וגם 'תרבית', משום ש'נשך' הוא נטילת ממון שלא הלוה ללוה, ו'תרבית' הוא שמרבה ממונו על ידי ריבית. ובכל הלואה בריבית מחסרים את הלווה ומרבים את ממון המלוה. והטעם שכפל הכתוב נשך ותרבית כדי להזהיר על לקיחת ריבית בשני לאוים.

שייכות 'ויראת' לריבית

כתב ברש"י לפי שבני אדם נמשכים לקחת ריבית, וקשה להם לפרוש ממנו, הם מורים לעצמם היתר על שהיו מעותיהם בטלים אצל הלווה ולא הרויח בהם, הוצרך להזהיר בו ויראת מאלקיך. וכן בשביל אותם המלוים בריבית, ואומרים שאין המעות שלהם, אלא הם של נכרי השולח אותם להלוותם לצרכו, ואין אדם מכיר בחטאם ורק אלקים יודע בו.

שייכות יציאת מצרים לריבית

כתב רש"י: אני הוא שבהוציאי אתכם כשהרגתי את בכוריהם הבחנתי בין בכור לשאינו בכור, מבחין במלוה את מעותיו בריבית ואומר של נכרי הם, ואני אפרע ממנו. דבר אחר אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים על מנת שתקבלו עליכם מצותי, ואפלו הן כבדות עליכם [כמו האיסור ריבית שקשה לפרוש מזה].

---

1 שו"ע (סימן קעה ס"ד). וטעם ההיתר דכיון שיש למוכר את החפץ הרי זה כאילו הוא שיך כבר ללקוח, ואין כאן הלואה כלל.

2 שו"ע (שם ס"א) וטעם ההיתר שבאופן זה אין המוכר מהנה אותו שהרי היה יכול לקנות עכשיו במחיר זה בחניות אחרות. ולכן אסור להוזיל לו, שאז אינו יכול לקנות באותו מחיר בחניות אחרות.

3 רמ"א (סימן קעג ס"ז). וטעם ההיתר כיון שאין הרבית ניכרת לא בשעת תשלום ולא בשעת לקיחת החפץ, מאחר שאין מחיר ברור להחפץ.

יש לו כל הסחורה

אם יש למוכר בשעת הקדמת המעות את הסחורה ברשותו – בחנות או במחסן שלו, מותר לפסוק עליה אפילו במחיר זול יותר, ולקבל את הסחורה לאחר זמן[4]. וצריך שיהיה למוכר את 'כל' הסחורה שהלקוח הקדים המעות. ואם אין לו כל הכמות אסור[5]. אבל יכול לפסוק עם הקונה כמה פעמים כפי ערך החפץ שיש לו ברשותו, ובלבד שלא יעשו כן במעמד אחד. וכן יכול להמוכר לקבל מעות מכמה אנשים על סמך אותו חפץ שיש לו[6].

וטעם ההיתר של "יש לו", שאנו רואים כאילו הסחורה קנויה ללוקח משעת נתינת המעות, ואם מחיר הסחורה תתייקר, נחשב שברשות הלוקח נתייקר[7].

דוגמא:

ראובן משפץ את ביתו ובא לחנות ורוצה לקנות 5 עירקאנדעישן ומשלם מיד, ואינו לוקחו עדיין [כיון שלא גמר עדיין השיפוץ], צריך לברר האם יש למוכר כל הכמות! וראובן בירר שלבעל החנות יש לו רק 3, יכול לשלם לו רק על 3. ושוב יכול לבוא פעם אחרת ולקנות ולשלם על עוד 2 עירקאנדעישן.

תצוגה

אם יש להמוכר החפץ בתצוגה, אם הקונה מסכים לקבלו באותו מחיר נחשב כיש לו. אבל אם הקונה אינו רוצה מהתצוגה, וכן אם מחירו זול יותר, אסור[8].

סוכן של החברה

אם המוכר סוכן של החברה, והחפץ נמצא ברשות החברה, נחשב כיש לו אפילו שאינו ברשות של הסוכן בעצמו, כיון שהוא שליח של החברה.

נאמנות המוכר

אם המוכר אומר שיש לו החפץ, נאמן על כך. ומותר לשלם מראש[9]. אמנם כשהלוקח יודע שהוא משקר במקרה זה, או שידוע כרמאי אסור.

---

4 שו"ע (סימן קעה ס"ד). וז"ל "אם היה למוכר מאותו המין אע"פ שעדיין לא נגמרה מלאכתו מותר לפסוק עליו עד כדי השיעור שיש לו, אע"פ שעדיין לא יצא השער, והוא שלא יהא מחוסר אלא מלאכה אחת או שתים, אבל אם מחוסר שלש מלאכות אסור".

5 שו"ע (שם) "אם היה למוכר מאותו המין וכו' מותר לפסוק עליו עד כדי השיעור שיש לו'. ולא דמי לסאה בסאה דאמרינן (סימן קסב ס"ב) דביש לו סאה אחת לווה עליה כמה סאין, ששם הטעם הוא שנחשב כאילו לווה רק סאה אחד על סמך אותו שיש לו, וכיון שיכול להוציא את אותו סאה שלוה עליה, נחשבת כפנויה ללות עליה עוד סאה, וסברא זו אמרינן דווקא בהלוואה שאין הדרך לפרוע מיד את הסאה שלוה עליה, ואין ההיתר רק כאילו פרעו, אבל במכר שאדרבה הדרך לפרוע מיד, החישבוהו חז"ל כאילו פרעו המוכר ממש וכבר אינו ברשותו, ואינו יכול לפסוק עוד על סמך אותה סאה.

6 חוות דעת (סימן קסד סק"א) ע"ש.

7 ט"ז (שם) ש"ך (שם). והטעם כיון שהוא רבית דרך מקח וממכר שאסורה מדרבנן, לא אסרו אלא היכא דמחזי כרבית, וביש לו לא מיחזי כרבית שנראה כאילו קנה לו מעכשיו. אף שבאמת אין סחורה זו קנויה לו דלא משך אותה ורשאי לתת לו סחורה אחרת שלא היה ברשותו.

8 פשוט.

9 רמ"א (סימן קס"ג ס"א) "ונאמן המוכר לומר שיש לו, ואין צריך ראיה לדבריו".

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

כ"ה אייר

הגה"ק ר' יקותיאל יהודה טייטלבוים זי"ע הי"ד

וזרח השמש

הגה"ק ר' זלמן לייב נולד בשנת תרע"ב בעיר סיגעט לאביו מרן ה"עצי חיים" זי"ע ולאמו הרבנית הצדקנית מרת ברכה סימא בת הרה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט זי"ע בנו של מרן הק' מצאנז זי"ע ונקרא על שם זקינו הק' מרן ה"טב לב" זי"ע.

בשחר טל ילדותו כבר הי' ניכר עליו כי לגדולות נוצר, ושמו הטוב הלך לפניו ליניק וחכים טובא, ולבעל כשרון נפלא באופן יוצא מן הכלל, ובהיותו עלם צעיר שלחו אביו ללמוד אל הגאון ר' חיים הלוי הילליר זצ"ל אשר היה ממקורבי ותלמידי העצי חיים, וסיפר רבינו בעל ברך משה ז"ל שר' חיים היה בא לעורר אותם בכל יום לפנות בוקר כדי ללמוד לפני התפילה, והיה מנהגו שבכל יום עמד אצל מיטתם ואמר "ברכת התורה", ואח"כ התחיל לשור את שיר האבן עזרא "אודה לקל ברן יחד כוכבי בוקר".

כן סיפר רבינו שאחרי הלימוד הי' אביו בוחנם על כל החומר שלמדו, והי' מנהגו שהי' צריכים לומר העברי מתוך הספר בפנים, ואח"כ ציוה לסגור את הגמרא ושאל אותם בל"ק: "וואס שטייט דא", ואמר: "פון אינעווייניג דארף מען קענען אלעס, ווי מען מישט אויף, לערנען אינעווייניג איז נאר צו ווייסן וועלכע דף עס איז, אבער אויב מען האט שוין געלערנט דארף מען שוין קענען אויסנווייניג".

לאחמ"כ בימי בחרותו למד בישיבת אביו הק' בסיגעט, וככה נתעלה מעלה מעלה על ברכי אביו, ובסוף ימי אביו למד עם אביו הק' בכל יום שיעורים תמידים כסדרן, וגם רבינו בעל ברך משה ז"ל למד עמהם.

ובא השמש

אולם לא ארכו לו ימי השלוה תחת צל אביו הק' ובשבת קודש פרשת וארא בשנת תרפ"ו נסע העצ"ח לקליינוואדיין לשבות בקרב חסידיו אשר באונגארין, ובערש"ק כשהגיע זמן תפילת מנחה, נחלה פתאום וסכנה היתה מרחפת לחייו, השמועה הלא טובה עשתה לה כנפים ובכל רחבי תבל עוררו רחמי שמים עבורו שיאריך השי"ת ימיו ושנותיו, אבל לא אכשר דרא וביום ה' שלאחריו נצחו אראלים את המצוקים ונשבה הארון הקודש, הידיעה המעציבה, התפשט בכל המדינות ואנשים נשים וטף בכו ברחובות, ובפרט בעיר קליינוארדיין ששם נפטר, והתחיל מסע הלוי' מעיר קליינוארדיין עד עיר סיגעט ונסעו עם ארון דרך מסילות הברזל ובכל תחנה המתינו אלפי אנשים ועלו על הרכבת ונכנסו מהחלונות ועמדו על הגג, ונפתחו הגבולות ולא דקדקו עם הניירות כי גדול הי' שמו גם בין הגויים, ואלפים ובראשם רבני וגדולי המדינות באו מכל קצוות לסיגעט להלוי', ראשון המספידים הי' בנו בכורו ר' זלמן לייב אשר בכה בדמעות שליש ואמר רשב"ג אומר כל שלא אמר ג' דברים הללו לא יצא ידי חובתו, ואלו הן פסח מצה ומרור, ע"כ גם אנו צריכין לומר עליו ג' דברים הללו, פס"ח, אבי הק' ה' פה–סח בתורה ועבודה כל היום וכל הלילה, מצ"ה, מצה זו שאנו אוכלים על שום מה על שלא הספיק בציקם להחמיץ, היינו

ימי ההילולא

כ"ב אייר

- **רבי מרדכי שרגא פייבוש מהוסיאטין ב"ר ישראל מרוזין - תרנ"ד**
- **רבי שלמה אליעזר אליפנדרי ב"ר יעקב** (שו"ת הסבא קדישא) **- תר"צ**

כ"ג אייר

- **רבי יהושע העשיל מדינוב ב"ר ארי' לייב** (תלמיד בעל קדושת לוי) **- תקצ"ג**

כ"ד אייר

- **רבי יהושע העשיל צורף מקראקא** (אבי המקובלים) **- ת"פ**
- **רבי אליעזר צבי מקאמארנא ב"ר יצחק אייזיק יהודה יחיאל** (דמשק אליעזר) **- תרנ"ח**
- **רבי משה פנחס טרונק אב"ד קוטנא ב"ר ישראל יהושע - תרע"ב**

כ"ה אייר

- **רבי שאול הלוי אב"ד האג ב"ר יצחק - תקמ"ה**
- **רבי ישעי' מדינאוויץ** (תלמיד המגיד) **- תקנ"ד**
- **רבי יעקב מליסא ב"ר יעקב משה** (חוות דעת) **- תקצ"ב**
- **רבי חיים מקאסוב ב"ר מנחם מענדל - תרי"ד**
- **רבי יהושע אשר מפאריסוב ב"ר יעקב יצחק מפאשיסחא - תרכ"ב**
- **רבי יקותיאל יהודה טייטלבוים אב"ד סיגעט ב"ר חיים צבי - תש"ד**

שנשארנו כולנו באמצע העבודה בלי השלמה ובלי גמר, ולכן "מרור" לכולנו, ולאחמ"כ הספידו רביה"ק זי"ע בבכי תמרורים ואחריו הספידוהו גדולי הדור ומפני קדושת השבת הפסיקו באמצע והמשיכו ביום ראשון.

על כס הרבנות

עוד קודם הלוי' נמנו וגמרו החסידים למנות אותו למלא מקום אביו על אף גילו הצעיר שהי' אז בחור כבן י"ד שנים, ותיכף אחרי הלוי' נכנס אליו הגה"ק ר' שאול בראך מקאשוי זצ"ל עם פיתקא בידו, והתחיל ר' זלמן לייב לבכות ואמר: "וואס וויל דער קאשוי'ער רב פון מיר, קען איך דען זיין רב און פירן די עדה הקדושה וואס דער טאטע האט געפיהרט", וכה בכה בדמעות שליש, ואמר לו הגה"ק מקאשוי שיעשה זאת לכבוד אבותיו, גם אמו פקדה עליו לקחתו ואמרה לו שאם צדיקים גדולי הדור מצווין כן הרי מצוה לשמוע דברי חכמים, וכשמעו זאת לא סירב עוד וקיבל הפיתקא, וכן נתן לו הגה"ק ר' אברהם שלום האלבערשטאם מסטראפקוב זצ"ל וקראו והאציל את ברכתו, ואחר כך נכנסו אצלו למעלה ממאה רבנים עם פתקאות, וככה נתמנה לרב ואב"ד דק"ק סיגעט.

על שבת הראשונה נשארו שם כמה מגדולי הדור כי הלוי הסתיימה בערש"ק אחרי חצות, ובליל שב"ק ערך את שולחנו בביהמ"ד הגדול כשלציד ישב דודו מרן רביה"ק בהיותו אב"ד קראלי, ובצידו השני ישב הגה"ק מקאשוי זצ"ל, וכן הי' שם הגה"ק מסטראפקוב זצ"ל, והגה"ק ר' שלמה זלמן עהרנרייך זצ"ל אב"ד שימלוי, ועוד.

במוצאי שב"ק הלך הגה"ק משימלוי לקבל חתימות מאנשי העיר שמקבלים אותו בלב שלם מחמת שהי' קצת מערערים, וביום המחרת בעת שהמשיכו ההספדים (שלא נגמרו מערב שבת מפני כבוד השבת), נשא הגה"ק משימלוי עוד הפעם את הספידו ואמר אז בתוך דבריו "והחוט המשולש לא במהרה ינתק" שרומז על העיר סיגעט שבמקום זה שימשו ברבנות הייטב לב והקדויו"ט והעצי חיים, והמה עשו "חוט המשולש", וא"כ "לא במהרה" פי' לא בגלל שצריכים אב"ד במהרה, "ינתק" שח"ו ינתק החוט המשולש, ואז פנה אל אותן שלא רצו לקבלו ואמר: "מיין זיידע דער קול ארי' האט געזאגט, אז דער צורה פון דעם יטב לב איז געווען ממש כצורת קדשו פון דעם הייליגן ישמח משה, איך בין מעיד אז די צורה פון דעם נייעם רב דער בחור זלמן לייב איז ממש ווי דער צורה פון דעם הייליגן יטב לב זי"ע", ודבריו עשתה רושם גדול ועוד באותו יום החליטו ראשי הקהילה לקבלו עליהם בכל משרת הרבנות וסעיפיה ושגרו אליו כתב הרבנות.

ואגב ראוי לציין שבהקדמת "עצי חיים" כתבו שם חתניו וז"ל: "ונאמר בזה תודה וברכה לאנשי עיר סיגוט עיר יקירא אשר קיבלו עליהם באהבה כאיש אחד בלב אחד את כבוד גיסינו הבן יקיר בחור כארזים חריף ובקי כש"ת מו"ה יקותיאל יהודה טייטלבוים שליט"א למלאות מקום אבותיו הקדושים זצלה"ה זכותם יגן עליהם ועל זרעם שיתברכו ממעון הברכות וישולם פעלם ומשכורתם שלימה עדי יבוא שילה וישוב שופטינו כבראשונה בב"א".

מטעם היותו צעיר לימים מינו גם בי"ד מיוחד שיעזרו להרב הצעיר להנהיג את העיר, וכראב"ד שימש הגה"צ ר' שלמה דוב הלוי העלער זצ"ל, וכחברי הבי"ד שימשו הגה"צ ר' מאיר דוד טאבאק זצ"ל, והגה"צ ר' יקותיאל יודא גראס זצ"ל אב"ד בערבשט שהי' מנכדי הייטב לב זי"ע והוא גם הנהיג את הישיבה.

אחרי השבעה אמר את ה"איינצוג דרשה", אשר הפליא את כל שומעיו, ולימים כששאלוהו איך היה לו העוז והגבורה לשאת את דרשתו, סיפר שבלילה ההוא בכה מאוד ואמר שלא היה מורגל מעולם לומר דרשה ברבים, ובא אליו אביו בחלום הלילה ושאל לו למה הוא בוכה, ענה לו שהוא מפחד מהדרשה שהוא צריך לומר למחר, אמר לו אביו הק': "קינד מיינע האב נישט קיין מורא איך וועל דיר אויסלערנען וויי אזוי מען דארף צו זאגן", וסיים: "זייט דעמאלטס זאג איך און איך זאג, און איך שפיר נישט אז איך זאג", שלא היה לו אימתא דציבורא בשעת הדרשות.

עת דודי"ם – חתנא דבי נשיאה

בעת ההוא גם נתארס עם הרבנית הצדקנית מרת רחל בת דודו מרן רביה"ק זי"ע, ובאמת עוד בחיים חיותו של העצי חיים

ימי ההילולא

כ"ו אייר

- **רבינו סעדיה גאון ב"ר יוסף ד"א תש"ב**
- **רבי משה חיים לוצאטו ב"ר יעקב חי' (מסילת ישרים) תק"ז**
- **רבי יצחק מוואלוזין ב"ר חיים תרי"א**
- **רבי יצחק אייזיק הלוי אב"ד האמעל (חנה אריאל) ב"ר מרדכי תרי"ז**
- **רבי שמואל אליהו מזוואלין ב"ר יחזקאל מקאזמיר תרמ"ח**
- **רבי לייביש מטאמאשוב ב"ר יצחק טובי' מצאנז תש"ד**
- **רבי שלמה מזוויהל ירושלים ב"ר מרדכי תש"ה**

כ"ז אייר

- **רבי פנחס אלימלך אב"ד זבארוב ב"ר אלי' (נ"א ב"ר שמואל צוקר) תקפ"ט**
- **רבי אהרן ארי' מלעשקוביץ ב"ר יוסף יוסקא תרנ"ה**
- **רבי שלמה זלמן מקאפוסט ב"ר יהודה לייב (מגן אבות) תר"ס**
- **רבי אליעזר זאב מקרעטשניף ב"ר מאיר תש"ד**
- **רבי צבי הירש פרידלאנדער מליסקא ב"ר חיים (שערי הישר) תש"ד**

כ"ח אייר

- **שמואל הנביא בן אלקנה ב"א תתפ"ב**
- **רבי יצחק מקורביל ב"ר יוסף (סמ"ק) ה"א י"א**
- **רבי יוסף ב"ר דוד בן לב (מהר"י בן לב) ש"ו**
- **רבי משה אב"ד קראקא ב"ר יהושע (בעל מגיני שלמה) תמ"ח**
- **רבי יעקב ארי' מטריסק ב"ר אברהם תרע"ח**

כבר נדברו בדבר קשר זה והעצ"ח שלח פעם את הרה"ח ר' בן ציון שו"ב מסטרימבא ז"ל לאורשיווא לרביה"ק זי"ע לעסוק בענין השידוך, וכמו כן בעת שהי' רביה"ק בסיגעט על יומא דהילולא של מרן הייט"ל בשנת תרפ"ה בעיר סיגעט, שלח אז העצי חיים אל רביה"ק את שני בניו ר' זלמן לייב ורבינו בעל ברך משה ז"ל לתהות על קנקנם, ואז החליטו ביניהם להשתדך, אבל מה' יצא הדבר שלא יצא הדבר מכח אל הפועל עד אחד פטירת העצ"ח, ובשעת הלוי' הכריז רביה"ק שר' זלמן לייב נעשה חתן אצלו עם בתו מרת רחל ע"ה, ומיד אחר הלוי' הלך לבית אחיו העצ"ח לאחל לגיסתו הרבנית ברכת מזל טוב ואמר לה: מזל טוב, מזל טוב, זלמן לייבעל'ע איז געווארן רב, רחל איז געווארן רעביצין".

ביום ד' פר' וישלח ט"ז כסלו שנת תר"ץ התקיימה החתונה ברוב פאר והדר בעיר קראלי ששם כיהן אז מרן רביה"ק, על הזמנת החתונה כתב רביה"ק בזה"ל: הבחור החתן החשוב הרב הגדול המפורסם כקש"ת מו"ה יקותיאל יודא נ"י, אב"ד דק"ק סיגעט יע"א, ממלא מקום אביו כבוד אחי הגדול הרב הגאוה"ק מו"ה חיים צבי זללה"ה.

גם זקינו הגה"ק ר' שלום אליעזר האלבערשטאם מראצפערט זי"ע שלח הזמנות מיוחדות להזמין את הרבנים והאורחים להשתתף בשמחה גדולה זו, החתונה היתה גדולה במיוחד, גבולות המדינה הי' פתוחות ומכל קצוות המדינה תאו ואתכנשו חסידים ואנשי מעשה ועליהם רבנים גדולים ומפורסמים הגה"ק מנאסאד זצ"ל, הגה"צ מלאפאש זצ"ל, הגה"צ מנירבאטור זצ"ל, הגה"צ מסעקעלהיד זצ"ל, הגה"צ מטאשנאד זצ"ל, ועוד, וכל אחד הרגישו בשמחה זו כשמחתם, עד כדי כך שבכל מהלך הדרך על מסילות הברזל היו מרקדין ומטפחין ברינה ובצהלה, גם המחותן אבי הכלה מרן רביה"ק זי"ע הי' בחדוותא דרבה ותלה תקוות גדולות בזיווג זו באמרו כי סימנא מילתא הוא שהחתן נקרא ע"ש זקינו מרן הייטב לב והכלה נקרא ע"ש הרבנית הצדיקת מחברתו הטהורה של הייט"ל זי"ע.

מצד החתן הי' השושבינין זקינו מרן הרה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט, ובסידור קידושין כיבדו את הגה"צ ר' חיים מאיר יחיאל מריינשיוו זי"ע חתנו של הקדוו"ט, ובשבע ברכות נתכבדו הגה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט זי"ע, והרבנים הגדולים האורחים, פניו הק' של רביה"ק האירו משמחה של קדושה בחתונה זו, וביותר בשעה שרקד לפני הכלה בריקודי מצוה בלבת אש שראו כלם שעבודת הקודש עליו ברקידה זו ורקד זמן ארוך, וכל העם הנמצאים בעזרה מזמרין ורוקדין, ויניעו אמות הסיפים מקול מצהלות חתנים מחופתם, גם הגה"ק מנאסויד זי"ע הי' בשמחה עלאה, ובשעות לפנות בוקר רקד ריקודי מצוה עם הכלה זמן ארוך לערך חצי שעה בדביקות נפלאה, ואח"כ רקדו ביחד רביה"ק והגה"ק מנאסויד זי"ע זמן רב, אולם באמצע רקידת הרב מנאסויד נכבו פתאום המאורות ונעשה חושך ורבים נזדעזו מזה, כאילו שזה רמז על צרה שלא תבא, ואחר זמן כאשר נפטרה הכלה נזכרו החסידים ממאורע זה.

גם סעודות השבע ברכות עברו בגילה ורינה ורבנים מערי המדינה באו לחלוק כבוד לרביה"ק ולכבודו של החתן האב"ד סיגעט, לשבת שבע ברכות הגיעו עוד חסידים וסעודת ליל שב"ק ערכו כל הרבנים ששהו בקראלי לרגל השמחה את סעודתם בפני עצמם, וגם החתן ערך את שולחנו בקרב תלמידיו וחסידיו, ואח"כ נתאספו כולם לשולחנו הטהור של רביה"ק זי"ע.

אבר"ך כמשמעו וכמדרשו

אחרי החתונה נשאר ר' זלמן לייב סמוך על שולחן חותנו רביה"ק זי"ע בעיר קראלי, ובחודש איר נסע בחזרה לעיר סיגעט לקבל עליו את עול הרבנות בפועל, ונערכה בעיר סיגעט קבלת פנים גדולה לכבודו וגם רביה"ק נסע אתו עמו לפאר את מסיבת הקבלת פנים, ור' זלמן לייב נשא אז דרשה נפלאה בביהכ"נ הגדול בעיר, מתקופה זו נשאר התשובה הידועה שכתב רביה"ק אל חתנו בענין הרכבת אילנות, וכותב לו: כבוד חתני יקירי הרב הגאון הצדיק... והיא לו נדפסה בשו"ת דברי יואל.

אבל לדאבונינו ולדאבון לב כל בית ישראל לא ארכו ימי השמחה, ובשנה שאחרי החתונה ביום ר"ח ניסן שנת תרצ"א לפ"ק נפטרה ל"ע הרבנית הצדיקת מרת רחל ע"ה, והוטמנה בבית החיים בסיגעט באוהל של רבותינו הק' עצי התמרים זללה"ה.

בחודש אלול שנת תרצ"ג לפ"ק נשא ר' זלמן לייב בזיוו"ש את הרבנית הצדיקת מרת גיטל יהודית ע"ה בת דודו הגה"צ ר' משולם זושא יצחק האלבערשטאם ז"ל בן זקינו הרה"ק ר' שלום אליעזר האלבערשטאם מראצפערט זי"ע, הרבנית הצדקנית עמדה לימין בעלה הגדול ועזרה לו בניהול ענייני העיר, ובפרט ידוע עזרתה בעת שהתחילו הצרות במדינת אונגארין ור' זלמן לייב עסק אז רבות בהצלת נפשות עמדה היא לימין בעלה בעזר וסיוע רב, בנם הראשון נולד להם רק אחרי עבור חמש שנים מהחתונה ויקרא שמו בישראל חיים צבי ע"ש אביו הק' העצי חיים זי"ע, ואחר עבור עוד שלש שנים נולדה להם בת ויקרא שמה בישראל רחל ע"ש אמה של הרבנית מרת רחל ע"ה.

ממשיך שלשלת הזהב

כשחזר לסיגעט או אז ראו את ר' זלמן לייב כהאיש הראוי לאותו איצטלא לישב על כסא הקודש שישבו עליו אבותיו הק', ידוע היתה העיר סיגעט כעיר מלאה חכמים וסופרים חסידים ואנשי מעשה וכמעשה אבותיו עשה בהנהגת הקהילה לשם ולתפארת ולתהילה.

כן עמד כחומה בצורה נגד הציונים והמתחדשים למיניהם שהתחילו להתפשט בימים ההם, (וכידוע מה שאמר רבינו בעל ברך משה ז"ל שמגודל הצער שהי' להעצ"ח מן הציונים נתקצרו ימיו) ונשאר ממנו מכתב נגד האגודה והיא מודפס בספר תיקון עולם ובתוך דבריו כותב וז"ל: נדרשתי לחוות דעי בענין החבורות החדשות מקרוב באו, הנה מאז ומקדם אין דעתי נוחה, והנני קורא תגר על כל המפלגות בכלל, ובכללם גם האגודה, ובכל פעם אשר עמדי לבשר צדק בקהל רב, שפתי לא אכלא מלקרוא בקול גדול באזהרה כפולה ומכופלת, אשר כל מי שיראת ה' נוגע בלבבו ישמור את עצמו מלהתחבר עם כל המפלגות בכלל, שמכל אחד מהמפלגות לא יצמח טובה לכלל ישראל.

גם מילא את מקום אביו באדמורו"ת, וחסידים ומעריצים לבית סיגעט המשיכו לבוא להתחמם לאורו ולהתברך מאתו ולהנות ממנו עצה ותושיה, ושמחה רבה שררה אצל בני העיר, ובין אלפי חסידי ומעריצי סיגעט כשעיניהם ראו איך שהרב הצעיר ממשיך את השלשלת הזהב של אבותיו לבית סיגעט.

כמו כן הזמינו אותו שיבוא לשבות בשבתים בין החסידים בערי אונגארין, ובכל מקום בואו תאו והתכנשו חסידים ומעריצים מכל הסביבה לשמוע קול תפלתו ולשמוע לקח מפיו, בשב"ק פר' וירא שנת תרח"ץ שבת את שבתו בעיר טעמעשוואר והאריך שם בדברי תורה בענין המצב הקשה שירד על עם ישראל, ושפך קיתונות של חיזוק ואמונה בביאת המשיח, בשב"ק פר' וישלח שבת בעיר זענטא והאריך שם בדברי תורה שלא להתדמות לגויי הארץ, (דברי תורה אלו הלא הם נדפסו בספר גדולת יהושע חלק ב') גם היה מדי שנה בשנה באחד משבתות השנה בעיר נירבאטור, גם בעיר סלאטפינא שבת פעם על שב"ק וערך את תפילותיו ושולחנותיו בביהמ"ד סיגעט שבעיר, גם היה פעם בעיר מונקאטש על שבת, וסיפר הרה"ח ר' אלכסנדר דייטש ז"ל שהיה גר בעיר ברעזנא, שפע"א בא ר' זלמן לייב לשבות בעיר הומנא, אשר היה סמוך לעיר ברעזנא, ונסע ר' סנדר עם עוד כמה בחורים להסתופף בצילו, וכשנתן לו ר' זלמן לייב שלום, שאל אותו האם אביו ר' אברהם הערש שהי' מחסידי סיגעט גם בא על שבת, ועל אף שלא ראה אותו מעולם ולא הכירו מקודם.

כך הכניס את ראשו ורובו בהנהגת הישיבה (שהיתה עד אז תחת השגחת ופיקוחו של הרב יקותיאל יודא גראס ז"ל אב"ד בערבעשט) והי' לו עין פקיחא על כל תלמיד על כל ענייניו, וסיפר אחד מחשובי תלמידיו מחשובי אנ"ש פה ב"ב, שעוד חרות בלבו מה שאמר פע"א בפתיחה להתחלת הזמן בזה"ל: "איך וויים יעדער אייענר ווי ער פירט זיך, איך דערקען אויפן פנים הכרת פנים ענתה בו", פחד נפל על הבחורים כשאמר זאת, ועוד סיפר הנ"ל שמפעם לפעם ערך ביקור פתע בתוך אכסניות של הבחורים ובדק בחורין ובסדקין תחת המטות ובתוך הארונות, אם ח"ו ח"ו נמצא שם ספרים חיצונים שמאוד הי' פרוץ בימים ההם, גם הקפיד שהבחורים ילכו עם "חסיד'ישע אויסקוק" עם פאות ארוכות, ופעם מן החלון בחור אחד שהולך עם הפאות תחת האזנים, ולמחרתו כשפגש אותו העיר לו על זה.

בימיו למדו בישיבה כמאה וחמישים בחורים והסדר הי' ללמוד בכל שבוע שלשה דפי גפ"ת בעיון עם הראשונים והאחרונים, גם היה סדר לימודג בשו"ע או"ח ויו"ד וחומש עם פרש"י, מישיבתו זה יצאו תלמידים הגונים בעלי הוראה ומרביצי תורה, וכמו שכותב הוא בעצמו במכתב בשנת תרצ"ב בזה"ל: "הן נודע בשערים שם ישיבתינו הרמה לשם ולתפארת, אשר יסודתה בהררי קודש מאדו"ז הרב הגה"ק בעל ייטב לב זי"ע, ומני אז ינהרו אליו תלמידים הגונים שנה בשנה ללמוד בישיבתינו הרמה, אשר הוא כעת תחת משמרתי והשגחתי, וכבר יצאו מפה ישיבתינו בעלי הוראה רבנים ודיינים, וכעת לומדים בישיבה מאה וחמישים תלמידים הגונים השוקדים והוגים בתורת ה'", עכל"ק.

מסר נפשו עבור כלל ישראל

משך שמונה עשרה שנים ישב ר' זלמן לייב על כסא מלכותו בעיר סיגעט, אך את מנהיגתו הרמה נראתה בימי המלחמה אשר מעל שמי יהדות אירופה נראו עננים שחורים וכבדים, וגם ביים קשים אלו הנהיג את ישיבתו הרמה ואף שהדבר הי' כרוך במסירות נפש ולא היה מגיע אוכל כראוי לפיהם של תלמידי הישיבה הכניס רבם ומאורם באותן ימים קשים השגות של מסירות נפש בתלמידיו הנאמנים ולמדו מתוך העוני והדחק.

אז באותן הימים הי' הרב יהודים שגורשו לארץ אוקריינא ועלה בידם לברוח משם חזרה לאונגארין, כמובן שיהודים אלו היו באונגארין ללא רשיון ואסור הי' להם להיות שם, כמובן שהיו צריכים להחבא ולהיות בסתר, כי אחרת היו תופסים אותם ושמו אותם במאסר, מיום ליום גבר מספר הפליטים האומללים וכמה פעמים הוכרחו להחליף את מקום מחבואם כי היו הרבה מלשינים ומוסרים שרצו בכל עבר ופינה, וחייהם היו תלויים להם מנגד, ופחדו יומם ולילה ולא מצאו מנוח לכף רגלם.

בחצרו של ר' זלמן לייב היה רפת ובית מתבן ועצים שהיה פתוח תמיד, והרבה מפליטים הנודדים מצאו מקום מחסה בדיר העצים של החצר ההוא, הפליטים האומללים ישבו שם על ערימת קש ותבן והתעכבו שם עד שפנו משם למקום אחר ומקומם מילאו פליטים אחרים, ככה נמשך הדבר זמן רב ואע"פ שהדבר היה כרוך בסכנת נפשות גדולה מסר ר' זלמן לייב את נפשו עבור כלל ישראל, ולא השגיח על הכנה ונתן מקום מחסה להפליטים.

באחד הימים תפסו השוטרים כמה עוברי אורח פליטים אשר הסתובבו בעיר סיגעט, והתחילו לחקור אותם בעיניים קשים ומרים, עד שכמה מהם הודו שהם מוחבאים בחצר של ר' זלמן לייב, תיכף ומיד באו ופרצו לבית הרב מחנה גדולה של חיילים, רבי זלמן לייב הצליח להחבא ולהחמק מידם, אך אחרי כמה תחבולות הצליחו אנשי השלטון הרשע לתפוס את ר' זלמן לייב והושיבוהו במאסר.

בתחילה לא ידעו לאן הובלוהו, אבל אח"כ הצליחו כמה עסקנים גדולים להוודע שהוליכוהו בבית המאסר הנורא ב"הידאש נעמעטי", עסקנים חרוצים התחילו לעשות פעולות לשחרר את הצדיק מידי הרשעים, אבל לא עלה בידם, אז נכנס רביה"ק זי"ע בעובי הקורה וטיכס עצות איך להציל את בן אחיו הצדיק משביו, רביה"ק ציוה לפנות להרב שמואל זאנויל כהנא פראנקיל ראש לשכת הארטאדקסים, והוא יעץ לפנות אל הד"ר פערעני, הד"ר פערעני היה מושל בעיר ומחוז סיגעט עוד בימי העצ"ח, ועכשיו כבר היה איש זקן וכבר לא היה לו דעה בעניני המלוכה, בפרט בשעת המלחמה שהרשעות גבר בכל המדינה והחסידי אומות העולם היו יראים מלהביע את דעתם.

רביה"ק החליט אז לשלוח את בתו הרבנית הצדקנית מסעמיהאלי ע"ה להשתדל אצל ד"ר פערעני שידבר עם המיניסטער ד"ר קאזמא שהיה שונא יהודים והבית מאסר ב"הידאש נעמטי" היה תחת פיקודו, לא קל היתה המשימה הזאת, אבל הרבנית עשתה כמצות אביה הק' והלכה לד"ר פערעני ואמרה לו שבנו של העצ"ח אשר הד"ר פערעני עוד זכר אותו הושב במאסר ומאשימים אותו באשמת ריגול נגד המדינה, והיא ביקשה בתחנונים שהוא יתערב לטובתו וינצל את קשריו לשחררו, הד"ר פערעני נרגש מאוד מדבריה ואמר כי אין שום ספק אצלו שהאשמות הם משקר יסודם, ואכן קרא ע"י הטעלעפאן את ד"ר קאזמא ואמר לו כי הוא מכיר מקרוב את משפחת טיטלבוים, והוא יודע שהם אנשים צדיקים וישרים, וחלילה להעלות על הדעת שהם יעשו פעולות נגד המדינה, ולבסוף אמר שיוציאוהו מהמאסר והוא מקבל עליו את האחריות שהוא יעמוד לדין, ואכן דבריו עשתה פירות והד"ר קאזמא נתן צו לשחררו, אמנם אח"כ נערך נגדו משפט קשה ונקנס בקנס של כמה מאות פענגא, העסקנים אספו את הסכום הדרוש ופדו אותו מידי הרשעים, אולם כעבור זמן

קצר שוב הלשינו עליו ור' זלמן לייב הצליח להימלט על נפשו וברח דרך גנות ופרדסים יחד עם משמשו ר' נחום הערש ע"ה והגיע עד לסעליש והסתתר עצמו בבית אחד מחסידיו ר' יעקב בערקאוויטש, הרשעים שלחו להודיע למעריציו שהם מוכנים לשחררו בעד בצע כסף ובלבד שיצא ממחבואו, הוא נתן אימון לדברי "המשתדלים" שבאו עליו בערמה, והנה אך יצא יצא, תפסו אותו השוטרים הרשעים שארבו לו, והובילוהו להגעטא, שם אלצוהו לעבוד עבודת הפרך לחטוב עצים ושאר עבודות בזויות, ואף גזזו את זקנו והתעללו בו, ורק כעבור כמה חדשים אחרי שהשתדלו עבורו ופדו אותו בסכום כסף גדול שחרורוהו משם, הוא חזר לסעליש ובשובו לשם לא יצא מפתח ביתו מחמת הבושה שניטל ממנו פאר זקנו.

לפני שובו לסיגעט דרש דרשתו האחרונה לפני קהל של אלפי יהודים, ועורר את העם להיות מוכן לקדש שם שמים ולמסור את נפשם בעד קדושת שמו ית', דבריו השאירו רושם עז על אלפי שומעיו, כעבור ימים אחדים חזר לסיגעט, נטל לידו את עניני הרבנות, והכין את בני קהילתו לקראת הבאות, ביום אחד נפרצו החיילים באמצע השיעור כשלמד על תלמידיו, וביקשו את הניירות של כולם, ונתגלו על כשלושים איש שהם פליטים ואסורים להמצא שם, ואז לקחו אותם למאסר ובראשם רבם ר' זלמן לייב, וסבל שם צרות רבות והעבירו אותו מתפיסה לתפיסה וקיבל מכות אכזריות, וכשיצא מהתפיסה כבר כבשו הדייטשן ימ"ש את אונגארין והוא תיכף נכנס אל הגעטא.

על קידוש השם

בחודש אייר שנת תש"ה הובלו כל העיר סיגעט לאוישוויץ ובראשם רבם הנערץ והנקדש, וביום המר והנמהר כ"ה אייר לקחו את ר' זלמן לייב יחד עם ידידו הגאון ר' שלמה הלוי העלער ראב"ד סיגעט למחנה הארורה באושוויץ, וכשהרשע ד"ר מענגעלא ימ"ש הצביע בידו הטמאה להגאון ר' שלמה שילך לצד שמאל צד המיתה אז הלך ר' זלמן לייב אתו אע"פ שלא שלחו עדיין לאותו צד, וכששאל לו למה הוא עובר לצד זה, ענה שעם האיש שהי' דבוק בחיים חיותו רוצה להיות גם לאחר מיתתו, הנאהבים ונעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו, ובזה נסתיימה תקופה הארוכה הנהדרת שבו שימשו ברבנות ק"ק סיגעט רבותה"ק עיני התמרים קרוב למאה שנים, ה' יקום לעינינו נקמת דמו השפוך.

כ"ה אייר

הגה"ק רבי יעקב לארבערבוים זי"ע

בעמח"ס "חוות דעת" "נתיבות המשפט"

ואלה תולדות יעקב

נולד בערך שנת תק"ל ואולי עוד לפני זה, לאביו ר' יעקב משה רבה של זבורוב, מגדולי היחס, נכדו של הגאון רבי נתן אשכנזי זצ"ל מחכמי ה"קלויז" בבראד בנו של הגאון בעל ה"חכם צבי" זצ"ל, ולאמו בת הגאון הנגיד הנודע בצדקתו רבי אליקים גץ מלוברטוב ז"ל, ויקרא שמו בישראל יעקב, על הקראו בשם אביו יש כמה גירסאות, אחת שנולד בשנת פטירתו של אביו ונקרא על שמו, השנית שאביו ר' יעקב משה נחלה, וראה ברוח קדשו כי יוסיפו לו שנות חיים בזכות בנו יעקב שעתיד להאיר עיני ישראל בתורתו, ומשום כך הוסיף לשמו שם בנו, ויש אגדה המספרת שבשעת בריתו של ה"חוות דעת" הי' ר' יעקב אז אחוז במחשבותיו באיזה סוגיא עמוקה ובשעה שהמברך אמר ויקרא שמו בישראל... הטה אזנו לר' יעקב אבי הבן כנהוג, התעורר ממחשבותיו וחשב ששואלים אותו של שמו, ענה יעקב, והמברך ענה אחריו יעקב..., אביו נפטר בשנת תק"ל והוא נשאר יתום, ונלקח אל בית הגאון ר' יוסף תאומים זצ"ל חתן דודו הגאון ר' צבי אשכנזי זצ"ל, ושם נתגדל על ברכי יוסף, הי' מתמיד גדול עד מאד והקדיש כל עיתותיו לה' בלימוד תורתו, וכך שאב ואסף לתוכו ש"ס ופוסקים עד שנעשה בקי מופלא וגאון גדול עד מאד.

האיש מקדש

כשהגיע לפרקו נשא את בת הגביר הג"ד הערצל מסטאניסלאב ז"ל, ועבר שם לגור, ולא רצה לעשות את התורה קרדום לחפור בה, רק להנות מיגיע כפו, והתחיל לעסוק במסחר היין, ומדי פעם הי' עוזב את עסקו בידי אשתו והי' נוסע לעיר טיסמעניץ הסמוכה ליצוק מים על רבה דשם ה"ה הגה"ק ר' משולם איגרא זצ"ל, שהחזיק ישיבה שלמדו באותו זמן גדולי עולם, ונעשה מגדולי תלמידיו, והוא הי' ממושכי שבט ספר של חידושי דאורייתא של רבו, באותו זמן עת ישיבתו בסטאניסלאב התחיל לכתוב את חיבורו "חוות דעת" על ה"יורה דעה".

על כס הרבנות

לאחר ימים הפסיד את ממונו, כי בגלל אהבת תורתו לא הי' יכול לעסוק במסחר כראוי, נתן בהלוואה לסוחר יין אחד שהלה יסחור עם כספו, ויתן לו מרווחיו, לימים ראה הסוחר כי מסחרו יורד לטמיון לא רצה להפסיד את ה"חוות דעת", אמר לו שלא רוצה שיתן מעותיו על קרן הצבי והחזיר לו את כספו, ולאחר זמן הפסיד הסוחר את כל כספו כפי שראה מתחילה, ולא הי' לו לשלם את חובותיו שלוה מן אנשים, כשמוע ה"חוות דעת" את הדברים, אמר למה יגרע לווים אחרים בגללו, שרק הוא קיבל את כספו ולא שאר לווים, לקח את כספו ונתנו להסוחר שיחלק בשווה לכל הלווים, ולא נשאר לו רק מעט כסף, אז נאלץ לקבל על כורחו משרת רבנות בעיירה מאנסטשיץ, אחרי שרבו ר' משולם איגרא העניק לו "יורה יורה ידין ידין", ומשם קבלוהו לרב בעיר קאליש, את רוב ספריו כתב בשנות שבתו בקאליש, וכך עסק בהרבצת תורה וחיבור ספריו עד שנאלץ לעזוב את העיר, כי בין פרנסי קאליש היו כמה גוברין יהודאין שזכו לתורה וגדולה במקום אחד, אשר קשה הי' עליהם לקבל מרותו של רב עיר ועל כל פסקי הרב התווכחו בהלכה, ומן השמים סייעוהו וממש באותם הימים קבלוהו לרב בעיר הגדולה "ליסא" שעל שמה נקרא כל הימים, הי' זה על פי צוואתו של הגה"ק רבי טעבעלי מליסא אשר צוה לפני פטירתו כי יקבלו לרב העיר או את ר' יעקב מסטאניסלוב תלמידו של הגאון רבי משולם איגרא מטיסמניץ – ממנו ראה כמה תשובות גאוניות בהלכה, אך אינו מכירו, או את מחברו של הספר הגאוני "חוות

דעת" שהוא רב באחת העיירות בגאליציא, וגם אותו אינו מכיר (הספר "חוות דעת" הופיע בפעם הראשונה בעילם שם המחבר), אחרי פטירתו רצו לקיים את צוואת רבם, אחד חקירות ודרישות נתברר להם כי בעל התשובות ומחבר "חוות דעת" אחד הוא, והכתירוהו לרבם, בבואו לשם יסד לו בית מדרש מיוחד ללימוד "שולחן ערוך" והתמסר להרבצת ולהדפסת ספריו, וזרמו לבית מדרשו תלמידים רבים, והרבה מגדולי הדור הבאים הן גדולי החסידים והן גדולי המתנגדים לדרך החסידות נמנו על תלמידיו,

כשהתחילה הריפורמא להתפשט והגיעה גם לעיר ליסא נלחם כנגדה בחירוף נפש יחד עם כל גדולי הדור ביניהם הגאונים רבי עקיבא אייגר והגאון בעל ה"חתם סופר", זי"ע, אך הריפורמא התפשט מאד וגם הצליחו להקים קהילה משלהם בליסא, חשש שזה תשפיע חלילה על נכדיו הרבים הצעירים שהיו סמוכים על שולחנו, החליט לעזוב את ליסא, ויהי' כשמעם בני העיר כי רבם עוזב אותם, עלו אליו לחקור למה עוזב אותם, וגם הי' ביניהם אחד ממשכילי הריפורמא, ושאל למה עוזב אותנו הרבי, ענה לו, שזו שאלה ראשונה שאתה שואל אותי מאז שאני מרא דאתרא..., בשנת תקפ"ג עזב את ליסא וחזר לקאליש, עתה עם חזירתו ידעו גם בני קאליש איך לנהוג בו כבוד, ובפרט שבא עם ממון רב שחסך מכמה עסקים מוצלחים שעשה בליסא, ולא הי' זקוק יותר לחסדי עשירי קאליש, אולם לא ארכו לו שם הימים רק ארבעה שנים אחרי שהגיע לשם הלשין עליו אחד מתקיפי העיר ששנה ופירש, וה"חוות דעת" החרימו, הלך הלה והלשין עליו לפני המלכות כי הדפיס אחד מספריו בלי רשיון הצענזור, והי' צפוי לישב בבית האסורים, ברח מן העיר בדעת לעלות להתיישב בארץ ישראל, אך בדרכו התעכב ב"סטרי" (כרך בגאליציא) בה שימש אז כרב העיר הגאון רבי ענזיל צאזמיר זצ"ל תלמידו המובהק של הגאון בעל ה"קצות החושן" זצ"ל שהי' גדול בתורה, וגם ידע לדבר בכמה שפות והי' מקורב למלכות, ופעל לבטל מעליו העלילה, ובידעו את אהבתו והערכתו של רבו בעל הקצוה"ח לגאון זה, מסר לו את הרבנות, ואכן שימש שם עד ליום פטירתו, והרבה מנכדיו ובני משפחתו הגיעו לסטרי והתיישבו בעיר זו.

שר התורה

שמעו יצא לכל קצוי תבל לגאון עצום וחריף ובקי שאין כמוהו בעל שכל הישר וסברא נכונה, ועמד במשא ומתן של תורה עם גדולי וגאוני הדור שהעריכו והעריצו אותו עד מאד, הגאון הגדול על ה"ברוך טעם" זצ"ל הי' לו חיבור על הלכות נדה ורצה להדפיסו, בתוך כך ראה שלפי דעתו טעה ה"חוות דעת" בדין א', אמר, כיוון ש"שר התורה" הי' יכול לטעות בדבר זה, בוודאי שגם אני טעיתי, ולקח החיבור ושרף אותו (חמדה גנוזה), הי' אחד מגדולי המשיבים בדורו, כמו שאנו רואים בשו"ת של גאוני דור ההיא, אלא שהרבה מתשובותיו נאבדו, גאון הדור רבי עקיבא אייגר זצ"ל עמד עמו בקשרים אמיצים ביותר ששתי הקהילות ליסא ופוזא (מקום כהונתו של רע"א) היו סמוכות זו לזו והיו להן הרבה ענינים משותפים, ובגלל קרבות המקום היו שני הגאונים מבקרים איש אצל רעהו לעתים מזומנת ועוזרים אחד להשני, והרבה שו"ת של שני הגאונים הללו נאספו ונדפסו בקבץ תשובות רע"א, מתוך השו"ת שהחליפו אפשר לראות את רגש החבה והאהבה שרכשו איש לרעהו, בשעת הצורך כתב פ"א וז"ל: ... ואך לגודל נחיצות ודחיקות הענין השבתי להם אני איני יודע צד היתר ואך אדרוש במופלא ממני לכתוב להגאבד"ק ליסא ההיתר בשמו, בזה נחו דעתם... ואולם אם רצונו דמר להתיר חלילה לי להיות מתנגד, ואף אם לא יכתוב לי טעמו ונימוקו ויגזור אומר שהוא היתר לא אפקפק בזה ואפרסם כן בשם מעלת כבוד תורתו..., פ"א כתב רע"א אל חתנו ה"ה הגאון בעל החתם סופר זי"ע ...ואשר מתפלא חתני הגאון נ"י שלא כתבתי בנידון ויכוחו עם הגאב"ד ליסא נ"י, יאמין לי שאין ידוע לי כלל מענין זה ואני שידעתי בנפשי שאיני כדאי לשום ראשי בין האריות האלו לא שמתי בדברים ההם..., ולא הי' כמעט מו"מ של הלכה לא רק בגלילות פוזנא אלא גם מחוצה לה שלא פנו אל שני הגאונים הללו ואיש משניהם לא רצה לפסוק בלעדי, וכשלישי היו מזמנים עימהם את הגאון הגדול בעל "חמדת שלמה" זצ"ל אב"ד וואַרשא, שידידות גדולה שררה בין שלשתם, ואפשר לומר ששום פסק הלכה למעשה ושום דין מהחמורים ביותר, כמו דיני עגונות, לא נפסקו בפולין בימים ההם מבלי שהובאו לפני שלשת הגדולים הללו, גם הגאון בעל ה"קצות החושן" עם כי הי' קשיש ממנו נהג עמו בחיבה יתירה, ועמד עמו במשא ומתן של הלכה, וביקרו כמה פעמים אחד את השני, וגם לאחר שה"חוות דעת" השיג עליו רבות בספרו נתיבה"מ לא נפגמה ידידותם כחוט השערה, אדרבה ה"קצות" שביקש את האמת לאמיתה של תורה לא נרתע מלחבר חיבור תשובה וסתירה להשגותיו בקונטרס המיוחד "משובב נתיבה"מ", ועוד הקדים בפתיחת הקונטרס להלל ולשבח את יריבו, וכן מגלה את רחשי לבו: "ורב גיל מלאתי עוד, אחרי רואי כי אחד מאנשי שם ומעלה, גדול בתורה כאחד מגאוני זמנינו, שקד על ספרי, אזן וחקר באמריו ושם כל מעייניו בו, הוא ידידי ומכירי הרב הגאון בעל מחבר ספר נתיבה"מ... ותקטן עוד זאת בעיניו עד כי שם אל לבו לצרף דברי במצרף הבחינה, להגות ממנו כל סיג ודופי (כפי דעתו) ולירות בחיצי השגותיו על כל אשר לא נכון בעיניו", גם המעיין בגוף הקונטרס ימצא שכל תשובותיו של ה"קצות" ניתנו כדברי חכמים בנחת נשמעים.

תורת הנסתר

אם כי בצוואתו (בסעיף ט) מזהירם שלא יעסקו בחכמת הקבלה קודם שימלאו כרסם בש"ס ופוסקים, גם בתפילה מזהירם לנהוג לפי השלחן ערוך ולכוון פירוש המילות "ובכוונת הסודות עפ"י חכמת הקבלה צריך שמירה ואזהרה יתירה לבל יבא לידי קיצוץ בנטיעות, ואין לסמוך על לימוד חכמה זאת בזמן הזה משום אדם ובפרט מאותן שלא מלאו כריסם בש"ס ופוסקים ומתפארים בחכמה זו..., ולא שמענו מי שהי' מכיר חכמה זו לאמיתה רק אותן שהיו חריפים טובא כגון הרמב"ן והר"י ודומיהן זצ"ל..., אבל הוא עצמו הי' בקי גדול בזוהר ובספרי האריז"ל, ומצטט הרבה פעמים מהם בספרו "נחלת יעקב" על התורה, ונפגש כמה פעמים עם הרה"ק רצ"ה מזידיטשוב זי"ע והיו מחליפים בניהם דברי תורה בנגלה וגם בנסתר, מסופר, שפ"א עבר הרה"ק מזידיטשוב את העיר סטרי, וערך ה"חוות דעת" סעודה לכבודו של הצדיק ובני לוויתו, בשעת הסעודה דרש רצ"ה דרוש בעניני הלכה בנגלה, ואחריו דרש ה"חוות דעת" בנסתר בזוהר ובספרי האריז"ל, הנאספים קהל החסידים חזו אשר לא דמו, וכן תמהו כי לא ראי זה כראי זה, אמר ה"חוות דעת": חז"ל אומרים בסוף מסכת סוטה 'אין

אליהו בא אלא לעשות שלום בעולם, היינו פירושו כי יש מחלוקת המתנגדים והחסידים, המתנגדים אומרים שצדיקים אין להם חלק בתורה "גוטע יודן קענען נישט לערנען", החסידים אומרים כי גדולי התורה אין להם עסק בנסתרות, אבל כשיבוא אליהו יודע לעיני כל 'שלום רב לאוהבי תורתו' הצדיקים יש להם יד בתורה ה', וגם הרבנים גדולי התורה יש להם חלק בחכמת הנסתר, הרבי ר' בונם מפאשיסחא זי"ע אמר פ"א לחסידו הרה"ק ר' אלעזר הכהן, חתנו של ה"חוות דעת" "דע לך שחותנך הרב מליסא הגיע לחלק הסוד שבהלכה מתוך שיגע לכוין אל האמת, ונתקיים בו מאמרם של חכמי משנה 'יגעתי ומצאתי – תאמין'".

ענוותנותו

שמו הטוב הי' הולך למרחוק ובכל עיר או עיירה אשר בא לשם היו עורכים לו קבלת פנים בהמון עם, אבל לעולם ברח מפירסום ומן כבוד, וענוותנותו הי' לשם, הרבה סיפורים – המאירים את אישיותיו כצדיק וכפועל ישועות – יסופר, ומהסיפורים רואים שנפשו סלדה מפירסום, הוא לא רצה שיחזיקו אותו לצדיק, כדי שלא יבואו אליו אנשים רבים עם בקשות לפעול ישועות ויבטלוהו מתורתו, ובכל מקום זר הי' מעלים את שמו, מסופר שפ"א נזדמן לעבור בעיר סאכטשוב, ומכיוון שלא רצה שאנשי העיר יחלקו לו כבוד, ירד מן העגלה כמה תחומי שבת לפני כניסתו לעיר והלך ברגל, בדרך פגשו בו המוני עם אשר באו מן העיר לקראתו, כי ידעו שהגאון מליסא עומד לבא העירה, האנשים לא הכירוהו וחשבוהו לסתם עובר אורח, ושאלוהו אם לא ראה עגלה עם הרב מליסא, השיב להם כי אמנם כן ראה העגלה..., האנשים המשיכו ללכת והוא בא העירה, ובחנות ראשונה רצה לקנות "טאבאק" לעשן מקטרתו, אולם האשה בעלת החנות עמדה לסגור החנות באמרה שהיא ממהרת לקראת הרב מליסא ואין לה פנאי, והוא המשיך ועבר את העיר כולה, ובהגיעו לקצה העיר השני נכנס לחנות לקנות, בעל החנות הכירוהו כי הי' לפנים מתלמידיו, ורץ להודיע בעיר, אבל ביני לביני חמק ויצא את העיר כשכל אנשי העיר רצים אחריו, פ"א נזדמן לו ללון בכפר אחד וכדרכו העלים את שמו, והבעה"ב גם כבדוהו כדרכו של כל איש, וה"חוות דעת" עסק עבודתו כמעט כל הלילה כדרכו כל לילה בתורה ועריכת תיקון חצות וכדו', הבעה"ב לא ידע מי הוא אבל שמע כי הלילה עסק בעבודת ה', הבין שהוא איש המורם, הפיל לפניו תחנוניו כי יושיע את בני החולה, ענה לו, שאינו צדיק אלא בזכות כמה דפים גמ' שלמד בלילה מברך את החולה ברכת הדיוט שיתרפא, ונסע לדרכו, והנה להחולה הוטב וכעבור כמה ימים נרפא וקם מחליו, אז חקר ודרש הבעה"ב והכיר מי הי' אורחו, בלילה ההוא בא לליסא, לפייס את הגאון על אשר לא כבדו כראוי, השיב לו הגאון הן כבדתני יותר משאני ראוי לכך 'קטנתי מכל החסדים', וצדקותו עשתה לה כנפים ואשה אחת באה אליו בבכי כי בנה חולה מאד ברגלו, יעצה לרחוץ את הרגל באיזה עלי מרפא, היא כן עשתה, ואכן נרפא הרגל, אז באה האשה להודות לו, אולם הצדיק בקש ממנה ואף השביע אותה לבל תספר את הדבר לשום איש שבל יפורסם שהוא בעל מופת ויבטלוהו מתורתו.

חכמתו

פקוחותו, חריפותו וחידודי לשונו היו לשיחות בעולם היהודי ונמסרו מפה לפה, מסופר שפ"א כשהי' בדרך באחת מנסיעותיו הרבות בקשר עם הדפסת ספריו עמד לפוש באחד הפונדקאות, הי' זה ביום חורף קר, והנה הגיע לשם השוחט מהעיירה הסמוכה לשחוט בהמה אצל בעל הפונדק, ובדי לחמם גופו מעט הגיש בעל הפונדק לשוחט כוס חלב חם, אבל הלה ביקש דווקא כוס יי"ש, ולאחר שהריק לתוכו את הכוס הראשון ביקש עוד ועוד, לבסוף קם ולקח את סכין השחיטה ויצא לשחוט את הבהמה, אז אז ניגש אליו ה"חוות דעת" ואמר לו: כתוב ב"חד גדיא" 'ואתא מלאך המות ושחט לשוחט דשחט לתורא', ולכאורה מה חטא השוחט דשחט לתורא, הלא סוף בהמה לשחיטה, אלא חטאו הוא ששחט לאחר ארבע כוסות..., כשמע השוחט את הדברים האלה, הבין לכוונתו של ה"חוות דעת", והתחרט על מעשהו וקיבל עליו תשובה להיות מכאן ולהבא זהיר במעשיו.

בקהל חסידים

אם כי לא נמנה על כת החסידות וכמו שכותב בצוואתו "ולא תשמעו לאותם האומרים כי מהראוי להיות כל ימיו בשמחה", לא הי' מתנגד קיצוני ולא נהל מלחמה בחסידות, ועובדא שלקח לו לחתן חסיד מובהק ה"ה חתנו הגאון ר' אלעזר הכהן אב"ד פאלטאסק, פלאצק וסאכטשוב, בראשונה נסע עם אביו אל הרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע, אחרי כן נעשה מחסידיו של הרבי ר' בונם, ולאחר מכן מחשובי חסידי קאצק, גם חתן חתנו זה הי' הגאון ר' דוד דוב מייזליש בעל תשובות הרד"ד, שה"חוות דעת" בחר בו בשביל נכדתו הי' מחסידי קאצק, והי' לו תלמידים גדולי חסידים, וגדולי ומאורי החסידות הי' משבחים ומקלסין והעריכו אותו מאד, גם ביקר לפעמים אצלם, וגם הם ביקרו אצלו, כמו הרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע, כבר הבאנו לעיל שנפגש כמה פעמים עם הרה"ק רצ"ה מזידיטשוב זי"ע והיו מחליפים ביניהם בדברי תורה בנגלה ובנסתר, מסופר כאשר נסע הרבי ר' בונם מפאר־שיסחא לקארלסבאד, עבר דרך העיר פוזנא ונפגש שם עם הגאון ר' עקיבא אייגר זי"ע, בשיחתם אמר הרבי ר' בונם: אמת, שחצי מדינת פריסין מתקיים בזכות כבוד מעלתו, אבל טוב ומוטב הי' אילו כבוד מעלתו מתבודד בד' אמותיו כמנהג "רבי" והי' יכול אז לפעול יותר לטובת הסרים למשמעתו, בדרכו חזרה, סר הרבי ר' בונם אל ליסא ונפגש עם ה"חוות דעת", כאשר נפרד ממנו שאלהו תלמידו וחסידו ר' זושא מפלאצק שליווהו במסעו מפני מה לא אמר רבינו גם לרב מליסא כדברים שאמר לרע"א, השיבו הר"ב: "הרב מליסא הוא עצמו גמ' סנהדרין, על כן יראתי לחוות לו דעה", גם הרה"ק מקאצק זי"ע מדי דברו על הרב מליסא הי' מכנהו "דער זיסער למדן", והי' אומר עליו "כמו שפוסק הרב מליסא כאן, כן פוסקים בעולם העליון".

ובא השמש

ביום כ"ה איר תקצ"ב עלתה נשמתו השמימה והוטמן שם בעיר "סטרי" סמוך לרעו בעל הקצוה"ח זי"ע. וזה אשר נחרת על מצבת קבורתו – ע"פ צוואתו שלא יכתבו לא רב ולא גאון כי אולי חטאתי במה שקבלתי עלי להיות רב...רק שמי ושמות הספרים

שחברתי...(סעיף כז): "כתר תורה, יום וואו עש"ק כ"ה אייר תקצ"ב לפ"ק, יעלה לזכרון יללת זעקת שבר עד דור אחרון, כי יבוא קינה ונהי נשא אל לבבנו במר תילל נפשנו מאין הפוגות, כי נלקח מאתנו מורנו ורבנו יעקב בעהמח"ס "חוות דעת", "מקור חיים", "נתיבות המשפט", "תורת גיטין", "בית יעקב", "נחלת יעקב אמת ליעקב" סדור "דרך החיים", "קהילות יעקב" ושאר חבורים אשר הם עוד בכתובים, בן הגאון מוהה"ר יעקב משה זלה"ה, מעברה השני של המצבה חרות: הקבר הלז יהי' פנוי מכל צד אמה בת ששה טפחים, כי כן צוה בעהמה"ס "חוות דעת" הנטמן פה".

כ"ה אייר

הגה"ק רבי משה חיים לוצאטו זי"ע
בעל מח"ס "מסילת ישרים" ועוד

מתולדותיו

נולד בשנת תס"ז בעיר פאדאווא שבאיטליא לאביו ר' יעקב שהי' סוחר ועשיר והי' ממכובדי העיר, כבר בעודו נער התגלה כילד פלאים, וכל לימודיו שלמדו אתו הצטיין מאד, ולא רק לימודי קודש, אלא גם למודי חול אשר הי' המנהג בימים ההם באיטליא ללמוד עם הבנים עלה על חביריו, ובגלל זה הי' גם איש מלומד וידע הרבה שפות, בעודנו נער מצא עניין רב בשירה ובמליצה, ובהיותו בן שבע עשרה חיבר את ספרו הראשון "לשון לימודים" על תורת השירה והמליצה, בהסכמת הגאון המקובל רבי דוד פינצי זצ"ל אב"ד מנטובה חותנו של הרמח"ל לעתיד, בהיותו צעיר לימים פרש עצמו מחיי עולם הזה וישב בהתבודדות גמורה על התורה ועבודה.

ללמוד וללמד

עיקר תורתו למד אצל הג"מ רבי ישעיהו באסאן זצ"ל בעל שו"ת "לחמי תודה", מגדולי חכמי ישראל שבאיטליא בימים ההם, ממנו למד תורת הנגלה וגם ינק ממנו תורת הנסתר, ותודה לכשרנותיו הנפלאים עלה מעלות רמות בתורה, בחסידות ופרישות, בעיקר נתקבלה מאד על דעתו את תורה הקבלה וכבר בעודו צעיר לימים התעמק בחכמת הקבלה והכניס את עצמו בכל כוחו בחכמה זו, עד שבעודו רק בן י"ד שנה כבר הי' בקי בכתבי האריז"ל בע"פ, וגם חיבר אז ספרים ע"פ נסתר, ונתפרסם בצדקתו וקדושתו בחכמתו ובדעתו, ויצא שמו בכל הארץ בתור גאון וצדיק, חסיד ומקובל ומיחידי סגולה בדורו, בשנת תפ"ה עזב רבו מהר"י באסאן את עיר פאדווא ועבר לעיר ריגיו ומשא הישיבה הוטל על בחיר התלמידים ה"ה הרמח"ל, והוא רק בן י"ח שנה, וכל גדולי תלמידי רבו נכנעו לפניו, והתקבצו אליו בחורי חמד רבים להסתופף בצלו ורבים החזיר ע"ז למוטב, ואז החלה רוח ה' לפעמו ובחודש סיון בהיותו בן עשרים שנה התגלה אליו מגיד מן השמים לגלות לו רזין טמירין ומאז התגלה אליו תמיד וגלה לו רזין דאורייתא, וגם זכה לשאר גילויים של מלאכי עליון נשמות של צדיקים וכדו', ובגלל הגלויים יסד חבורה מיוחדת בישיבתו בשם "מבקשי השם" שבה התקבצו תלמידיו המופלגים שלמדם חכמת הנגלה ובעיקר חכמת הנסתר, וסידר להם תקנות נפלאות לעסוק בתורה, בקדושה ובטהרה, ובגלל החבורה הזאת יצא עליו הקצף של גדולי ישראל ובראשם הלוחם הגדול נגד כת שבתי צבי ימ"ש ה"ה רבי משה חגיז זי"ע, על שעוסק בגיל צעיר כזאת ועוד לפני חתונתו בחכמת הקבלה, אבל מצד שני עמד לצדו רבו המובהק ר' ישעיהו באסאן והגין עליו, לבסוף הוחלט ביחד עם רבו ר' ישעיהו שלא יעשה עוד יחודיים בחכמת הקבלה, ושלא יחבר עוד חיבורים ע"פ קבלה, כ"ז שהוא בחו"ל, ולא לפני שיגיע לגיל ארבעים, ואף מסר לרבו מפתח של הארון שבו הי' כתביו בקבלה, ושקטה הארץ,

האיש מקדש

בשנת תצ"ג בהיותו כבן כ"ה שנה נשא אשה, בתו של הגאון המקובל רבי דוד פינצי זצ"ל אב"ד מנטובה, בשנת תצ"ה עזב את ארץ איטליא, ויצא לאמשטרדם שבהולאנד, אשר שם נתקבל בכבוד גדול ואף נתמנה לראש הישיבה בהיותו בן כ"ח שנה בלבד, אבל ביקש להיות נהנה מיגיע כפיו, ופתח בית מלאכה של לטישת האבנים, ועשה הרבה חייל במלאכתו זו, ועם כל זאת עסק במלאכה זו רק כמה שעות ביום אבל בשאר שעות היום הרבין תורה ברבים וכל חכמי העיר באו לשמוע תורה מפיו ושמו הטוב יצא למרחקים, גם עם תלמידיו שבאיטליא הי' בקשר וניהל את הישיבה משם, ושלח להם אגרות של דברי חיזוק וגם חידושי תורה וכדו',

תורת משה

למרות שנותיו המועטות עלי אדמות, חיבר הרבה ספרים יותר מארבעים ספרים נפלאים מלאים בתורה, בדעת ויראת ד', בדרכי החסידות והמוסר, ובתורה הח"ן, ממש לא כדרך הטבע, כמו שהעיד עליו הגאון רבי יצחק לאמפורנטי זצ"ל בעל "פחד יצחק" שהי' ממעריציו הגדולים וביקר הרבה אצלו ולמד ממנו תורה, "שבעיניו ראה את הרמח"ל עומד וכותב הסודות וכהרף עין הי' ממלא דף גדול במכתבו מה שאין בשר ודם יכול לעשות אם לא בסייעתא דשמיא ובדרך נס", הרבה מספריו ראו את האור העולם והרבה מהם נשארו בכת"י אשר מהם גם נאבדו, ספריו נעשו למורי דרך הדרכי היראה ונתחבבו בקרב כל בית ישראל, ויותר מכולם נתפשט ספרו "מסילת ישרים", הנחשב למדריך רוחני לכל אדם מישראל, הספר נעשה למורה דרכי החסידות וכל מדותיה, רבותינו ראשוני גדולי החסידות הפליגו על ספריו בשבח, הגה"ק רבי יעקב יוסף זי"ע אב"ד אוסטראה מח"ס "רב ייבי" כתב בהסכמתו על ספרו של הרמח"ל "קל"ח פתחי חכמה" שבחים גדולים, ואמר למו"ל הספר ששמע מהרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע שאמר על הרמח"ל "שאין דורו הי' כדאי להבין צדקתו ופרישתו", ועיין בספה"ק ישמח משה על מועדים באבקת רוכל וז"ל: קבלתי שספר "קל"ח פתחי חכמה הוא בהיר וטהור, מהרב ממעזריטש בשם המגיד ר' יוסף ממעזריטש ור' פנחס קארעצער, עכ"ל, מקובל שהרה"ק בעל "אוהב ישראל" מאפטא זי"ע הי' רגיל לומר כי בהתפתחות נפשו והשתלמותו הי' מושפע בראשונה מספר "מסילת ישרים", ובדרך זה אמר הרה"ק המגיד מקאזשניץ זי"ע שכל השגותיו שהשיג וכל מדרגותיו הי' מספר "מסילת ישרים",

על ספרו של הרמח"ל "חוקר ומקובל" באו בהסכמותיהם בין שאר המסכימים שלשה מגדולי החסידות ה"ה הרה"ק ר' מנחם מענדל מלינסק אביו של הרה"ק מראפשיץ, והגה"ק ר' שמעון אשכנזי אב"ד זעליחוב מגדולי תלמידי הרה"ק החוזה, והרה"ק מרן בעל "ישמח משה" זי"ע.

מסופר שכאשר ראה הגאון החסיד ר' אליהו מוילנא את הספר בפעם ראשונה וזה הי' כבר אחרי פטירתו של הרמח"ל, אמר שאם הי' הרמח"ל בחיים הי' הולך אליו במקלו ותרמילו מאות פרסאות, לקבל ממנו מוסר ומדות, והוא עצמו השתדל והשיג את הספר ונתן עבורה דינר זהב, שהי' סכום גדול בימיהם, ושינן את הספר מאה פעמים ואחת, ובכל פעם שהי' יוצא לדרך הי' לומד שלשה עשר פעמים פרק ב' מהספר המבאר חיוב האדם לפקח על כל מעשיו ודרכיו, גם מיסדי תנועת המוסר קבעו את הספר "מסילת ישרים" בראש לספרי המוסר, עפ"י קבלה שקבלו מרבותיהם תלמידי הגר"א שאמר כשיצא הספר "כי הופיע אור חדש על פני תבל בצאת הספר לאור וכי הוא המובחר מבין ספרי המוסר בהיותו מיוסד כולו על דברי חז"ל ואין בה אף תיבה מיותרת", וכשהביאו לפניו את הספר "אדיר במרום" פי' על האדרות בכת"י לבש בגדי יו"ט לכבודו ולשמחתו.

בשנת תשי"ט כשהי' רביה"ק זי"ע בא"י נכנס לפניו המו"ל את ספרי הרמח"ל בהוצאה מחודשת והביאם לרבינו ז"ל במתנה, רבינו עבר על כל הספרים בשטף, דף אחר דף, וראו שהי' רגיל בהם מזמן ודבר לא נתחדש לו, רק על האיגרות קודש של הרמח"ל שיצא אז לאור עולם בפעם ראשונה נעצר, ועיין בהם במתינות, וביקש שיארזו לו הספר באמרכולתו, וספר זה לא ירד מעל שלחנו ימים רבים אח"כ, ובשנת תשכ"ה השתטח על קברו של הרחמ"ל והשעין את ראשו על המצבה המחודשת בדביקות נפלא. רוב ספריו חיבר בשנים המועטות שהי' של שלוה בעיר אמשטרדם,

אשכבתי' דרבי

אולם נפשו נכספה וגם כלתה לחצרות ד', ובשנת תק"ג עזב את אמשטרדם ועלה לארץ הקודש, ונתיישב בעיר עכו, ונתקבל בארץ ישראל בכבוד גדול, שם חיזק עצמו להתעמק יותר בסוד ה', וחיש מהר נתפרסם שמו לתהלה בקרב הארץ. אילו זכינו היינו מקבלים שפע רב של תורתו, אבל לא זכינו כי לאחר זמן קצר בשנת תק"י בטרם מלאו לו ארבעים שנה ניגף במגיפה רח"ל הוא ומשפחתו, והובא למנוחות בעיר הקודש טבריי' ליד ציון של התנא האלקי רבי עקיבא,

זה לשון המכתב שכתבו רבני עיה"ק טבריי' לחוץ לארץ אודות פטירתו: בת קול יוצאת מטבריה ומכרזת ואומרת על ההרים אשא בכי ונהי, איכה ישבה בדד, הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט, שמעו שמים והאזיני ארץ, כי הרב הכולל המקובל האלקי רכב ישראל ופרשיו אור שהי' בישראל בוצינא קדישא מרנא ורבנא כמוהר"ר משה חיים לוצאטו זלה"ה נפטר הוא וכל בני ביתו במגיפה לפני ה' כ"ו בחודש אייר בעיר עכו סמוך לטבריי' ויובלוהו לטבריה ונקבר אצל קבורת התנא רבי עקיבא ע"ה אשרי חלקו בעוה"ז ובעולם הבא אוי לנו כי נפלה עטרת ראשינו, לכן הזהרו לעשות הספד גדול, כי אבל כבד זה לנו, כי תורת אמת היתה בפיו ועולה לא נמצא בשפתיו, לא קם בישראל עוד כמשה, ויהי רצון שבעולם הבא יהי חלקינו במחיצתו הקדושה אמן כן יהי רצון, עכ"ל.

כ"ו אייר

הגה"ק רבינו סעדיה גאון זי"ע

מתולדותיו

רבינו סעדי' גאון נולד בשנת ד"א תרנ"ב, בעיר פיום (פיתום) שבמצרים, לאביו ר' יוסף "מזרע רבי חנינא בן דוסא, מבני שלה בן יהודה" (סדה"ד, שה"ג בערכו). רס"ג הי' חי בתקופה סוערת אשר גרמה לו טלטולים ונדודים שונים, מצד אחד הי' אז בכלל בעם ישראל קרע נורא שפרצה כמאה ושלושים שנה לפני דורו של רס"ג, הכת הקראים, שמייסדה הי' ענן בן דוד שהי' נצר לנשיאי גולת בבל, וכשפסלוהו גאוני סורא ופומבדיתא ממשרת הנשיאות, משום פריצות וחסרון יראת שמים, הלך ויסד את כת "בני המקרא", שהרימה בתורתינו הק' והחציפה פנים כלפי חכמיה, קודם יסד מקום ישיבתו בירושלים, ואז הקימו חכמי ישראל בא"י ישיבה כמתוכנת ישיבות בבל שלא הי' עד אז ישיבה מאז חורבן בית שני, כדי לסכור הפירצה שפרץ בכרם ישראל, לאחמ"כ הפנו הקראים את עיקר פעילותם במצרים הסמוכה, מקום משובה של רס"ג, וניסו להפיץ שיטתם בין עם ישראל, רס"ג ניהל מלחמה כבידה עמם, אך כבן כ"ג שנה הי' כשהוציא את ספרו "כתאב אלרד עלי ענן" תשובות כנגד ענן וכת דיליה, והרשעים הללו רדפוהו, עד מחמת רוב הרדיפות נאלץ לעזוב את מצרים ולעלות לארץ ישראל, אשר גם שם לא הרפו ממלחמתו עמם, (כנראה שאח"כ חזר למצרים), ומצד שני מחלוקת ומרובות, שהי' אז ביהדות בבל הנשיאי הגולה ומשפחותיהם, עיין באריכות בסה"ד, אשר גם זה גרמה לו סכנות לחייו אודות האמת והצדק שהי' נר לרגלו, כמו שכתב עליו רב ניסים נהוראי מגדולי חכמי סורא "שהוא אדם גדול ומופלג בחכמה אינו מתיירא מאדם בעולם, ואינו מסביר פנים לשום אדם בעולם מפני רוב חכמתו ורוח כפיו ואריכות לשונו ויראת חטאו", רס"ג נתמנה להיות ראש הישיבה של הישיבה בסורא מיסודם של האמוראים, כשהי' רק בן ל"ו שנה, עיין באריכות בסדה"ד התמנותו, לאחר זמן קצר הי' נערכה

משפט ירושה לפני הריש גלותא, ובגמר הדין שנפסקה בעיוות וקלקול, ביקש הר"ג את הסכמתו של רס"ג, ורס"ג הודיע לו ברורות לאחר דין ודברים והזהרות של הר"ג "כתוב בתורה לא תכירו פנים במשפט" ולא רצה לחתום על הפסק דין, ואז בערה חמתה של הר"ג, והעביר את רס"ג מלהיות הראש ישיבה, עיין שם באריכות המחלוקת שפשטה, עד כדי כך שבעל המדון ירדו לדיוטא תחתונה ורצו לשלוח יד ברס"ג, כמסופר בספר הקבלה להראב"ד: "ואח"כ נתחזק דוד [הר"ג, המ'] ונתלה במלכות, והסיר את אחיו, ובקש להרוג את רב סעדיה, ונחבא רב סעדי' שבע שנים", רס"ג ברח לבגדד, ושם במקום מחבואו חיבר את חיבוריו הרבים, כעבור כמה שנים עקב סכסוך גדול, נדרש רס"ג לשוב בבלה ולהכריע, ואז שב השלום אל כנו.

חכמתו וגדולתו

ז"ל שה"ג (בערכו) והי' הגאון גדול בחכמה אשר לא ישא פנים וגו', ועוד ראיתי בכ"י ושם נאמר בכ"י דדרך בדיחותא שאול שאל הגאון רבינו סעדי' לחייט אחד הבא אצלו כמה תפירות תפרת היום, והחייט השיבו מעלתו יאמר לי כמה אותיות יש בתורה, והגאון נצטער מאד על זה שמימיו לא שאלו אדם ולא ידע להשיב רק הפעם ההוא, ונצטער כמה ימים ולא ידע לכוין המנין עד שהשביע בשם ובא מלאך וגילה לו ושמח לבו על הדבר מאד, עכ"ל, "ואנו רואין כי הדברים הללו מזוייפים על מר רב סעדיה גאון ז"ל, כי חכם גדול היה ואין משנה שלימה ממשנתינו אובדת אותו", (תשובות הגאונים שערי צדק ח"ג ש"ג סימן יא ד"ה – אנחנא הכין), עיין בספר חסידים (רלא רלב) שנותן טעם מה שמתענין ביום שמת אביו, לפי שהאב ובנו גוף אחד, ודין שיצטערו הבנים, ומביא ראי' מחכמתו של רס"ג וז"ל: כי הנה מעשה ברב סעדיה בן יוסף החכם באחד שהלך למדינת הים עם עבדו, והוליך עמו ממון גדול, ואשתו היתה מעוברת, לימים מת האדון, והניח כל הממון, והלך העבד והחזיק בנכסיו, ויאמר העבד אני בנו, כשגדל הבן שהולידה, שמע שמת אביו, הלך לתבוע נכסיו, שהחזיק בהם העבד, ונתחתן בגדולי הדור, והי' ירא הבן לפתוח פיו פן יהרגוהו, ונתאכסן בבית רב סעדיה, והניח לפניו לאכול, ולא אכל, עד ששם לפניו אלו הדברים, נתן לו עצה לדבר אל המלך, וכן עשה, שלח המלך אחר רב סעדיה לדון דין זה , ועצה רב סעדיה להקיז דם זה (של העבד, המ') בספל אחד, ודם זה (של הבן, הכ,) ולקח עצם של אבי הבן והניח בספל העבד, ולא נבלע הדם, ולקח העצם ושם אותו בספל הבן ונבלע הדם בעצם, כי הוא גוף אחד, ולקח רב סעדיה הממון ונתנו לבנו שבא, הרי ראוי לבן שיתעצב ביום מיתת אביו, עכ"ל.

תשובתו

כל ימיו הי' חי בתשובה על חטאיו אשר לא עשה, כידוע הסיפור ומובא בספה"ק סדורו של שבת (דרוש ג' פרק ג' מאמר ה') וז"ל: עד דרך ששמעתי בשם רב סעדיה גאון, שפעם אחת בא אצלו אחד מתלמידיו פתאום בלילה, ומצא אותו שהי' מתגלגל בשלג, והי' התלמיד עומד משתומם ונחרד ונרתת, ואמר לו רבי רבי כלום ח"ו אתם צריכין לתשובה ביסורים וסיגופים גדולים כאלה, ואם הדרת כבודו שמעולם נשמר מכל לכלוך והרהור עבירה מסגף עצמו כך, מה נעשה עוד אנחנו איזובי קיר, מלאים פשעים ועונות מנעורינו, הלא לא יספיקו לנו כל מיני צער ויסורים בסיגופים גדולים מרים כמות, לפי ערך הדרת מעלת כבוד תורתו, שיהי' צריך לגילגול שלג, והשיב לו, תדע שמעולם לא עשיתי כזאת, כי ידעתי בנפשי שלא עברתי על עבירה כזו ח"ו שאהיה צריך לכל זה, ואך למדתי דרך הזה מבעל הבית אחד, שבאתי לבית מלונו, ונתאכסנתי אצלו, והוא לא הי' מכיר בי אם אני בעל תורה או לו, וכבדני כערך הכבוד שעושין לכל אדם מהמוני עם בית ישראל, ואחר כך יצא הקול בעיר שאני באתי לשם, ונתאספו כל בני העיר אנשים ונשים וטף, ובאו כולם לכבודי , כדרך אנשי ישראל שכבוד תלמיד חכם יקר בעיניהם, וכלם מכבדין אותי ומספרין בשבחי, ומשמשין אותי למאוד, וכראות הבעה"ב שכן הוא, התחיל גם הוא אחד כך לכבדני בכבוד גדול ונורא מאוד, ולעשות לי כל מיני יקר וגדולה כפי השגת ידו ויותר, וכשרציתי לצאת משם לשום לדרך פעמי, וכל בני הקהילה עומדים ללווינו ויפול הבעל הבית לפני רגלי, ויבך ויתחנן לי לאמור ימחול נא כבוד תורתו לי עד כבודו, ואמרתי לו, הלא כל הכבוד הזה עשית לי מאשר הי' בידך ובכוחך לעשות, ומה היית יכול לעשות עוד בכבודי, והשיבני אני מפיסו על השעה הראשונה שלא הייתי יודע במעלות גדולות אדוני מורי ורבי, ולא כבדתו בכבוד הראוי לכבודו הרמתה, רק כפי שמכבדין שאר אנשים, על זה אני נופל לפני רגלי אדוני מורי ורבי, ומבקש מלפניו, יסלח אדוני לעבדר על מעט הכבוד שעשיתי לו שלא ידעתי אז בגדולת אדוני מורי ורבי, ואלה הדברים נכנסו בתוך מעמקי לבי, אם בכבוד בשר ודם נפל לפני בבכי ובתחנונים שאסלח לו על העבר, מכל שכן וכל שכן בגדולת יוצר בראשית, שידעתי בטיב אשר עתה נתרבה הדעת וההכרה אצלי ביותר ויותר מאשר ידעתיו מאז, ועתה גדל עבודתי ויראתי ואהבתי אליו ביתר שאת, לפי ערך גדולת ההכרה בו, ועל העבר אני מתחנן ומבקש מלפניו, ומסגף עצמי בסגופים האלה, שימחול לי על מיעוט עבודתי וקטנות יראתי ואהבתי בימים שעברו, כי מצער הוא מאד לפי ערך העבודה שראוי לעבדו בפחד ובאימה כאשר עתה אני מכיר בו, ולא זה בלבד שהוא בחינת הכלליות תשובה על העבר, אף גם בעזה"י בכל יום ויום אני מכיר יותר בגדולתו , לפי שכלי, ועבודה רבה נוספת אלי בכל עת ובכל יום אני מתחרט ועושה תשובה שלימה על יום אתמול כי יעבור במיעוט הכבוד הראוי לפי אשר ידעתי ביום זה, עכ"ל.

אשכבתי' דרבי

בליל כ"ו לחודש אייר שנת ד"א תש"ב, והוא אך בן חמשים שנה, כבה נר ישראל, בסה"ד מובא וז"ל: ר"ס גאון נקבר אצל הר סיני, וי"כ שנקבר במתא מחסיא, השאיר אחריו חיבורים רבים בתורת ה', בהלכה, בחכמה, בתרגומי התורה, ובדקדוק לשון הקודש, אשר יש מהם אשר אתנו היום, אך שרידים נשארו לנו לפליטה, ומחיבוריהם של רבותינו הראשונים והאחרונים למדים אנו על חיבוריו הרבים אשר מביאים את ספריו בדבריהם והם נוקבים בשמותם.

לעי"נ הרה"ח ר' **יחיאל מיכל** ב"ר **אברהם אהרן** ז"ל
זוגתו מרת **פריידא מלכה** ב"ר **חיים שמואל** ע"ה
ובניהם **משה ארי', חיים שמואל** הי"ד
נלב"ע כ"ח אייר תש"ד

לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת **שרה**

ליבערמאן ע"ה

ב"ר **חיים צבי** ז"ל

וכל בניה שנעקד"ה

נלב"ע כ"ג אייר

הונצח ע"י נכדה הרבני הנכבד והמפואר רודצו"ח

מוה"ר **אהרן יוסף וויים** הי"ו

אב"י בבארא פארק יע"א

דבר בעתו

ימי הספירה (ד)

לקט מפרי קודש מפי צדיק וקדוש עליון, תמוד לקדושת היום ומגולה

מ"ט יום הספירה בין ראשון של פסח עד השבועות הנה הם כחוה"מ בין ראשון של סוכות ושמיני עצרת.

(רבינו בחיי)

◆◆◆

והגם שכבר עברו מה שעברו מימי הספירה יותר מב' חלקים אעפי"כ עדיין יש שהות לתקן א"ע מי שלא עבד ותיקן עד הנה עדיין יש לו זמן ב' שבועות שלחד תנא י"ד יום בשנה חשוב שנה.

(באר משה)

◆◆◆

מפסח ועד עצרת כי אז דנין את כל הנשמות הן נשמות החיים הן נשמות המתים.

(מדרש פנחס)

◆◆◆

הימים הללו נספרים, ואחד עושה רשימה כמ"ש היום יום, והיום נותן כח חדש, והזמן מפסח עד שבועות נותן כח לכל השנה ונותן אור והכנה לקבלת התורה, ואף שאין יודעים באיזה אופן מ"מ המצוה פועלת שלה.

(חידושי הרי"ם)

◆◆◆

ויש אומרים טעם אחר מפני שעולם בצער מפסח עד שבועות על התבואות ועל האילנות כדאית' פרק קמ"ט שראש השנה תניא אמר ר' יהודה מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח מפני שהפסח זמן תבואה הוא אמר הקב"ה הקריבו לפני עומר בפסח כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג מפני שחג זמן גשמי שנה הוא, אמר הקב"ה נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה, וכו' ולפיכך צוה הקב"ה לספור ימים אלו כדי שנזכור צער העולם ולשוב לו בלבב שלם ולהתחנן לפניו לרחם עלינו ועל הבריות ועל הארץ שיהיו התבואות כתקנן שהם סבת חיינו שאם אין קמח אין תורה.

(אבודרהם)

◆◆◆

טעם אמירת פרקי אבות, בין פסח לעצרת הוא כי בימים האלו מחיוב כל איש ואיש מישראל לטהר א"ע בימי הספירה כמו שנטהרו ישאל מאז מטומאת מצרים כנודע מהזוה"ק שבעה שבועות כענין ז' ימי הנדה הם, ולכם אומרים אז מס' אבות כדי לראות ולהבין כל המדות טובות הנזכרים שם, ולכסוף ולהשתוקק מתי אעשה כן גם אני, ולשוב בתשובה שלימה לפי השי"ת ולזאת יש במס' זו חמשה פרקים נגד ה' ש"ב הכוללים, וכ"א כלול מעשר הם נש"ב עולם התשובה וימים האלה נק' אצל אומה"ע למי וגם הם מודים שהימים האלה הם טובים ומסוגלים לרפואה ומ"י הוא מנין חמשים והעיקר הוא שהימים האלה הם טובים ומסוגלים לרפואת הנפש.

(אוהב ישראל)

◆◆◆

וזה הענין היה במצרים בחג הפסח שפסח הקב"ה על כל המעלות ומדריגות ופתח לנו שער להשפיע ענינו אור עליון מאד ולכן אמר ועברתי באמ"צ וכו' אני ולא מלאך וכו' כי היה נגד המלאכים למעלה ממדרגותם ואח"כ נפלו ישראל מזה המדריגה כי זה היה בלא התעוררותינו וצריך לילך מעט מעט מדרג' לדרגא ולהתחזק בכל יום מדרגה לדרגא וממדה זו למדה אחרת בעבודתו ית' ולהתחזק בכל יום יותר ולעבודתו ית' ולבא לאור עליון שנתגלה עלינו בפסח ובכל יום מימי הספירה צריך לקבל קדושה יתירה ולתרחק מטומאה וזהו כמ"ש כדי לטהרינו מקלפותינו ומטומאתינו וכו' ואטהר ואתקדש בקדושה.

(זרע קודש)

◆◆◆

ענין הספירה הם בכוונה הזאת שצריך לספור הימים והשבועות לצפות וליחלות על יום חג השבועות שהוא זמן היחוד הנעלה בעליונים ע"י המעש"ט והקדושה וטהרה של ב"י כי אך זה יסוד כל תקוה וכל ישועה שבעולם כמ"ש שברתי לישעתך ד'.

(תפארת שלמה)

◆◆◆

בעת הספירה יש לאדם לשמוח ולדבק א"ע באלו המדות ישרים כיון שאדם חפץ שמידות ישרים ימשוך בו ואהבה ויראת הבורא ימשוך בו כמאמר חז"ל בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו והנה בפסח הי' התגלות והעתעוררות של מדות ישרים והשכליות מהבורא ב"ה ובספירה והא התעוררות שלנו כלומר שאנחנו חפיצים בזה התעוררות העליון מה שנתגלה בפסח ממילא ניתוסף מלמעלה יותר האר' והזדככות בזה החפץ והרצון שאנחנו חפיצים לכן בימי הספיר' להיות מוכנים ורוצים בזה השפע.

(קדושת לוי)

◆◆◆

כל חיי האדם הם תלויים בימים אלו ימי הספירה למעלה ולמטה.

(תולדות יעקב יוסף)

◆◆◆

בשבתות הספירה יתרבה הקדושה יותר.

(עבודת ישראל)

פנימי | יידיש | בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור הגה"צ רבי יהושע ראזענבערגער שליט"א

אב"ד קרית רמ"א בית שמש יע"א וחבר הבד"צ העדה החרדית ירושת"ו

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בוויליאמסבורג יע"א

יום ג' פרשת כי תצא תשפ"ה לפ"ק

רבינו קידם פניו בברכה ושאל בשלומו ובשלום מלוויו

רבינו: אויף א שמחה איז מען געקומען, הער איך.

הגר"י: כ'האב ברוך ה' חתונה געמאכט אן אייניקל, מיין איידעם ר' ישראל יוסף לאבין האט חתונה געמאכט.

ר' משה לאבין פון דאהי,[1] זיין זוהן איז מיין איידעם.

רבינו: מזל טוב. ווען איז געווען די חתונה

הגר"י: נעכטן נאכט.

רבינו: און איר בלייבט דא אויף שבת?

הגר"י: ניין. שבת דארף מען זיין אינדערהיים, כ'וויל זיין צוריק אין ארץ ישראל.

מ'דארף דא א ישועה, מ'דארף אין ארץ ישראל א ישועה, מ'דארף איבעראל ישועות.

רבינו: יא, כלל ישראל דארף א גרויסע ישועה.

מ'האלט אין איין רופן פון ארץ ישראל בחורים, היימישע בחורים, וואס זיי דארפן זיך שטעלן אין מיליטער, היינט אויך האט מען אפאר מאל געררופן. ס'איז זייער שווער געווארן.

הגר"י: יא יא, זיי געבן שווער א פטור. ס'איז ממש געווארן א גזירה.

ווען ס'איז געווען די גזירה פון מיליטער אין פוילן און אין רוסלאנד, האבן צדיקים איבער געקערט די וועלט און זיי האבן גארנישט געקענט טוהן. דער רבי ר' אלימלך האט עם נאך געוואלט מבטל זיין, און מ'האט אים געזאגט פון היימל אז דאס וועסטו נישט קענען מבטל זיין. דאס איז געווען אין מיליטער ביי גוים, נישט ביי אידישע קינדער.[2]

---

1 הגאון הצדיק ר' משה לאבין שליט"א, האדמו"ר מזידיטשויב חרדים, כעת בוומסב"ג.

2 עיי' בס' בית צדיקים (עמ' 441) שפעם הגיע הרה"ק רבי משה מפשעווארסק בעל אור פני משה' להסתופף בצל רבו הקדוש רבי אלימלך, ולשבות שבת בליזענסק, ובעת ההיא כבר החלה מלכות הרשע לחרוש רעות על ראשי עם קודש עם גזירת הגיוס, והנה סמוך לכניסת השבת שהה הרה"ק רבי משה בבית הרבי, ושמע כיצד פונה הרה"ק רבי אלימלך אל הרבנית באומרו, השמעת איזו גזירה רעה זוממים הם לגזור על כלל ישראל... והרבנית השיבה לו בשלוות נפש, ומה בכך, מחר בתפילת מוסף תבטל את הגזירה, הואיל והגיעו הדברים לאוזניו ידע רבי משה כי מחר בתפילת המוסף יפול דבר.

ואכן למחרת בשבת באמצע תפילת המוסף נפל הרבי ר' אלימלך לאחוריו ונותר לשכב על הארץ מבלי נוע כמי שיצאה נשמתו, הבין הרה"ק רבי משה כי הרבי ר' אלימלך מתעצם עתה בהבקעת השערים בעולמות העליונים למען ביטול הגזירה, ואשר על כן מרוב דביקות והתעצמות פרחה נשמתו מגופו והגביהה עוף, משחלפה שעה ארוכה, והרבי טרם הקיץ, החל לבו של רבי משה נוקפו בחשש לשלומו של הרבי, שכן כבר היה דבר לעולמים בצדיקי עליון אשר מרוב דביקות בבוראם ניתקה נשמתם מתוך גופם לבלי שוב, נתן אפוא רבי משה אות והחסידים החלו בפעולות לעורר את הרבי ולהשיב את נשמתו אל קרבו, אך ללא הועיל, בראותו כי כן, הורה הרה"ק רבי משה להביא בגד של אדם בלתי טהור ולגעת עמו בבגדו של הרבי, ואכן הדבר הועיל שכן הטומאה ששרתה על הבגד גרמה להפסיק את הרבי מדביקותו הנוראה בקודש, ותוך רגעים אחדים הקיץ וחזר לעשתונותיו והמשיך בתפילתו.

לאחר התפילה נענה הרה"ק הרבי ר' אלימלך למקורביו, גמרתי אומר למסור את נפשי לביטול הגזירה, ואכן כבר קרוב הייתי לבטלה, ואולם

רבינו: דער רבי ר׳ אלימלך האט אמאל מרעיש עולמות געווען מבטל צו זיין עפעס א גזירה, ביז ער איז אנגעקומען צו זיין רבין – צום גרויסן מגיד דער רבי ר׳ בער (המגיד הק׳ ממעזריטש) – און ער האט געפרעגט דעם מגיד פארוואס ער לאזט צו די גזירה, האט דער מגיד אים געזאגט, אז דארט זעהט מען שוין די זאך אינגאנצן אנדערש, מ׳זעהט אז ס׳איז אלעם לטובה.[3]

אבער מ׳זאגט נאך אז כל זמן דער רבי ר׳ אלימלך האט געלעבט, איז נישט געווען די גזירה פון די מיליטער, ווייל ער האט עס מבטל געווען אויף בשעתו, און לאחר פטירתו איז געווארן די גזירה.[4]

מ׳דערציילט אז מ׳האט אויסגעווען דריי תלמידים זאלן גיין צום ציון פונעם רבי ר׳ אלימלך, דער חוזה און דער רבי ר׳ מענדעלע (הרה״ק מרימנוב) און דער קאזניצער מגיד, זיי זאלן גיין מתפלל זיין און זאגן פארן רבי ר׳ אלימלך, אז כל זמן ער איז געווען אויף דעם עולם האט ער דאס מבטל געווען, זאל ער יעצט אויך מבטל זיין די גזירה, און זיי האבן עקסטער מתפלל געווען אז ער זאל זיי קומען מודיע זיין וואס וועט זיין מיט די גזירה.

שפעטער איז ער געקומען זיי זאגן, אז כל זמן ער איז געווען אויף דעם עולם, האט ער געזעהן די גזירות אזוי ווי מ׳זעהט עם אויף דעם עולם,[5] יעצט זעה איך אז אלעם איז לטובה, קען איך גארנישט טוהן.[6]

מכיון שהקיצו אותי והשיבוני בעל כורחי לעולם הזה, שוב לא יהיה מנוס מיציאת הגזירה אל הפועל.

3 ובזה אמר רבינו שליט״א בשיעור פרקי אבות שב״ק פרשת אמור העעל״ט לפרש המשנה (אבות פ״ב מ״א) עין רואה ואוזן שומעת, כי אמרו חז״ל (מועד קטן יח:) על הכתוב (שמואל ב כג) אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל ביראת אלקים, מאי קאמר, אמר רבי אבהו הכי קאמר, אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל אני מושל באדם, מי מושל בי צדיק, שאני גוזר גזרה וצדיק מבטלה. ואף שבשמים ממעל נראה כי כן הוא באמת טוב ונכון לבני ישראל, מכל מקום אם הצדיק מתפלל הקב״ה מבטל הגזירה בשביל הצדיק. וזה ביאור המשנה עין רואה, כי הקב״ה הוא צופה למרחוק ורואה הטוב האמיתי, ועם כל זה אוזן שומעת להקשיב לתפלת הצדיק ומבטל הגזירה.

4 עיי׳ בס׳ מלכות בית ראדאמסק (עמ׳ ס״א): בענין פדיון החיילים התבטא כמה פעמים הרה״ק התפארת שלמה שהרה״ק ר׳ אלימלך מליזענסק ז״ל עמד על המשמר שגזירה זו לא תצא לפועל, ואכן בכל ימי חיין של הרה״ק מליזענסק לא גוייסו יהודים לצבא, אבל עם הסתלקותו החלו השלטונות לגייס יהודים לצבא, אשר ע״כ הוסיף התפארת שלמה ואמר, הלכתי להתפלל על קברו של הרבי ר׳ אלימלך כדי שהגזירה תתבטל.

אגב, מסופר שם שהתפארת שלמה נעמד פעם ליד הבימה בבית המדרש ואמר, כי כל זמן שאני חי עניים לא ישרתו בצבא, שכן העשירים יכולים לפדות את בניהם, ואילו עבור דלת העם אין די מעות, אבל הוסיף ואמר, מעת חורבן בית המקדש לא פיזרו בני שראל מעות רבות כל כך עבור צדקה, כמו עבור אותו פדיון שבויים, ע״ש.

5 ועי׳ בספה״ק נועם אלימלך פ׳ בחוקותי מש״פ הרה״ק הרבי ר׳ אלימלך ז״ל בעצמו בענין זה, וזל״ק: נ״ל הפי׳ דאיתא בגמ׳ ״כל דיין שדן דין אמת לאמיתו נעשה שותף להקב״ה במעשה בראשית״, וכבר פרשתי שהז״ל רמזו בזה על הצדיק השלם שנקרא ״דיין״ והוא ״דן דין אמת לאמיתו״ דהיינו אף אם ח״ו אין העולם כראוי, ויודע המחשבות הוא היודע האמת וגוזר ח״ו איזה גזירה, בודאי הגזירה הוא טובה גדולה, אך הצדיק לפי דעתו והבנתו שאין מבין הטובה ההיא, הוא מבטל הגזירה ההיא, וזהו מלת ״לאמיתו״ דייקא, והצדיק הזה הוא ״שותף להקב״ה״ שהקב״ה גוזר והצדיק מבטל.

6 ועיין בס׳ אלופי יהודא - סאסרעגן (פר׳ כי תבוא) שמביא עובדא זו, ומביא פירוש בשם אחיו הגה״ח רבי יעקב שלום פרייזד ז״ל (מראשי ישיבתינו הק׳ בב״ב) שפירש בזה דברי חז״ל עה״פ השקיפה ממעון קדשך, ודרשו כל השקפות לרעה חוץ מהשקיפה ממעון קדשך, ופירש, כל השקפה לרעה, כאן למטה כשמביטים בעין חודרת על הענינים נדמה שהוא לרעה, חוץ מהשקיפה ממעון קדשך מן השמים, אם משם ישקיפו על הדברים נודע כבר שאינו לרעה, והכל לטובה עכ״ד. (ועיי׳ בעי״ז במהרש״א בח״א ברכות דף ס״א)

אגב, עיין בס׳ דברי תורה - מונקאטש (אות ל״ג): מקובל מאבותינו הקדושים זי״ע כי בזמן הרה״ק רבי ר׳ אלימלך זי״ע מליזענסק בעל נועם אלימלך גזרה המלכות גזירה שלא לישא נשים עד שיהיו חפשיים כבר מחיל הצבא, וגם שיהיו בקיאים בשפת אשכנז, ורבינו הקדוש בעל נועם אלימלך התאמץ בתפלה לבטל הגזירה טרם שיצאה לפועל, וראה ברוח קדשו כי מדת הדין תקיפה ר״ל ולא יוכל לבטלה, והצטער מאוד על זה.

ויהי באותה לילה שהיתה צריכה הגזירה לצאת לפועל, בחצות לילה בראשון לחודש למספרם כפי חוקם, והרב הקדוש הניח את עצמו לישן על שעות שתים כדי לקום בחצות כדרכו בקודש, וראה שהגזירה תקיפה בשמים, שכב במטתו בצער גדול. ובאותו לילה הנה תלמידיו הקדושים ובתוכם הרה״ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זי״ע הרה״ק מלובלין זי״ע וכיוצא, המה עשו חוזה בלאט ובסתר קבצו נדבות ונתנו משלהם להשיא בחור ירא ה׳ עם בתולה עניה וצנועה, ובאותו שעה בחצות לילה עשו החופה ומזמוטי חתן וכלה ורקדו לפניהם.

וכאשר ניעור הרה״ק בעל נועם אלימלך בחצות, ראה כי אור החסד האיר שנתבטלה הגזירה בשורשה ולא תצא לפועל, ולא ידע מי ביטל זאת, ושלח את משרתו להודיע לתלמידיו הקדושים, כי ידע שהשתתפו בזה בצערו ובצערן של ישראל שראה ברוח קדשו שנתבטלה הגזירה, ולא מצא אותם השליח באכסניא או בבית המדרש כדרכם בכל לילה, רק שהיו סגורים בסוד בבית החתונה בשמחה של מצוה.

וכיבדו רבינו בברכת לחיים

וכירכו רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן בבריאות השלימות, מ׳זאל קענען זיצן על התורה ועל העבודה, און דינען דעם הייליגן באשעפער מיט נחת און מיט שמחה, ברכה והצלחה, א כתיבה וחתימה טובה און א גוט געבענטשט יאר.

הגר״י: אמן, א גוט געבענטשט יאר, מ׳זאל קענען משפיע זיין פאר אידישע קינדער און פועלן אלעם גוטס.

רבינו: וועלן פארט מען למעשה אהיים?

הגר״י: דאנערשטאג אינדערפרי.

וחתנצל רבינו שלא יוכל להשיב בביקור גומלין עד אז

ובפרט מרוב הטירדות בימי חודש אלול

הגר״י: איך זעה דאך וואס דא טוהט זיך, בליעה״ר א ציבור וואס וואלט דא אינדרויסן.

אין ירושלים איז געווען אמאל צו גאסט דער בית אברהם דער סלאנימער רבי,[7] ער איז געקומען קיין ארץ ישראל אויף א וויזיט (בשנת תרצ״ג), איז רבי יוסף חיים זאהנענפעלד (הגה״ק גאב״ד עיה״ק ירושלים ת״ו) געגאנגען צו אים, און האט אים געזאגט ער איז געקומען אויף א מתנה שלא על מנת להחזיר....

*

הגר״י: היינט נאכט איז רבי פנחס קאריצער׳ס יארצייט.

רבינו: יא, י׳ אלול.

אינטערסאנט רבי פנחס קאריצער האט געזאגט, דעמאלטס איז רוסלאנד אריין געקומען קיין אוקריינא, איז יענע תקופה. האט ער געזאגט אז ער קען נישט שלאפן.[8]

הגר״י: ווילאנג רבי נחמן הארדענקער (מבני היכלא של מח הבעש״ט הק׳ ז״ל) איז געווען דארט האט רוסלאנד נישט געקענט אריין קומען. וועלן רבי נחמן איז געפארן קיין ארץ ישראל, אין יענעם טאג איז ער אריין געקומען.[9]

רבינו: יא, ער האט פאראויס געזעהן די צרות וואס וועלן מיטמאכן.[10]

והבין הרה״ק בעל נועם אלימלך, כי המה תלמידיו עשו בחכמה, וכיונו השעה על ידי שעשו המצוה הזאת כנגד הגזירה בעת שרצו להוציאה כנזכר, ועל ידי זה נתבטלה בשורשה בשעתה, ולא יצאה כלל, עכ״ל.

7 כ״ק האדמו״ר רבי אברהם וויינבערג ז״ל מסלאנים, הנקרא ע״ש ספרו בית אברהם, נפטר בחודש אייר שנת תרצ״ג לפ״ק.

8 יש לציין שדעת תלמידי הבעש״ט הק׳ נגד מלכות רוסיא הרשעה היתה ידועה, עיין בספר ״קדוש ישראל״ (חלק א׳ עמ׳ נ״ה) מובא שהרה״ק רבי ישראל מווייזניץ ז״ל סיפר בשם זקנו הרה״ק רבי פנחס מקאריץ ז״ל ״כי לרוסיא אין שר במרום, כי אין רק התלכדות של קליפות, וכשעברו פעם חיילים רוסים בעירו לא רצה רבי פנחס להתפלל עד שהם עזבו את העיר״...

וראה בכתבי רמ״מ (אות תתצ״ה) בשם הרה״ק מקאברין ז״ל שאמר בשם הרה״ק מרוזין ז״ל שמעות שהרוסים הגיעו למדינתנו מתעכבים התפילות מלעלות.

כן הרה״ק מקאליסק ז״ל כותב במכתבו להרה״ק בעל התניא ז״ל ״ובפרט במדינת היון [רוסלאנד] שמאמינים השקר בתנועת האמת, ומורי הרה״ק ג״כ רוח ה׳ דיבר בו שכתב לאנ״ש דמדינתנו שיזהרו מאד שלא יתערבו בגוים ואל ילמדו לשונם לשון שקר״ (לקוטי אמרים חלק ב׳ מכתב ל״ז).

9 כן מובא בס׳ אמרי פנחס (עמ׳ רי״ג אות ל״ב): ״וקודם שנכנסה האומה הידועה [רוסלאנד] במדינת פולין, ראה הוא ז״ל שהיא צרה גדולה״, ואמר, שלא הרגיש במדינה אדם שיש לו כח למנעו את הדבר, ׳איך האב ניט געפילט אזוינע פלייצעס׳ רק רבי נחמן הארעדענקער שהיה מחויק אותו לגדול מאד, אך רבי נחמן היה מכין עצמו לנסוע לארץ ישראל, וכל זמן שהיה רבי נחמן במדינה לא עברה האומה הנ״ל [רוסלאנד] נהר דיענפער, אף ששלחו כמה פעמים למדינת פולין לא יכלו לכנוס. ואכן ביום שעבר רבי נחמן הדיענסטער בשנת תקכ״ד עברו הם הרוסים הדיענפער״... עכ״ל.

10 כן מובא בס׳ הנ״ל (שם) כדי למנוע את גזירות גונטא נסע אז בשנת תקכ״ד הרה״ק מקאריץ ז״ל לעיר ואסלב ואת מכיון ״ונשארתי לבד במדינה, ותיישבתי שאתפלל עם עולם גדול, ועבור זה נסעתי לואסלב על שבת, כי שם היה עולם גדול, ונסעתי דרך זוועהיל ושם נתקשרו ונתחברו עמי אנשים ובאתי לואסלב, ואני עיקר ביאתי על זה להתפלל לפני העמוד, וכן היה שהתפלל בביהמ״ד לפני העמוד שהיתה תפילה מעולה מאוד, ובאמת גירש האומה הזאת [רוסלאנד] מהמדינה כל ימיו.

ואמר תלמידו הרה״ק רבי רפאל מבערשיד ז״ל ״מה עכשיו אחר התפילה הנ״ל סבלנו אנו מהאומה הנ״ל כל כך?, ומה היה זולת התפילה הנ״ל״... עכ״ל.

ועיי״ש עוד בס׳ הנ״ל (אות ע״ט) שהרה״ק מקאריץ ז״ל הרגיש שבכוחו לבטל ולצמצם את גזירות גונטא, וכותב שקודם לכן לגזירות רצה ליסע לארץ ישראל ושכר עגלות והכין הכל, אך חלה מאד, והבין שהוא מסוכן, ושכב על המיטה ואמר אל השי״ת: אולי רצונך שלא אסע לא״י, איני נוסע, ומיד נתרפא, ועיכבו אותו מן השמים לצורך הגזירה הנ״ל, שלולי הוא, לא נשתייר ח״ו רגל מפולין עד לעמבערג.

כל מאמצי הצדיקים ז״ל לביטול הגזירה לא הועילו שכבר נגזרה הגזירה, וכמסופר בס׳ אמרי פנחס (אות ע״ט) שסיפר תלמידו הק׳ מבערשיד ז״ל, שכשנה לפני הגזירות הלך הרה״ק מקאריץ זיע״א למרחץ, ונתעלף שם,

הגר"י: רבי פנחם קאריצער איז נפטר געווארן אסאך שפעטער, אום תק"נ.[11]

רבינו: יא, און דאס איז געווען אין ל' (תק"ל) יארן.[12]

אני שמעתי שבמדרש ראה חרב פורחת בעולם ומפני זה נתעלף, גם אני שמעתי כשהתפלל הוא זללה"ה מנחה ראה חרב פורחת בעולם ר"ל.

אך לא עלתה בידו להעביר את הגזירות כי כשעמד להתפלל לפני העמוד והתחיל להרגיש כאב הראש והלב, עד שהוכרח להסתלק מהעמוד, ועמד איש אחר רך בשנים וחטף מאד התפילה עד שגמר קודם קדושת שבת, ואם היה נכנס בקדושת שבת היתה מתבטלת הגזירה.

גם בימים הנוראים עשה מאמצים לביטול הגזירות, וכמו שסיפר הרה"ק מקאריץ בעצמו: "ובערב ראש השנה סברתי אשפוך נפשי בבכיה רבה לפני השי"ת, ויועיל לבטל, אך בעמידתי להתפלל זכור ברית התחלתי להרגיש כאב הראש והלב, והוכרחתי להסתלק מהעמוד ולא יכולתי לבכות כלל [אף שהי' בעל' בכי גדול], אך לא הניחו מהשמים, והוכרחתי להסתלק מהעמוד, ולומר סליחות כבעל הבית פשוט"...

כמו כן פעלו כל הצדיקים שבדור לביטול הגזירה, וכמו שהעיד בעצמו הרה"ק מקאריץ (בס' אמרי פנחס את ע"ט) בזה"ל: ...כל הצדיקים היו שרויים בצער "וכולם לא לבשו בגדי לבנים בשבת ולא התפללו לפני העמוד... עכלש"ק.

11 עיין באמרי פנחס (סיפור לה) בחג הפסח האחרון לפני פטירתו אמר רבי פנחס, אף אחד לא דרך בטומאה זו (רוסלאנד), אם היה אדם דורך בה כמוני, היה נטבע, מי יתן ואחיה עוד שתי שנים, אז הייתי מכלה אומה זו, וגם את קיסר אוסטריה ואת הצרפתים, עיי"ש.

ויש לציין שרק בשנת תקנ"ב מספר חדשים אחר פטירתו של רבי פנחס, התקיימה חלוקת פולין השניה, ואז סיפחו הרוסיים לעצמם את מדינת אוקריינא.

12 המאורעות החלו בשנת תקכ"ד, כאשר יקטרינה שר"י הקיסרית של רוסלאנד, ביקשה להרחיב את גבולי מדינתה, ולספח לה את שטחי אוקריינא, לצורך זה הסיתה את תושבי אוקריינא נגד הפולנים בעלי השלטון, והם הפיצו פקודה בשם הקיסרית בה נאמר, מכיון שידוע לנו היטב כי הפולנים והיהודים מתייחסים בבוז לאמונתנו, הננו מצווים להשמיד ולהרוג ולאבד את כל הפולנים והיהודים מחדפי אמונתנו... למרות שהקיסרית הכריזה מאוחר יותר כי הפקודה מזוייפת, אך השתמשו בה ה'רוצחים השפלים 'היידאמאקעס' לבזוז ולרצוח את היהודים ברחבי אוקריינא ופולין.

והעיקר פרצה 'גזירת גונטא' המוזכר לעיל בשנת תקכ"ח כאשר רבבות יהודים נרצחו ונטבחו ברחבי המדינות מהרוצחים השפלים האלו, ובפרט ידוע על הרציחות בעיר אומאן וטיטיוב ועוד ערים בה הובלו ישראל כצאן לטבח ה"י.

וכן מובא בס' שבחי בעש"ט (סיפור קל"ח) שבשנת תקכ"ב ראה הרה"ק רבי צבי בן הבעש"ט את אביו בחלום, הוא שאל את אביו האם אתה יודע בצערי שיש לי חובות לפריצים ואין לי לשלם, השיב לו אביו ידעתי,

הגר"י: רבי אלעזר רוקח (הגה"ק בעל מעשה רוקח ז"ל מאמסטערדאם)[13] איז אויך געפארן קיין ארץ ישראל, ווען ער איז אנגעקומען קיין ארץ ישראל האט ער געזעהן דעם זוהן פון רבי נחמן – רבי שמחה האט ער געהייסן – האט ער אים געפרעגט, וואו איז דער טאטע? האט ער געזאגט אז ער איז ארוים געפארן קיין חוץ לארץ. זאגט ער, אוי וויי..., ער איז געקומען אינגאנצן נאר זיך צו טרעפן מיט רבי נחמן, ער האט געמיינט אז ביידע אינאיינעם וועלן קענען ברענגען משיח'ן, רבי נחמן האדעמקער האט געהערט פון דעם איז ער שנעל צוריק געפארן.[14]

אמר לו מי הודיעך, השיב, אותן ההולכין על פרשת דרכים, שאל הבן, ומי הם, והשיב, הם אברהם יצחק ויעקב ההולכים על פרשת דרכים, לידע צרותיהן של ישראל, והולכין ומודיעין על קברי צדיקים, והם הודיעו לי מצערך, אבל אין לי פנאי לדבר עמך, כי צריך אני לילך לבטל עלילות מליסטים שקורין 'היידאמאקעס'.

13 הגה"ק רבי אלעזר רוקח ז"ל בעל מעשה רוקח עה"ת ועל המשנה ועוד, נולד בקראקא שבפולין בשנת תכ"ח לאביו הגאון רבי שמואל שמעלקי מרגליות ז"ל אב"ד ליסקא ועלקוש, מפארי היחס היה חוטר מגזע אראלים ותרשישים, דור י"ח להמקובל הקדוש רבי אלעזר מגרמייזא בעל הרוקח ועד לדוד מלך ישראל ע"ה, נכדו הרה"ק מאפטא ז"ל העיד עליו לאמר, כי יודע בבירור שהיה צאצא לרש"י הק' י"ג פעמים מצד אביו ומצד אמו. בעצם יום שבת בראשית ז"ך תשרי תק"ב נסתלק ועלה בסערה השמימה, וגופו הקדוש נטמן באדמת ארץ ישראל, לפי גירסא אחת נכרה קברו בחברון עיר האבות, ועפ"י גירסא אחרת מקום מנוחתו בביה"ח שבצפת עיה"ק.

[אודות שם משפחתו 'רוקח', מסופר כי אביו הקדוש בהיותו עלם חמודות נתן בו שר אחד את עינו, וביקש לקחתו כחתן לבתו ה"י, בחלום הלילה נגלה הדבר לאביו מבעוד מועד, ותיכף ומיד פנה אל בית הרפואה אשר במקום מגוריהם, שם שהתה נערה חולנית אחת בת ישראל וכתב עימה שטר אירוסין עבור בנו הבחור המופלג, כאשר הופיע השר בביתו לאחר מעשה והביע את משאלתו לקחת את בנו עבור בתו, שלף האב מחיקו את שטר האירוסין, והציגו בפני השר, הלה נוכח כי איחר את השעה, ונפנה והלך לו. אחר הדברים האלה נעשה להם נס, והכלה חלכה והחלימה ממחלתה האנושה, עד שקמה והתהלכה על רגליה ונישאו בשעה טובה ומוצלחת, זכר למאורע ולסימנא מילתא כי נתרפאה ע"י נטילת סמי מרפא נקרא שם משפחת הבן הנולד להם 'רוקח' מלשון רקיחות ורפואות].

14 עיי בס' שבחי בעש"ט (אות קל"ו): שמעתי מהרב רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב, שרבי אלעזר רוקח מאמסטרדאם נסע לארץ הקודש בשנת תק"א בחודש סיון, רק בשביל להיות עם רבי נחמן מהאראדענקא, כי אמר רבי אלעזר, כשנהיה אנחנו שנינו בארץ הקודש נביא את הגואל, וכשבא רבי אלעזר לארץ הקודש לעיה"ק צפת הלכו כל בני העיר לקראתו לקבל פניו, וכשראה רבי אלעזר בין בני העיר את רבי שמשון בן

רבינו: יא, און רבי אלעזר רוקח איז שוין אינצווישן נפטר געווארן.

דער בני ישראל האלט אין איין ברענגען פון רבי פנחם קאריצער,[15] ער בויעט שטארק אויף אים.[16]

הגר"י: אינטערסאנט, אז ער רופט אים 'מדרש פנחם'. אזוי ווי א מדרש.[17]

איינער פון די ליטווישע מגידים האט גזעזהן עפעס פון מדרש פנחם, האט ער גמיינט אז ס'איז א מדרש, ער האט נאכגעזאגט א מדרש, ער האט נישט געוואוסט ווער דאס איז...

רבינו: דער בני ישראל (להנוכה מאמר ב' אות כ"א) שרייבט אז זיינע ווערטער זענען געזאגט געווארן ברוח הקודש,[18] אזוי שרייבט ער אויף רבי פנחם קאריצער.

רבי נחמן, ושאל אותו היכן אביך, ואמר לו נסע לחוץ לארץ, אמר וי וי, אני באתי בשבילו, וכששמע רבי נחמן מהאראדענקא בחו"ל שנסע רבי אלעזר לארץ הקודש, רץ מהרה לארץ הקודש בשנת תק"ב, ועד שלא בא רבי נחמן לארץ הקודש, מת רבי אלעזר בשבת בראשית שנת תק"ב בעוונותינו הרבים.

15 עיין בספה"ק בני ישראל שמביא י"ד מאמרים ממנו.

ויש לציין שבמקום אחד שלכאורה לא נראה חידוש בדבריו של הרה"ק ר"פ ז"ל כותב הבני ישראל: הנה עם היות שאך כאן דבר חדש, כי מבוארין הדברים בכתבי האריז"ל ונרמזין בדברי חז"ל, עם כל זה הוא דבר עמוק ביותר אשר דיבר הרב הקדוש מהר"פ הנ"ל, ועורר אותנו להעמיק בדבר...

ועיין בבני ישראל (לר"ה מאמר תנ"ש וכהערה שם) שרואים שם שנהג בכתבים אלו קדושה יתירה, ונמנע מלהגיה בהם אפילו הגהה קלה, שכתב שאינו יודע כוונתו, אע"פ שניתן להגיה בניקל, עיי"ש.

16 נכדו הגה"ק ממונקאטש ז"ל כותב (שער ישראל מאמר זמן שמחתינו אות כ"ב) בזה"ל: ראיתי להקדוש מהר"פ מקארעין ז"ע אשר דבריו ברוה"ק, וכאשר זקיני הקדוש בעל בני ישראל ז"ע בנה מגדלים רווחים על יסוד דבריו הקדושים תלי תלים בנועם דרשותיו... עכ"ל.

17 ע"ש ספר קטן מדברי תורתו בשם זה.

18 וזל"ק (שם): הנה העדתי לך שלשה עדים נאמנים אשר הארת אור חנוכה הוא מבחינת אור הגנוז, הלא המה הרב עיר וקדיש בעל הרוקח ז"ל אשר דבריו מקובלים מאליהו ז"ל, וכן מדברי הרב הגאון מהר"ל מפראג (יובאו דבריו אי"ה לקמן (מאמ"ד אות פ"ו) ידוע דבריו נאמרו ברוח הקודש והיה משתמש בספר יצירה, והרב הקדוש אשר היה סמוך

הגר"י: דער שפיטיווקער גאון איז געווען א תלמיד פון רבי פנחם קאריצער.[19]

ער איז שוין געווען אין ארץ ישראל ווען רבי פנחם איז נפטר געווארן, איין נאכט האט ער געהאט א חלום, ער האט געזעהן די שכינה הקדושה איז מתאבל ווי א אשה על בעל נעוריה, איז ער געקומען צו די חבריא אינדערפרי אז ער האט אן הרגשה אז רבי פנחם איז נפטר געווארן, און ער האט געהאלטן אבילות, שפעטער איז טאקע אנגעקומען די ידיעה.

ער איז אפאר מאל ארוים געפארן דער שפיטיווקער.

רבינו: זיי זענען געווען מחותנים, נישט אזוי?

הגר"י: יא, רבי פנחם קאריצער"ס זוהן רבי יהודה מאיר, איז געווען אן איידעם ביים שפיטיווקער.

רבינו: מיין שוועער"ס משפחה זענען אייניקלעך פון ביידע, רבי חיים קאסובער (הגה"ק בעל תורת חיים ז"ל) איז געווען אן איידעם ביי דעם רבי יהודה מאיר.

דער קאסובער רב האט געהייסן רבי יעקב שמשון נאכץ שפיטיווקער.

הגר"י: יא, דער זוהן פון רבי חיים קאסובער.

רבינו: רבי פנחם קאריצער ליגט נישט אין קאריץ, ס'איז נישט קלאר ווי זיין ציון איז.

הגר"י: זעהט אוים סוף ימיו איז ער אוועק פון קאריץ.[20]

לדורותינו מפורסם ברוח קדשו הרב מהר"פ זצוק"ל מקארעין, על כן היא מצוה שנרמזת בתורה (שנסמ בה האו) בגניזה וכו', עי"ש.

19 ה"ה הגה"ק רבי יעקב שמשון שפירא ז"ל משפיטיווקא, נכד הרה"ק רבי שמשון מאוסטראפאלי ז"ל.

20 עיי' בס' אמרי פנחם (ח"ב עמ' תע"ח) שהרה"ק רבי פנחם מקאריץ יצא מעירו כי רצה לנסוע להשתקע בארה"ק, בדרכו עבר רבי פנחם בערים שונות בוואהלין ובפאדאליא כדי להפרד מתלמידיו ומידידיו, בהגיעו לטראסטינעץ באו צדיקים רבים לקראתו, ביניהם תלמידו הרה"ק רבי יעקב שמשון משפיטיווקא שכבר ביקר קודם לכן בארץ ישראל, וחזר כנראה בתור משולח וידידו רבי חיים מקראסנא, בעת שהותו בטראסטינץ בקיץ תקנ"א חלה רבי פנחם מאד, ובמוצאי שבת אמר לתלמידיו כי הוא רואה שמן השמים אין מניחים לו לנסוע ובמקומו יסעו רבי יעקב שמשון משפיטיווקא ורבי חיים מקראסנא.

רבי פנחם חזר לשפיטיווקא מקום מושב בנו רבי יהודה מאיר, שם הכביד עליו חוליו וביום העשירי לחודש אלול יצאה נשמתו בטהרה במילים "מים חיים", ורבי פנחם נטמן בבית החיים הישן בשפיטיווקא, אך הגידא המקובלת שרבי פנחם נקבר בבית החיים הישן אשר היתה

רבינו: כ׳מיין אין שפיטיווקע וויזן זיי אז ס׳איז דא א ציון, אבער די אייניקלעך זאגן אז ס׳איז נישט ריכטיג.[21]

כ׳בין געווען אמאל אין שפיטיווקע, דארט וואו מ׳זאגט אז ס׳איז זיין ציון דארט, אבער כ׳האב גערעדט צו אייניקלעך, זאגן זיי אז ס׳איז נישט קיין קלארע זאך.

הגר״י: רבי פנחס קאריצער איז געווען א שטיקל צייט אין אוסטראה. ער האט געמוזט אנטלויפן פון קאריץ.

רבינו: אינטערסאנט, דער מהרש״א ליגט אין אוסטראה. איך בין שוין אמאל געווען אין אוסטראה דעמאלטס איז נאר געווען דארט א גרויסער וואלד,[22] מ׳האט געוואוסט אז ערגעץ דארט ליגט דער מהרש״א אבער מ׳האט גארנישט געוזען, היינט הער איך אז ס׳איז שוין דא דארט א גרויסער אוהל מיט א מציבה. אבער כ׳וויים נישט ווי פארלעסליך דאס פלאץ איז.[23]

מוה״ר שמואל הכהן פריעדמאן הי״ו, משב״ק: רבי ייבי איז אויך געווען אין אוסטראה,[24] עס איז באקאנט די מעשה

---

23 יש לציין שלאחר הקידה ודרישה על מיקומו המדויק של קבר המהרש״א הניחו מצבה על קברו בשנת תשנ״ד, ובשנת תשנ״ח לאחר שפראי אדם ממקום ההוא הרסו את המצבה, נבנתה המצבה מחדש. ובשנת תשס״א הקימה אגודת אוהלי צדיקים אוהל על קברו הקדוש.

ויש לציין שבתקופת השלטון הקאמוניסטן הפכו את הבית הקברות לפארק, המצבות נעקרו ביד גסה והושלכו בקצה העיירה כאשפה, ונטעו עצים וגדרו גדר, וזכרו של בית הקברות נעלם, רק המתים נותרו ללא מצבות ללא סימון וללא זכר, גם מצבת ציון קבר המהרש״א וקברו של הרה״ק רבי מאיר מרגליות בעל מאיר נתיבים נעלמו כיתר המצבות.

*

להלן תמונת ציונו הק׳ של המהרש״א ז״ל באוסטראה

*

להלן תמונת בית מדרשו של המהרש״א ז״ל באוסטראה

24 הגה״ק רבי יעקב יוסף ב״ר יודא לייב ז״ל מאוסטראה, מח״ס רב ייבי, הרשומים בראשי תיבות יעקב יוסף בן יהודא, עה״ת. נולד בשנת תצ״ח

בטבורה של העיר, והיום נהרס כליל ונבנו עליה בניני מגורים, ורק העמידו את מציבתו בהבית החיים החדש.

21 להלן תמונת האהל שאומרים עליו שהוא של הרה״ק מקאריץ ז״ל בעיר שפיטיווקא:

22 עיין בספה״ק שארית ישראל מווילעדניק (שער המנים סכות) שהבעל שם טוב הק׳ נענה פע״א ואמר: ״לו ידע העולם את גדולת המהרש״א, היו גוחנים ונושקים את עפר קברו.

אז ער האט געהאט א פלוגתא מיט רבי פנחם קאריצער וואם איז די סיבה, די חטאים, וואם האלט צוריק די גאולה.[25]

רבינו: יא. מ'האט געזומען א חומש און געזעהן אז ביידע זענען גערעכט.[26]

הגר"י: רבי ייבי איז געווען זייער בידידות מיט רבי פנחם קאריצער ווען ער איז געקומען קיין אוסטראה.

רבינו: רבי פנחם קאריצער איז געווען פון די ערשטע תלמידים פון בעל שם הקדוש.

הגר"י: נאר פון בעל שם הקדוש, פון מגיד איז ער נישט געווען קיין תלמיד, נאר א חבר.

לאביו הרה"צ רבי יהודה לייב מגיד מישרים באוסטראה, הסתופף בצל רבו הרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש ז"ל ודבק בו מאד, עם הסתלקות אביו בשנת תקכ"ו נבחר למגיד מישרים באוסטראה, ספריו הקדושים 'רב ייבי' עה"ת ותהלים כנ"ל ו'מורא מקדש' חומר שיחה בבית הכנסת.

25 עי' בדברי יואל לחנוכה (ח"ב דף תס"ז) שמביא בשם ספר מדרש פנחס (דף כב אות י) מה שאמר הרה"ק רבי פנחס מקאריץ ז"ל, כי כאשר יבא משיח צדקינו ותהי' הגאולה שלימה, אזי יראו שכל הגאולה הי' תלוי בחוט השערה, ומי יודע לאיזו חוט השערה היתה כוונתו וכו', עי"ש מה שהרעיש בענין זה. ועי' בלב אהרן פ' שופטים (חלק אגדה עמוד קפד, אות י).

26 כידוע מחלוקת הרה"ק רבי פנחס מקאריץ ז"ל ותלמידו המגיד מאוסטראה הגה"ק רבי יעקב יוסף ז"ל המכונה רב ייב"י, מה צריכים לתקן באותו דור, רבי ייב"י היה מעורר בעיקר על השיחה בעת התפילה בבית הכנסת, ורבי פינחס היה מעורר על צניעות בעזרת נשים, ואמרו 'ניתי ספר ונחזי'..., יביאו חומש ויפתחו וידאו מי מהם צודק.

פתחו חומש בראשית ונפתח בפרשת וישלח בפסוק שאמרו בני יעקב לאביהם 'הכזונה יעשה את אחותנו', אמר רבי פינחס לרבי ייב"י, והרי אתם רואים שאני צדקתי, שהעיקר הוא תיקון אביזרייהו דזנות. אמר לו רבי ייב"י עיין נא בתרגום יונתן על פסוק זה, "ענו שמעון ולוי, לא יאי (לא יאה) למהוי מתאמר (שיאמר) בכנישתהון דישראל (בבתי כנסיותיהם של ישראל), וצ"ע איך נכנס כאן ענין בית כנסת, והרי אז עוד לא היו בתי כנסת בישראל. אלא שנתן יונתן בן עוזיאל מקום לרבי ייב"י, שזה העיקר לעורר שלא לדבר בבתי כנסת. ואם תאמר שבבית מדרש כן מותר לדבר, לזאת יש לעיין בתרגום ירושלמי בפסוק הנ"ל "לא יאי הוא דיהוי מתאמר בכנישתהון דישראל ובבית מדרשהון...", לא בבית כנסת ולא בבית מדרש מותר לדבר שיחה בטילה.

נמצאנו למדים כי דעת רב ייבי מרומזת היטב בפירוש התרגום. נמצא שדעת שניהם שוה, ואלו ואלו דברי אלוקים חיים.

עי' בדברי יואל לחנוכה (ח"ב דף תס"ז) שמביא בשם ספר מדרש פנחס (דף כב אות י) מה שאמר הרה"ק רבי פנחס מקאריץ ז"ל, כי כאשר יבא משיח צדקינו ותהי' הגאולה שלימה, אזי יראו שכל הגאולה הי' תלוי בחוט השערה, ומי יודע לאיזו חוט השערה היתה כוונתו, עי"ש מה שהרעיש בענין זה. ועי' בלב אהרן פ' שופטים (חלק אגדה עמוד קפד, אות י).

ביים מגיד איז אמאל קראנק געווען די גאנצע משפחה, האט ער גערופן רבי פנחם קאריצער, ער האט געהאט א גרויסן כח התפילה, האט ער געהייסן אז מ'זאל אלע חולים אריין טראגן אין א צימער, ער האט זיך געשטעלט דאוועננען מנחה, און נאך מנחה זענען אלע געזונט געווארן, האט ער גערעט נאך עפעם קרעכצן, האט ער געפרעגט, וואם הערט מען קרעכצן? האט מען געזאגט, די רביצין פון מגיד האט מען נישט אריין געטראגן אין צימער, זי איז טאקע נעבעך נפטר געווארן, איר האט ער נישט אויסגעבעטן... ער האט געהאט א משונה'דיגן כח התפילה.

דער בעש"ט הק' איז קראנק געווארן שביעי של פסח, דעמאלטס איז ער שוין קראנק געווארן, ביז שבועות. רבי פנחם קאריצער האט געוואלט מרעיש עולמות זיין, מתפלל זיין פאר אים, האט דער בעש"ט געפרעגט צי ער איז געווען אין מקוה ערב שביעי של פסח, האט ער געזאגט ניין, זאגט ער, דעמאלטס וועט ער אים נישט קענען אויסבעטן...

רבינו: פון רבי פנחם קאריצער איז דא א מעשה אזוי. דער רבי ר' זושא איז געווען א גרויסער אריימאן, דאם דחקות איז געווען ביי אים זייער גרויס, ווען ער האט אמאל געדארפט געלט האט ער געדארפט ארומפארן שאפן געלט, האט רבי פינחם קאריצער געהערט דערפון, האט ער געזאגט אז ער זאל קומען צו איהם אויף קאריץ און ער וועט אים זעהן צוזאמענשטעלן וואם ער דארף, איז ער געפארן צו רבי פינחם אויף שבת, רבי פינחם האט געהייסן אז מ'זאל צוזאמען שטעלן געלט פאר אים, ער האט אים געגעבן גרוים כבוד, ער האט געערעדט מיט מענטשן מ'זאל אים מכבד זיין און מהנה זיין מיט געלט און ער האט זיך אליין'ס געפארעט און ער האט צוזאמען געשטעלט א גרויסע סומע געלט, פיר הונדערט רובל, א שיינע אפותיקי איז געווען דער סכום, און ער האט דאם געגעבן פארן רביץ ר' זושא. און דער רבי ר' זושא האט דאם געזומען און איז אהיימגעפארן.

אויפן וועג אהיים איז ער געפארן מיט א פערד און וועגעלע, און מ'האט זיך אפגעשטעלט ערגעץ ווי, הערט דער רבי ר' זושא אז עם טוהט זיך א טומל, פרעגט ער וואם איז די גרויסע נייעס דא, הערט ער אז ס'איז געקומען אן אלמנה אויפן מארק, זי האט געהאט מיט זיך געלט וואם זי האט עהאט געבארגט, זי האט געוואלט טוהן מסחר זי זאל האבן מיט וואם אהנצוגיין, און מ'האט איר באגנב'עט, זי האט געהאט אין פלאן איינצוקויפן אהיימטראגן און פארדינען,

און דא האט מען איר באגנב'עט און זי קען אזוי נישט אהיימפארן, ס'איז געווען א גאנצע מהפיכה, פאר איר איז דאס געווען ממש אן אומגליק, נישט זי האט סחורה און נישט זי האט דאס געלט, די בעלי חובות וועלן קומען מאנען און זי האט נישט צו געבן זי איז ממש אומגליקלידְ, זי קען נישט אזוי אהיים גיין.

וועז דער רבי ר' זושא הערט די מעשה גייט ער צו און זאגט 'איך מוז מודה זיין אויף די מעשה הגניבה, כ'האב נישט געכאפט וואס כהאב דא געטוהן און נישט געטראכט אז די צרה איז אזוי גרוים, עד היכן הדברים מגיעים, אז מ'רעדט פון א אלמנה, ער זעהט אז ס'האלט ביי פיקוח נפש, ער איז שטארק מתחרט און ער וויל מקיים זיין והשיב את הגזילה'.

קיינער האט אידם דארט נישט געקענט, מ'האט נישט געוואוסט ווער ער איז, ממילא האט מען אים געגלייבט.

פארשטייט זיך אז מ'האט זיך געפרייט אז מ'האט געכאפט דעם גנב, האט מען אפיר געגומען דעם רבי'ן ר' זושא און געהייסן אפגעבן די גניבה, זאגט ער פאר די וואס האבן זיך געפארעט דארט אז ער איז גרייט אפצוגעבן די גניבה, אבער נאר דריי הונדערט פופציג רובל.

מ'האט זיך געגומען טעה'נען מיט אים, אז די ווילסט תשובה טוהן אויף די גניבה פארוואס צאהלסטו נישט צוריק דאס גאנצע, און ער האט זיך ג'עקשנ'ט אז ער גיעט נאר דאס.

מ'האט זיך געגומען שרייען אויף אים אז ער איז א גנב ער האט בא'גנב'עט אן אלמנה, און ס'האט געשטימט ווייל ער איז פונקט דא אינטערוועגנס פון קאריין און ער האט מיט זיך דעם סכום גועלט, און זיי האבן געזעהן ווי אזוי ער איז געווען אהנגעטוהן, ווי קיין גביר האט ער נישט אויסגעזעעהן, בקיצור ס'האט געשטימט, אבער ער האט זיך געהאלטן ביי זיינם אז ער גיעט נישט מער, עס איז געווארן א מהומה מ'האט אים באזידלט, מ'האט אים אנגעהויבן צו קלאפן און צו שלאגן, זיי מקיים דעם והשיב את הגזילה בשלימות און געב צוריק דאס גאנצע, אבער ער האלט זיך ביי זיינם. אלעם וואס מ'האט אים נאר געטוהן איז ער געבליבן פאר'עקשנ'ט אז ער גיט נאר דריי הונדערט פופציג רובל און נישט מער, מ'האט נישט געקענט ביי אים פועל'ן.

מ'האט נישט געהאט קיין ברירה מיט אים, מ'קען זיך נישט קיין עצה געבן, ביז עמיצער האט זיך דארט אנגערופן אז מ'זאל אריבער טראגן דעם גנב צום רבי'ן, דאס האט געמיינט רבי פינחס'ל קאריצער, ער וועט זיכער קענען ערלעדיגן אז ער זאל אפגעבן די גניבה. מ'האט אים געבינדן די הענט און מ'האט אים גענומען און אריבער געשלעפט קיין קאריין, ר' פינחס'ל איז געווען מצודתו פרוסה ער האט געהאט א שטארקן איינפלום אויף די גענגעט, און מ'האט דערציילט די מעשה פאר רבי פינחס'ל אז דא איז דא איינער וואס האט באגנב'עט אן אלמנה אין א שכינות'דיג שטעטל און ער איז שוין מודה נאר ער וויל נישט צוריקגעבן דאס גאנצע, און דער רבי מוז דאס מסדר זיין מיט אים ער זאל אפצאלן דעם גאנצן חוב פאר די אלמנה.

וועז מ'האט אריין געברענגט דעם 'גנב', זעהט רבי פינחס'ל אז דאס איז גאר דער הייליגער רבי ר' זושא, ער קען נישט פארשטיין 'וואס איז דאס?' האט ער געהייסן יעדער זאל ארויסגיין פון שטוב.

וועז יעדער איז ארוים געגאנגן זאגט אים דער רבי פנחס 'איך פארשטיי נישט וואס גייט דא פאר, איך פארשטיי מ'האט באגנב'ט אן אלמנה און די האסט רחמנות געהאט און די ווילסט איר העלפן אבער וואס גייט דא פאר מיט דעם סכום?'

זאגט אים דער רבי ר' זושא, כ'וועל זאגן דעם אמת, איך בין געווען דא שבת, און מ'האט מיר געגעבן זייער גרוים כבוד, כ'בין אהיים געפארן מיט אסאך געלט און מיט גרוים כבוד, האב איך אנגעהויבן צו טראכטן ביני לבין קוני ווי מעג מען האבן אזויפיל כבוד, אפשר האט מען מיר אריינגעגעבן אביסל יוהרא (קצת ממדת הגאוה) אין הארץ, האב איך געמוזט זעהן צו האבן אזויפיל בזיונות קענן דעם כבוד וואס איך דא געהאט. און ווי נעמט מען בזיונות אז עס זאל אפווישן דעם כבוד וואס כ'האב דא געהאט?. איך בין אדורך געפארן דעם שטעטל כ'האב געזעהן די מעשה מיט די אלמנה האב איך געטראפן א געלעגנהייט כ'האב רחמנות געהאט אויף די צובראכענע אלמנה און כ'האב איבערגעגעבן די נדבה אויף אזא אופן, אז עס זאל מיר אויסקומען ענוג בזיונות....

הגר"י: פיין, כ'וועל זיך מזרז זיין דא, איך וויל נישט אויפהאלטן, ס'איז דא א גרויסער עולם אינדרויסן.

ונפרד רבינו ממנו בברכה: דער אויבערשטער זאל אייך העלפן, מ'זאל אהיים פארן געזונטערהייט, א כתיבה וחתימה טובה, בספרן של צדיקים, מיט אלעם גוטן, אריכות ימים ושנים טובים, מ'זאל הערן בשורות טובות.

הגר"י: אמן. וכן למר, מ'זאל מיר זיך זעהן מתוך שמחה.

לעילוי נשמת

הרה"ח

מוה"ר **פסח ראטה** ז"ל

בן יבלחט"א

הרה"ח ר' **חנני' יו"ט ליפא** הי"ו

נלב"ע כ"ג אייר

ת נ צ ב ה.

הונצח ע"י ידידיו החשובים והנכבדים

רודפי צדקה ומעלי חסדים

מוה"ר **אברהם יעקב לעווי** הי"ו

ומוה"ר **חיים סופר** הי"ו

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

תְּכוֹן תְּפִלָּתִי קְטֹרֶת לְפָנֶיךָ

מתוך דרשה לאלפי תלמידי המתיבתא הק' בקרית יואל יצ"ו

יום ל"ג בעומר שנת תשפ"ו לפ"ק

איך האב געוואלט רעדן אן ענין דא צו די בחורים, און ס׳איז לאו דווקא צו בחורים, נאר אפילו צו יונגעלייט.

דעם ווינטער, שבת פרשת תולדות, זענען מיר געווען באתרא קדישא מירון, בצל הקודש פון הייליגן תנא רבי שמעון בן יוחאי, **און ס׳איז געווען א געהויבענער שבת, ווייל ס׳איז געווען דארט געהויבענע אידן. אז ס׳קומען זיך זיך צוזאם חסידים ואנשי מעשה, געהויבענע אידן, ווערט א געהויבענער שבת, אויף א היילג׳ געהויבן מקום. ס׳ליגט נאך אין די ביינער דער שבת קודש, ס׳איז אריין אין די ביינער.**

ס׳איז דארט אויסגעקומען צו רעדן עטליכע מאל שבת קודש לכבוד דעם הייליגן תנא רבי שמעון - ס׳איז געווען במקומו - נאכצוזאגן מימרות משמו, פארשידענע מאמרים.

כ׳האב נאכגעזאגט א מימרא בשמו, און איך וויל עס דא איבערזאגן פאר די בחורים, א זאך וואס איז אקטועל פאר יעדן איינעם, און דאס איז דער ענין פון זאגן קטורת יעדן טאג. אין יעדן סידור איז אריינגעדרוקט די קרבנות מיט די סדר הקטורת, און דער מנהג פון חסידים ואנשי מעשה איז צו זאגן נישט נאר ביי שחרית, נאר אויך ביי מנחה, פאר מ׳דאוונט מנחה זאגט מען די פרשת התמיד און פרשת הקטורת. ס׳איז א געוואלדיגער ענין צו זאגן קטורת.

וואו הייבט זיך אן תפילת שחרית? ס׳איז דא מענטשן וואס ביי זיי הייבט זיך עס אן ביי "וכן שני הכתובים המכחישים זה את זה", ביי איינעם הייבט זיך עס אן ביי די הללוקה׳ס - דער איז נאר געשיקט - אין סידור איז אבער אנדערש, אין סידור איז דא גאנץ אן אנדערע סדר, ס׳הייבט זיך אן שחרית מיט א סדר פון ברכות מיט קטורת. ביי מנחה, איז דא אזעלכע וואס ביי "תהילת ה׳ ידבר פי", דארט הייבט זיך אן תפילת המנחה, די מהדרין הייבן אן ביי אשרי, אבער דאס איז נישט דער ריכטיגער דרך.

כ׳האב דארט נאכגעזאגט לשון קדשו פונעם הייליגן תנא רבי שמעון - וואס פון דארט איז דער מקור צו זאגן קטורת - דער מקור איז פון זוהר הקדוש (ויקהל דף ריח:). און איך וועל עס נאכזאגן דא פאר די בחורים. וזה לשונו:

דהא לית תבירא לחהוא סטרא, מען קען נישט צוברעכן די סטרא אחרא **בר קטורת**, נאר מיט זאגן קטורת, **דלית לך מלה חביבא קמי קודשא בריך הוא** ס׳איז נישטא וועלטער חביב פארן הייליגן באשעפער **בקטורת**, אזוי ווי קטורת, **וקיימא לבטלא**, ס׳האט א כח און ס׳שטייט מבטל צו זיין, **חרשין ומילין בישין מביתא**, אלע שלעכטע זאכן פון א שטוב.

מלה דא גזירה קיימא קמי קודשא בריך הוא, דאס שטייט פארן באשעפער, **דכל מאן דאסתכל וקרי בכל יומא פרשתא דקטורת**, ווער ס׳זאגט יעדן טאג די פרשה פון קטורת, **ישתזיב**, וועלט באהיטן, **מכל**

מילין בישין וחרשין דעלמא, פון אלע שלעכטע זאכן אויף דער וועלט, **ומכל פגעין בישין**, פון אלע שלעכטע באגעגענישן, אלע נישט גוטע זאכן, **ומהרהורא בישא**, הרהורים רעים, **ומדינא בישא ומותנא, ולא יתזק כל ההוא יומא**, און ער וועט נישט ניזוק ווערן דעם טאג, **דלא יכיל סטרא אחרא לשלטא עליה**, די סטרא אחרא קען נישט שולט זיין אויף אים, **ואצטריך דיכוון ביה.**

אמר רבי שמעון, אי בני נשא הוו ידעי, ווען מענטשן וואלטן ווען געווואוסט, **כמה עלאה** ווי הויך **איהו עובדא דקטורת קמי קודשא בריך הוא, הוו נטלי כל מלה ומלה מיניה**, וואלטן זיי געגומען יעדעם ווארט פון קטורת, **והוו פלקי לה עטרה על רישייהו**, און זיי וואלטן געמאכט דערפון א קרוין אויפן קאפ, **ככתרא דדהבא**, ווי א גאלדענע קרוין.

ומאן דאשתדל בה, בעי לאסתכלא בעובדא דקטורת, ואי יכוון ביה בכל יומא, ווער ס׳איז מכוון זיין יעדן טאג, **אית ליה חולקא בהאי עלמא**, האט ער א חלק אין די וועלט, **ובעלמא דאתי**, און אויף עולם הבא, **ויסתלק מותנא**, און ער נעמט אוועק מות, **מיניה ומעלמא, וישתזיב**, און ער ווערט אפגעהיטן, **מכל דינין דהאי עלמא**, פון אלע דינים אויף די וועלט, **ממטרין בישין ומדינא דגיהנם ומדינא דמלכו אחרא**, עד כאן לשונו הקדוש פון הייליגן תנא רבי שמעון.

אונז שטיי מיר יעצט ביומא דהילולא, און מיר זאגן נאך א מימרא פון הייליגן תנא רבי שמעון אין זוהר הקדוש.

אונז ווייסן מיר נישט וואס טוט זיך אין הימל, אבער דער הייליגער תנא רבי שמעון ער האט יא געוואוסט, ער האט געזען וואס טוט זיך אין הימל, און ער איז אונז מגלה.

איך האב דאס געזאגט דעמאלטס דארט, מענטשן טוען פארשידענע סגולות, איר וועט הערן ווי מענטשן טוען סגולות אויף פארשידענע זאכן, אזא סגולה, אזא סגולה, דער זאגט, איך האב געזען אין א ספר, איך האב געהערט, איך האב געהערט דער האט געזאגט, יענער האט געזאגט, דאס איז א סגולה, יענץ איז א סגולה.

דער תנא רבי שמעון געבט אונז אויך א סגולה, און דער תנא רבי שמעון איז מאסגעבענד, וואס ער זאגט דאס איז עס, זאגן קטורת יעדן טאג האט א געוואלדיגן כח, א כח אפצוהיטן מענטשן פון אלעם בייזן.

ווער איז דער מענטש וואס טוט פארנאכלעסיגן אזא מין סגולה נפלאה פון הייליגן תנא רבי שמעון?

ס׳קאסט נישט קיין געלט, מ׳דארף נישט פארן אין די מרחקים צו שאפן די סגולה, און מ׳דארף נישט גיין צו איינעם באצאלן ער זאל אויסזאגן א סגולה. מ׳האט עס, אין יעדן סידור איז עס אריינגעדרוקט, אומזיסט. ס׳קאסט נאר צוויי מינוט מיט געדולד, איך מוז זאגן, איך וויל זאגן, איך וויל זאגן קטורת יעדן טאג, ביי שחרית און ביי מנחה.

כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו, רבי שמעון איז כדאי, מען קען זיך פארלאזן אויף אים, אז ער זאגט די זאכן איז עס אזוי.

ממילא וויל איך דא מעורר זיין די בחורים, און נישט נאר די בחורים, נאר ווער ס׳הערט מיך, די געוואלדיגע סגולה פון זאגן קטורת יעדן טאג ביי שחרית און ביי מנחה.

מען זאל וויסן אז ס׳שטייט אין סידור, איז דאס געזאגט געוואלדן נישט נאר וועט מ׳טוט ריטייערן, מענטשן רעדן זיך איין אז דאס איז געמאכט געוואלדן וועט מ׳האט שוין ריטייערט, מ׳איז שוין זיבעציג יאר, און מ׳האט שוין נישט וואס צו טון, דעמאלטס איז געמאכט געוואלדן דער סידור אז מ׳זאל זאגן פון אנהייב. ניין, דאס איז געמאכט געוואלדן פאר יעדן איינעם, פאר יונג און פאר אלט, פאר יעדן איינעם. כ׳וויל מעורר זיין אידישע קינדער מ׳דארף זאגן קטורת, דאס איז א הייליגע סגולה פונעם הייליגן תנא רבי שמעון.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אז מיר זאלן געהאלפן ווערן, דער תנא רבי שמעון זאל מגין זיין אויף אונז אלע, ער זאל אויספועלן פאר אידישע קינדער אלעס גוטס, מ׳זאל הערן גוטע בשורות, און דער אייבערשטער זאל העלפן אז ס׳זאל נתרבה ווערן שמחות בבתי בני ישראל, אמן מ׳זאל זוכה זיין צו די גאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

אסיפת אברכים צעירים
לטובת מוסדות יטב לב בארה"ק ת"ו

יום ד' פ' בה"ב תשפ"ו לפ"ק - קרית יואל יצ"ו

אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו, שטייט אין ספרים א"ם ב'חוקותי **ת**'לכו ו'את, איז די ראשי תיבות אבו"ת.

כ'האב געקלערט אזוי, מ'איז זיך צוזאמגעקומען דא יונגעלייט, פאר החזקת מוסדות הקדושים יטב לב בארצינו הקדושה, אונז לעב מיר דא אין קרית יואל, יעדע וואך - בעסער געזאגט מער ווי איינמאל א וואך - קומען אהער נאך געלט פארשידענע מוסדות, בפרט פון ארץ ישראל, און יעדער שטעלט זיך פאר אז ער איז על טהרת הקודש, און ער האט מסירות נפש, און ער איז וויכטיג.

מוסדות יטב לב דאס איז יעדן איינעם'ס ירושה, יעדער דארף וויסן איך האב א פליכט, איך האב א חוב, צו שטיצן מוסדות יטב לב, און איך מוז זען מנדב צו זיין אדער שאפן טויזנט דאלער א יאר פאר מוסדות יטב לב!

ס'איז באקאנט דער מדרש, בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני אני הולך ולבית דירה פלונית אני הולך ורגלי מוליכות אותי לבית המדרש, דוד המלך האט געזאגט, בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני אני הולך, דער מוסד איז א חשוב'ער מוסד, ולבית דירה פלונית אני הולך, דער מאכט א טיי אוועקט פאר א חשוב'ער מוסד, ורגלי מוליכות אותי לבית המדרש, דאס מיינט מען א'ם ב'חוקותי ת'לכו ו'את, וואס איז די ראשי תיבות אבו"ת, **דער טאטע פון אלע מוסדות דאס איז מוסדות יטב לב!**

מוסדות יטב לב האט דער פעטער ז"ל מייסד געווען ווען ער איז אנגעקומען קיין ארץ ישראל פון אייראפע נאכן חורבן, און די חובות פון די מוסדות האט אים געברענגט ער זאל קומען קיין אמעריקע, און אויף דעם איז ער געבליבן דא אין אמעריקע, און וועגן דעם האט ער אויפגעבויט דא אין אמעריקע אידישקייט, **ביי אים איז געווען מוסדות יטב לב, דער טאטע פון אלע מוסדות, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה.**

ביים פעטער ז"ל איז געווען לעת זקנתו, מ'האט אים געטראפן ווייניגן. האט מען אים געפרעגט פארוואס ער ווייניגט?, האט ער געזאגט ער זארגט זיך וואס וועט זיין מיט מוסדות יטב לב.

אלעס איז וואויל, אלע מוסדות זענען הייליג, אלעס איז פיין און וואויל, אבער מ'דארף צו וויסן, די ערשטע פליכט וואס איך האב [איז מוסדות יטב לב], איך דארף געבן צדקה. און אויב איך קען מען נישט אליינס געבן פון די אייגענע טאש, זאל מען גיין שאפן געלט, יעדער קען זיין אן עסקן, מ'דארף אליינס געבן, און מ'דארף זיין אן עסקן צו שאפן געלט, טויזנט דאלער א יאר, קען זיין גרינג און שווער, געבן טויזנט דאלער, אדער שאפן טויזנט דאלער, איך איין מאל איז עס אסאך און ס'איז שווער, אבער טאמער איז עס צוביסלעך, אין משך פונעם יאר, איז עס שוין נישט אזוי סאך. אמאל טרעפט מען דעם איד, אמאל טרעפט מען יענעם איד, א ידיד, א נגיד, א קרוב, און אזוי שאפט מען געלט.

מען דארף צו וויסן א פליכט, ורגלי מוליכות אותי לבית המדרש, ווי דער אור החיים הקדוש זאגט (פ' בחקותי אופן ב) מרוב הרגל, דאס דארף צו זיין א הרגל, פון זיך אליינס גייט זיך, **פון זיך אליינס דארף יעדער יונגערמאן פארשטיין, דאס נחיצות פון מוסדות יטב לב!**

ס'איז א חרפה און א בושה אז מוסדות יטב לב דארף זיך פלאגן צו קענען דעם דעם יערליכן בודזשעט, מוסדות יטב לב פאלט אונטער מיט די תמיכה יעדן חודש. יעדע האלב יאר, וועז ס'קומט פאר יום טוב, מאכט מען א טומל, מ'דארף אויסצאלן די מלמדים, די כלי קודש, און דאס טאר נישט זיין אזוי. **ס'דארף זיין אזוי אויפגעארבעט אזא מין**

עבודת הקודש, אז מ׳זאל יעדע חודש שיקן די תמיכה, מען זאל קענען אנגיין מידי חודש בחודשו. און דאס קען זיין נאר, ווען יעדער איינער פון אנשי שלומינו זאל פארשטיין און זאל וויסן, ס׳ליגט אויף מיר א פליכט, מוסדות יטב לב.

ביים פעטער ז"ל איז געווען לעת זקנתו, מ׳האט אים געטראפן ווייזן. האט מען אים געפרעגט פארוואס ער וויינט?, האט ער געזאגט ער זארגט זיך וואס וועט זיין מיט מוסדות יטב לב. דאס איז אים געלעגן אויף זיין מוח, דאס איז געווען זיין עול, און דאס איז די ירושה פאר יעדן איינעם, מוסדות יטב לב דאס איז יעדן איינעם׳ס ירושה, יעדער דארף וויסן איך האב א פליכט, איך האב א חוב, צו שטיצן מוסדות יטב לב, און איך מוז זען מנדב צו זיין אדער שאפן טויזנט דאלער א יאר פאר מוסדות יטב לב! נישט אויף איינמאל דאס גאנצע, אדער במשך פון יאר דארף מען דאס קענען, ס׳איז נישט אזעלכע גרויסע געלטער, און אז מ׳האט דעם ריכטיגן רצון וועט מען עס באווייזן, און אזוי וועט מען קענען אויפארבעטן און ארויפגיין העכער מיט די תמיכה וואס מ׳שיקט יעדן חודש קיין ארץ ישראל.

עס זענען דא הערליכע מוסדות, סיי אין ירושלים, סיי אין בני ברק, און סיי אין בית שמש, לשם לתפארת ותהלה. מ׳מיינט אז דאס איז א קליין מוסדות׳ל, ס׳איז א גרויסער מוסד, ס׳איז דא א שיינע קהילה סיי אין ירושלים און סיי אין בני ברק און אין בית שמש, א שיינע הערליכע קהילה, כרכא דכוליה ביה, ס׳איז דא א תלמוד תורה, א מיידל שולע, א כולל אברכים, א גאנצע קהילה, בתי מדרשים, שיעורים, דיינים, מורי הוראה, ס׳איז א לעבעדיגע קהילה.

אין ארץ ישראל זענען זיי ארימע לייט, זיי האבן נישט, און עם כל זה שטרענגן זיי זיך אן, און יעדער איינער געבט דארט אויך גלעלט, אבער אונז דארף מיר וויסן אז דאס איז צדקת רבי מאיר בעל הנס, און אויף דעם איז אלקא דמאיר יענני.

יעדער איינער דארף דאס האלטן פאר א פליכט, איך מוז געבן דעם סכום הנדרש פאר מוסדות יטב לב מדי שנה בשנה, און כל המוסיף מוסיפין לו, לכל הפחות טויזנט דאלער א יאר, דאס דארף זיין א פליכט פאר יעדן איינציגן מאנשי שלומינו.

ליידער, ווען מ׳גייט אדורך די רשימה פון יונגעלייט, איז דא א זייער גרויסער ציבור וואס האבן נישט קיין קשר מיט מוסדות יטב לב, זיי פילן נישט א פליכט אז דאס מיינט אים, דאס רעדט צו אים, ס׳דארף רעדן צו יעדן איינציגן איד מאנשי שלומינו, און דאס דארף זיין דער ראש וראשון, דער ערשטער, דאס דארף זיין דער טאטע פון אלע צדקות, א״ם ב׳חקותי ת׳לכו ו׳את איז די ראשי תיבות אבו״ת, דאס דארף צו זיין די אבות.

אבער אונז דארף מיר וויסן אז דאס איז צדקת רבי מאיר בעל הנס, און אויף דעם איז אלקא דמאיר יענני.

און אוודאי וועט מקויים ווערן ונתתי גשמיכם בעתם, די אלע ברכות האמורות בתורה, וואס שטייט די וואך אין די סדרה, אבער מען דארף זען צו טוהן, און ווי כ׳האב געזאגט, אויב מ׳קען נישט אליינס, דארף מען גיין נאך גלעלט, אם בחקותי "תלכו" מיינט מ׳זאל "גיין" נאך גלעלט, וועט ס׳קען נישט אליינס געבן זאל גיין נאך גלעלט. מ׳דארף זעהן אליינס זיך מתחייב זיין און אויסצאלן די פליכטן.

דער אייבערשטער זאל העלפן, חפץ ה׳ בידכם יצליח, עטץ זאלטס מצליח זיין אין אלע ענינים, דער אייבערשטער זאל בענטשן, דער זכות פון פעטער זכרונו לברכה דער מייסד המוסד, וואס ער האט עס געטראגן אויף זיין מוח און עס געטראגן אויף זיין הארץ, גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם, און אוודאי בגבהי מרומים קוקט ער צו אז זיינע מוסדות אין ארץ ישראל זאל נישט חלילה אונטערגיין, און דאס איז א געוואלדיגע זכות, מ׳קען מהנה זיין א צדיק בעולם העליון מיט החזקת המוסדות פון יטב לב.

גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם, און אוודאי בגבהי מרומים קוקט ער צו אז זיינע מוסדות אין ארץ ישראל זאל נישט חלילה אונטערגיין, און דאס איז א געוואלדיגע זכות, מ׳קען מהנה זיין א צדיק בעולם העליון מיט החזקת המוסדות פון יטב לב.

דער אייבערשטער זאל ענק בענטשן מיט אלעם גוטן, ברכה והצלחה, סיעתא דשמיא, אריכות ימים ושנים, וכל מילי דמיטב תמיד.

וועד קרן הבנין

דקהל ומוסדות
יטב לב ד'סאטמאר

בעיה"ק ירושלים תוכב"א

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

שירו לו שי"ר ציון

מהררי ציון קרתא קדישא, נשגר את ברכותינו בנהורא נפישא, לכבוד מע"כ ידידינו האי מרגניתא טבתא, מלא מדע וחכמתא, עומד לנס עמו, מה טוב טעמו, לבו בוער למען קרן הבנין דקהלתינו ומוסדותינו פה עיר הקודש, ועומד לימינה במדת הגודש, יום ולילה לא ישבות בפעולותיו הכבירים, בתבונתו יזרח אור לישרים, שמו הטוב נודע בשערים, כש"ת

ה"ה כש"ת מו"ה

יואל שמעון הכהן רובין

הי"ו

מגדולי עסקני וועד קרן הבנין
דקהלתינו ומוסדותינו הק' פעיה"ק ת"ו

לרגל שמחת הולדת נכדו למז"ט

אצל בנו ידידינו החשוב הר"ר **מנחם יודא הכהן** נ"י
חתן ידידינו הנעלה מוה"ר **יואל גאלדשטיין** הי"ו

ובזמן שמחתו, נביע תהילתו, איש מהיר במלאכתו, מוסר עצמו במיטב תבונתו, עומד לימינינו ברוב חריצותו, יום ולילה לא ישבות למען הקמת הבנין האדיר כליל בהדרתו

עטרת זקנים בני בנים

והברכה אחת לכבוד מע"כ ידידינו האי מרגניתא טבתא, מלא מדע וחכמתא, מכבד את ה' בהונו, נודע בצדקת פזרונו, ראש וראשון לכל דבר קודש, לבו בוער למען קרן הבנין דקהלתינו פה עיר הקודש.

הרבני הנגיד המפואר

הרה"ח ר' **משה גאלדשטיין** הי"ו

מהיושבים ראשונה במלכות
לבנות את בית ה' אשר בירושלים ת"ו

תקרב רינתינו, לפני ה' אלוקינו, שירוה מע"כ מכל יר"ח רב נחת דקדושה, במדה גדושה, עדי נוכה בקרוב הימים, לתשועת עולמים, ותחזינה עינינו, בביאת גואלנו, ומלכנו בראשינו, במהרה בימינו אמן.

המכבדים בהוקרה והערכה

וועד קרן הבנין

פעיה"ק ירושלים תוכב"א

סאַטמאַר פאַראייניגט
דעם רבינ'ס געטרייע מיליטער לה' ולתורתו
פאראייניגט צו ענטפערן דעם היסטארישן רוף.
יעדער שליסט זיך אן מיט $1,000
הכרזת קודש מכ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
יטב לב
דאס הייערסטע און הייליגסטע פון אלע מוסדות.
די ערשטע צדקה פאר אלע צדקות.
וואו די דביקות צו רבוה"ק זי"ע ווערט געמאסטן.
א פליכט אויף יעדן איינציגנעם איד מאנ"ש!
לכה"פ
טויזענט דאלער
והמוסיף מוסיפין לו מן השמים!
מגבית תקופה: במדבר - נשא א'
די א' ב' פון יעדן סאטמארער איד